

Міністерство освіти і науки України
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного (Україна)

ННЦ «Інститут аграрної економіки» (Україна)

Європейська асоціація вищих навчальних закладів (Бельгія)

Білоруська державна орденів Жовтневої революції та Трудового Червоного Прапора
сільськогосподарська академія (Білорусь)

Казахський національний аграрний університет (Казахстан)
Маріямпольський коледж (Литва)

Державний вищий навчальний заклад

ім. проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу (Польща)

Вармінсько-Мазурський університет в Ольштині (Польща)

Ташкентський державний аграрний університет (Узбекистан)

Дніпровський державний аграрно-економічний університет (Україна)

Запорізький національний університет (Україна)

ВП НУБІП «Бережанський агротехнічний інститут» (Україна)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

13 - 14 червня
Мелітополь 2019

УДК [65.012.23+332.12](063)
С 69

Рекомендовано до друку
Вченою радою Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Мотроного
(Протокол № 12 від 25 червня 2019 р.)

С 69 Соціально-економічні проблеми розвитку бізнесу та місцевого самоврядування: тези доповідей II міжнародної науково-практичної конференції (13-14 червня 2019 р.) / відп. ред. Л. В. Синяєва. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. – 135 с.

ISBN 978-617-7566-89-1

У збірнику розглянуто актуальні фінансово-економічні та управлінські проблеми розвитку підприємництва та місцевого самоврядування. Досліджено чинники формування підприємницького середовища, засади ефективної системи менеджменту, умови фінансового забезпечення розвитку агробізнесу та сільських територій, висвітлено пріоритетні напрями розвитку внутрішнього та зовнішнього секторів економіки, облік, аналіз, оподаткування та аудит в агробізнесі.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Редакційна колегія: Синяєва Л. В. (відп. ред.), д. е. н., проф.; Кальченко С. В., д. е. н., доц.; Карман С. В., к. е. н., доц.; Легеза Д. Г., д. е. н., доц.; Нестеренко С. А., д. е. н., проф.; Прус Ю. О., к. е. н., доц.; Сокіл О. Г., д. е. н., доц.; Трачова Д. М., д. е. н., доц.; Трусова Н. В., д. е. н., проф.; Яворська Т. І., д. е. н., проф.; Яцух О. О., к. е. н., доц.

ISBN 978-617-7566-89-1

© Автори матеріалів, 2019

© Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Мотроного, 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

Формування та ефективний розвиток підприємництва

<i>Андрєєва Л.О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ У ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	7
<i>Болтянська Л.О., Болтянський Б.В.</i> ПЕРСПЕКТИВНІ ФОРМИ ВЕДЕННЯ РОДИННОГО БІЗНЕСУ.....	10
<i>Гарвас Г.Д.</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ВЕТЕРИНАРНОЇ ФАРМАЦІЇ УКРАЇНИ.....	12
<i>Завадських Г.М.</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	14
<i>Лисак О.І.</i> ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЖИТТЄВА ПЕРСПЕКТИВА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	16
<i>Олексенко Р.І.</i> ПІДГОТОВКА КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМЦІВ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ КРЕАТИВНО-ЗНАННЄВОЇ ЕКОНОМІКИ	19
<i>Педченко Г.П.</i> РЕГІОНАЛЬНИЙ СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	24
<i>Прус Ю.О., Петрига О.М.</i> ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	27
<i>Свиноус І.В.</i> НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ НА БАЗІ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	30
<i>Слюсарєва Л.В.</i> КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	32
<i>Тебенко В.М.</i> РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	35
<i>Яворська Т.І., Петрига О.М.</i> ІДЕНТИФІКАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	38

СЕКЦІЯ 2

Теоретичні та практичні засади ефективної системи менеджменту

Бочарова Н.О.

ГНУЧКЕ КЕРІВНИЦТВО ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЛОВОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ ЗА ТЕОРІЄЮ — ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ П. ХЕРСІ
І К. БЛАНШАРА..... 40

Колос З.В.

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМОГО УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ
ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ..... 42

Судомир С.М.

УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.... 44

Шевчук О.Ю.

ПЛАНУВАННЯ ДІЛОВОЇ КАР'ЄРИ НА ПРИКЛАДІ ГК «ТУРБОКОМ».... 46

Шквиря Н.О.

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА
РИНКУ КОВБАСНИХ ВИРОБІВ..... 48

СЕКЦІЯ 3

Пріоритетні напрями розвитку внутрішнього та зовнішнього секторів економіки

Вакіна Т.В.

THE ROLE OF INNOVATION AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN
MARKET FAILURES COMPENSATING 52

Заволока Ю.М., Сідненко М.В.

ПОТЕНЦІАЛ РОСТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА
УКРАЇНИ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ЕКСПОРТ 55

Захарченко О.Г.

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОБСЯГІВ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ. 57

Збарський В.К.

МАЛІ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ
СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ НА СЕЛІ..... 59

Ільїн В.Ю., Ільїна О.В.

СІНГАПУРСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ ДИВО..... 61

Кальченко С.В.

МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В
СУЧАСНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ НАПРЯМКАХ..... 64

Кальченко С.В., Ніколаевич О.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН В
ПРАЦЯХ Г.МАРКУЗЕ..... 66

Кібенко К.А. ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	67
Почерніна Н.В. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ	69
Чернявська Т.А. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПОЛЬЩІ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	71

СЕКЦІЯ 4

Фінансове забезпечення розвитку агробізнесу та сільських територій

Демченко І.В. ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	75
Козут І.А. ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ОТГ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	77
Косторной С.В. СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	80
Осипенко С.О. ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ПРОЦЕСОМ	83
Радченко Н.Г. ЛОМБАРД – РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	86
Рубцова Н.М. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГЕНТСЬКОЇ МЕРЕЖІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ	88
Трусова Н.В. БОРГОВИЙ ТЯГАР ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН- ЧЛЕНІВ ЄС.....	91
Якушева І.Є. ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	94

СЕКЦІЯ 5

Облік, аналіз, оподаткування та аудит в агробізнесі

Безверхня Ю.В. УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ В БЮДЖЕТУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ.....	97
Голуб Н.О. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	99
Ілляшенко К.В. ЗВІТНІСТЬ: ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ	102
Костякова А.А. РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	105
Левченко О.П. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В АВТОПІДПРИЄМСТВАХ.....	108
Сахно Л.А. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АУДИТУ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....	111
Сокіл О.Г. ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО БАЗИСУ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	114
Трачова Д.М. АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА: ІНФОРМАЦІЙНО- ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ.....	116

СЕКЦІЯ 6

Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ

Дерлиця А.Ю. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНОГО ВИБОРУ.....	120
Дубовик С.Г. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІЇ.....	123
Єфіменко Л.М. ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ДЕРЖАВИ.....	126
Ортіна Г.В. ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	128
Трусова Н.В. РОЗВИТОК ФІСКАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ	131

СЕКЦІЯ 1

Формування та ефективний розвиток підприємництва

УДК 005.5

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ У ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Андрєєва Л.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The search for new approaches to increase of efficiency of activity of commercial enterprise is one of the most pressing issues of our time. Its solution is possible due to the conceptual implementation of project management with the goal of developing areas for cost reduction.

Keywords: project management, trading company, planning and implementation of development projects.

Постановка проблеми. Сучасні мінливі умови ринкового середовища, в яких функціонують виключно всі суб'єкти господарювання, викликають посилення конкуренції. Це стосується й торговельних підприємств та стимулює їх до пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності, починаючи з роботи з постачальниками та посередниками, закінчуючи обслуговуванням споживачів.

Прийняті рішення щодо зміцнення конкурентної позиції торговельного підприємства реалізуються у вигляді проектів. Саме від якості управління проектами залежить рівень ефективності підприємницької ідеї.

Дослідження теоретичних і практичних аспектів управління проектами на торговельному підприємстві, а також питання підвищення ефективності організації торговельної діяльності розглядали такі вчені: С. Ю. Бут [1], О.І. Пурський [2], Т. М. Янковець [3] та ін.

Водночас вивчення наукової літератури свідчить, що особливості управління проектами на торговельному підприємстві є недостатньо дослідженими, що і зумовило актуальність даного дослідження.

Основні матеріали дослідження. З професійної точки зору з управлінням проектом на торговельному підприємстві пов'язують здійснення комплексу цілеспрямованих заходів щодо вдосконалення існуючих чи створення нових продукту, послуги, процесу в рамках встановлених бюджету, часу і якості [1].

Актуальними проектами на торговельному підприємстві, враховуючи сучасні вимоги ринку, є:

- розробка нового продукту, послуги чи результату;
- здійснення змін в структурі, процесах, персоналі чи стилі організації;

- розробка чи придбання нової або вдосконаленої інформаційної системи (програмне забезпечення тощо);
- проведення досліджень з подальшою відповідною фіксацією результатів;
- будівництво нових споруд, будівель;
- впровадження, покращення чи вдосконалення існуючих бізнес-процесів та процедур.

Управління проектом передусім передбачає здійснення основних управлінських функцій (планування, організація, мотивація, координація, контроль) в процесі розробки та реалізації проекту.

Універсальна для різних підприємств і проектів методика управління проектом може змінюватись, залежно від характеристики проекту за основними класифікаційними ознаками (мети, характеру та сфери діяльності, масштабу та розміру, ступеня складності, складу і структури, рівня альтернативності, тривалості проекту), а також новизни та ресурсомісткості проекту.

Пропонуємо до уваги основні етапи управління проектом у торговельному підприємстві.

1. Ініціація проекту – визначення найбільш зацікавлених у розвитку торговельного підприємства осіб (власник або керівник). Тобто ті особи, які мають всі повноваження на прийняття рішень щодо стратегічного розвитку торговельного підприємства.

Залежно від того, чи є керівник власником підприємства можуть бути декілька різні цілі функціонування підприємства. Важливо, щоб основною метою і керівника, і власника було отримання максимального розміру прибутку для можливостей розширеного відтворення інтенсивного типу і, як наслідок, збільшення ринкової вартості підприємства з метою зміцнення конкурентної позиції торговельного підприємства на цільовому ринку.

2. Планування проекту – формування концепції проекту.

На даному етапі формується проектна група (учасники проекту), уточнюються цілі, конкретизуються результати, розподіляються ресурси між роботами проекту (структуризація проекту за трьома рівнями: робоча структура (WBS), організаційна структура (OBS) та витратна (CBS)). Однак, слід зазначити, що враховуючи значний вплив мінливих чинників зовнішнього середовища на функціонування торговельного підприємства (зниження купівельної спроможності, втрата стратегічних партнерів тощо), важливою є процедура уточнення поставленої мети за засобів її досягнення.

Саме тому виникає необхідність пошуку, розробки й аналізу результативності альтернативних варіантів проектів розвитку торговельного підприємства на підставі визначення критерію оптимальності відповідно до умов функціонування.

3. Організація проекту – конкретизоване визначення кількості та вартості необхідних для реалізації проекту ресурсів, часу реалізації проекту й якості вихідної продукції чи послуг.

Необхідно здійснити деталізацію змісту проекту шляхом побудови внутрішньої та зовнішньої структури управління проектом в залежності від

умов його реалізації. Особливу увагу необхідно приділити визначенню собівартості проекту для оцінки його реальної прибутковості з боку ініціатора.

4. Реалізація проекту – виконання проекту з дотримання раніше погодженого організаційного плану, графіку фінансування в межах запланованого бюджету й обсягів залучення необхідних ресурсів.

Саме на цьому етапі чітко відслідковуються професійні якості проектною команди щодо виконання базових функцій управління. З метою виявлення та вирішення поточних проблем рекомендовано ведення реєстру проблем (опис проблеми, дата виявлення, вплив проблеми на проект, заходи щодо усунення, терміни вирішення).

5. Моніторинг проекту – регулярний процес збору, вимірювання, реєстрації та розповсюдження інформації, що стосується будь-яких або всіх аспектів виконання проекту, оцінка змін та підготовка для прийняття рішень.

Важливо пам'ятати, що це не зіставлення реальної діяльності з запланованою (контролінг) та не оцінка якості та ефективності проекту.

6. Контроль реалізації проекту – прийняття рішень та дій щодо відхилень фактичних результатів від запланованих.

Основними проектними параметрами для контролю є: роботи, витрати та час реалізації проекту.

Основні блоки системи контролю:

- елементи і об'єкти контролю;
- стандарти, на підставі яких буде здійснено контроль;
- межа відхилення фактичних показників від запланованих;
- частота та глибина контрольних дій;
- процедури щодо здійснення змін у разі необхідності;
- документи та методи контролю;
- відповідальні особи.

Висновки. Процес управління проектом у торговельному підприємстві передбачає виконання комплексу завдань, що пов'язані з розробкою та реалізацією підприємницької ідеї: визначення потреби в матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних ресурсах, джерел та способів їх отримання, оцінювання кінцевих результатів реалізації проекту, ризикованості, економічної ефективності, конкурентоспроможності ідеї.

Подальшого, більш конкретного дослідження потребує методика управління проектами у торговельних підприємствах на кожному етапі, враховуючи практичні особливості видів діяльності та набір чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, що безпосередньо впливають на розвиток кожного окремого суб'єкту торговельного підприємництва.

Список літератури.

1. Бут С. Ю. Управління проектами інноваційного розвитку торгових підприємств // Бізнес-Інформ / С. Ю. Бут, 2012. – № 11. – С. 172-178.
2. Пурський О. І. Система управління проектами торговельного підприємства // Вісник КНТЕУ / О. І. Пурський, О. А. Харченко, А. О. Василевська, 2012. – № 10. – С. 78-82.

3. Янковець Т.М. Оцінка ефективності інноваційних проектів у сучасних умовах господарювання // Миколаївський університет ім. В. О. Сухомлинського / Т. М. Янковець, А. М. Прокоф'єва, 2015. – № 5. – С. 657-661.

УДК 338.101

ПЕРСПЕКТИВНІ ФОРМИ ВЕДЕННЯ РОДИННОГО БІЗНЕСУ

Болтянська Л.О., к.е.н.,

Болтянський Б.В., к.т.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The features and advantages of conducting family business are revealed. An example of a profitable form of conducting a family business is presented and its rationale is substantiated.

Keywords: business, family business, expenses, profits, family business benefits, quail farm.

Постановка проблеми. В розвинених країнах вважається, якщо сім'я - це основа суспільства, то сімейний бізнес - серце економіки. Майже 90% всіх підприємств США можна віднести до сімейних. У Великобританії сімейний бізнес виробляє чверть Валового Внутрішнього Продукту країни; дохід цих компаній складає 1.1 трильйон на рік, на підприємствах компаній працюють 9 млн. чоловік.

Для України сімейний бізнес, як явище тільки починає розвиватись. Перші приватні підприємства були створені в роки здобуття незалежності, а це означає момент першої передачі бізнесу в Україні у друге покоління є дуже актуальним питанням на сьогодні [2].

Основні матеріали дослідження. Відкриття та ведення сімейного бізнесу - це серйозний і складний процес, який має свої тонкощі і особливості. Одна з особливостей сімейного бізнесу полягає у довгостроковій перспективі - немає мети отримати швидкий дохід, головне - якомога довше залишитися на ринку і передати бізнес у спадок. Власники сімейного бізнесу не бажають брати на себе великі ризики, які поставили б під загрозу все те, що було досягнуто попередніми поколіннями. За визначенням сімейним бізнесом керують члени родини. Крім особливостей сімейного бізнесу є певні від'ємності цього виду від корпоративного. По-перше, родинний бізнес більш стійкіший та фінансово стабільніший, особливо під час економічних криз. По-друге, сімейні підприємства зазвичай дуже гнучкі, якщо йдеться про введення чогось нового. Адже нові ідеї можуть обговорюватись під час родинного спілкування. По-третє, сімейний бізнес ефективніший, оскільки рішення приймаються доволі швидко, з чітким розподілом обов'язків та великою відповідальністю перед членами родини. Родинний бізнес виступає в ролі справедливого роботодавця. Справедливість - це величезна перевага родинного підприємництва. На відміну

від інших форм, власник знає кожну частину свого бізнесу із особистого досвіду, а це викликає більшу повагу та довіру діяльності кожного члена. Поп'яте, доручення до ведення бізнесу та навчання починається з дитячого садка [3].

Однією з перспективних та прибуткових форм ведення родинного бізнесу є розведення перепелів. Вирощування цієї птиці не вимагає великих площ і дорогого устаткування, значних капітальних витрат. Перепелиний бізнес має високу рентабельність і швидку окупність. Перепелина ферма з поголів'ям в 500 штук здатна окупитися вже за два місяці. Технологія вирощування перепелів проста, та й впоратися з цілою фермою під силу двом людям.

Задля ефективного ведення бізнесу з розведення перепелів, реалізації яєць та м'яса необхідно обов'язково дотримуватись відповідних умов вирощування цієї птиці. Обов'язкові умови утримання: приміщення має бути добре провітрюваним, без протягів; освітлення не повинно бути яскравим; з відповідною вологістю повітря. Забезпечення цих умов можливе в домашньому господарстві. Досить прибутковим є організація цього бізнесу на базі власного підсобного господарства. В якості приміщення можна використовувати господарські приміщення. Структуру стада доцільно обирати відповідно до напряму ведення бізнесу: яйценосні породи перепілок – задля реалізації яєць, бройлерні породи – реалізація м'яса, або змішаний напрямок – яйценосні та бройлерні. Розрахунки, свідчать, що найбільш прибутковим є змішана структура стада, яка забезпечує широкий асортимент продукції в сімейному бізнесі.

Ринковий попит на перепелині яйця та м'ясо є постійними в зв'язку з необмеженістю споживання як за віком так за статтю. Тому, дана продукція може реалізовуватись за попередньою домовленістю з продавцями на ринках міста, магазинах. Щоб забезпечити збут в великі торгові мережі, потрібно підтвердити якість, а це не просто. Необхідно пройти не тільки сертифікаційний аудит, треба щоб норми утримання птиці відповідали ще і рекомендаціям. Надійним каналом збуту м'яса перепілки можуть стати кафе і ресторани. Вони охоче погоджуються на регулярні поставки.

Витрати, що пов'язані з реалізацією проекту, можна розподілити протягом 6 місяців. Відповідно до календарного плану. Загальна сума інвестицій на створення пташника та започаткування сімейного бізнесу за попередніми розрахунками може становити біля 120 тис. грн.

Висновки. Ефективність бізнесу характеризується обсягом отриманого прибутку від діяльності. Ведення перепелиного бізнесу в родині може приносити чистого прибутку в розмірі 100 тис. грн. щорічно. Рентабельність виробництва перепелиних яєць у власному пташнику може становити 150-160%, перепелиного м'яса – 75-80%. Враховуючи річні обов'язкові податки рентабельність перепелиного родинного бізнесу може становити 65-70%.

Список літератури.

1. Болтянська Л.О. Розведення перепелів – родинний бізнес / Л.О.Болтянська, Б.В.Болтянський/ Щомісячний науково-практичний журнал «Тваринництво сьогодні», №5. – Київ, 2018. – с.37- 45

2. Сімейний бізнес: чи можна знайти баланс між сімейними та робочими відносинами? [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://life.pravda.com.ua>

3. Переваги родинного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zistemo.me/blog>

УДК 638.158.342

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ВЕТЕРИНАРНОЇ ФАРМАЦІЇ УКРАЇНИ

Гарвас Г.Д.

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького
м. Львів, Україна

Summary. The competitiveness of the veterinary medicine manufacturer is, first and foremost, a dynamic adaptation to the variables of the factors of domestic production and the conditions of the business environment from the outside.

Keywords: competitiveness, market of veterinary preparations.

Постановка проблеми. Сьогодні вітчизняні підприємства, які випускають продукцію для ветеринарної медицини, повинні виробляти якісну, ефективну, безпечну продукцію, щоб бути на ринку конкурентоспроможними. При цьому, необхідно дотримуватись правил GMP – належної виробничої практики та вимог стандартів якості серії ISO 9000, за якими працюють провідні зарубіжні виробники. Підвищення конкурентоспроможності підприємства залежить від багатьох факторів, зокрема, виробнику потрібно постійно відслідковувати зміни пропозиції та попиту, покращувати систему управління підприємством, підвищувати якість продукції та послуги, рівень кваліфікації персоналу та ін.

Основні матеріали дослідження. Протягом останніх років для гармонізації вітчизняного ветеринарного законодавства із законодавством ЄС, врегулювання експорту та імпорту було прийнято ряд законодавчих актів, які сприяють посиленню впливу на ринок ветеринарної фармації. Особливо це важливо після введення мораторію на проведення органами державного нагляду (контролю) планових заходів із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Введений мораторій фактично призупинив виконання державних програм щодо забезпечення контролю та нагляду за якістю продукції ветеринарної медицини, що є необхідним для забезпечення гарантій виробництва якісних і безпечних продуктів харчування.

З метою вдосконалення системи державного контролю щодо виробництва ветеринарних препаратів, їх гуртової і роздрібною торгівлі 03. 10. 2018 р. КМУ була прийнята Постанова «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва ветеринарних препаратів», у якій

встановлено кваліфікаційні, організаційні, технологічні та кадрові вимоги, яким повинен відповідати виробник. Пріоритетним у ліцензійних умовах є обов'язкове дотримання правил GMP, для покращення якості та безпечності вітчизняних ветеринарних препаратів у відповідності до вимог світового ринку. Відтак обов'язкове дотримання ліцензійних вимог допоможе підприємству-виробнику бути конкурентоспроможним на ринку. Так, у 2018-2019 році за даними Держпродспоживслужби України 39 підприємств уже отримали ліцензію на провадження господарської діяльності з виробництва ветеринарних препаратів [3].

Проблемним у галузі ветеринарної фармації України залишається дефіцит інформації, насамперед, статистичної. Сучасна статистична звітність не дає можливість провести повний структурний аналіз щодо обсягів виробництва та реалізації ветеринарних препаратів на території України, експорту чи імпорту продукції, аналізу ситуації на ринку.

Світові аналітичні, науково-дослідні компанії по дослідженню ринків у різних галузях та секторах країн у своїх глобальних звітах надають важливу інформацію виробнику, щодо стану самого ринку та прогнозують дані на декілька років наперед. Такі звіти дають відповіді на головні питання, що хвилюють виробника, а саме: ринкові характеристики, розмір та зростання, сегментацію, конкурентний ландшафт, частку ринку, тенденції та стратегії для цього ринку, відстежують «історичний ринок» та прогнозовану ринкову динаміку за географією, що допомагає виробнику впевнено конкурувати зі своєю продукцією на ринку. На нашу думку, володіючи такими даними, виробник отримує суттєву перевагу над конкурентною стороною, використовуючи точну інформацію про динаміку на стороні попиту.

Висновки. Для досягнення конкурентних переваг на ринку продукції ветеринарної медицини, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств, вітчизняним виробникам потрібно чітко дотримуватись діючих в Україні та світі нормативних та законодавчих вимог.

Список літератури.

1. Величко В. О. Методика оцінювання результативності системи управління якістю / В. О. Величко, У. І. Тесарівська, Л. І. Фляк, М. І. Савка // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. Львів, 2017. – Випуск 18, № 1. – С. 305-309.
2. <https://nvlvet.com.ua/index.php/economy> Legislative regulatory aspects of the veterinary pharmacy market in the European Union. H. D. Harvas. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences. Львів, 2019. – Том 21, № 92.
3. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/>
4. Держпродспоживслужба України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.consumer.gov.ua/>

УДК: 334.012.64

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Завадських Г.М., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The main aspects of small business development in Ukraine are analyzed, factors and main problems that have a negative influence on its development are determined. The ways of overcoming negative factors of small business in modern conditions of management are offered.

Keywords: small business, small business, state regulation, financing, lending, state support, business entities.

Постановка проблеми. Мале підприємництво є невід'ємною складовою ринкової економіки, що мобілізує фінансові та виробничі ресурси, пришвидшує темпи науково-технічного прогресу, сприяє наповненню ринку товарами необхідної якості та вирішує проблему зайнятості населення, а також формує середній клас.

Вагомий внесок у дослідження проблем розвитку малого підприємництва, визначення його ролі в економічному розвитку країни зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як К.О. Ващенко, З.С. Варналій, Л.І. Вороніна, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, В.І. Кредісов, Г.М. Рижаківа, М.П. Бутко, З.В. Герасимчук та ін. У працях цих науковців розглянуто процес становлення малого бізнесу в Україні, вивчалися основні причини гальмування розвитку малого підприємництва та перспективи його розвитку.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку економіки нашої країни рушійною силою є саме розвиток малого підприємництва.

Основні матеріали дослідження. У структурі сучасної змішаної економіки співіснують та органічно взаємодоповнюються мале, середнє і велике підприємництво. Але, на відміну від двох останніх, мале підприємництво є вихідним, найбільш чисельним, а тому і найбільш поширеним сектором економіки. Отже саме підприємництво може стати тим дієвим чинником, що забезпечить подолання стагнаційних тенденцій розвитку регіонів, формування сприятливого середовища для впровадження інновацій у всі сфери господарської діяльності з метою подолання регіональних диспропорцій та досягнення якісного економічного зростання.

Однак розвиток підприємництва в Україні пов'язаний із низкою проблем, основними з яких є недосконалість та нестабільність законодавства у сфері розвитку малого підприємництва; податковий тиск та нестабільність податкового законодавства; нестача внутрішніх фінансових ресурсів, складність доступу до зовнішніх джерел фінансування та залучення інвестицій; обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення; недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації

кадрів для підприємницької діяльності; відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу [1].

Однією з найвагоміших проблем в розвитку малого підприємництва сьогодні є його забезпечення фінансовими ресурсами, тому, що на сьогоднішній день підприємці практично не мають виходу до кредитного чи бюджетного джерел фінансування, а це значить, що потрібно купувати необхідні ресурси за високими цінами, при цьому продавати вироблену продукцію за низькими, навпаки вона не буде мати попиту на ринку. З часом підприємство не витримує конкурентоспроможності і зовсім зникає з ринку.

Світовий досвід свідчить, що практично в усіх розвинутих країнах держава бере активну участь у формуванні малого бізнесу країни. Підтримка з боку держави повинна мати прямий механізм підтримки з боку держави, а саме: формування державних фондів, надання субсидій та позик, створення спеціальних державних установ.

Для того щоб криза в країна повністю не знищила мале підприємництво, необхідно, в першу чергу знайти підтримку з боку держави: допомогти у формуванні стартового капіталу для відкриття підприємства і забезпечення його подальшого розвитку та створення сприятливих умов для подальшого життєвого розвитку малого підприємства. Також потрібно залучити форми непрямої державної підтримки: податкові пільги або зовсім звільнення від них, прискорену амортизацію, застосування знижок.

Одним із шляхів виходу із кризи малого підприємництва є кредитування даної сфери. Але внаслідок кризи в банків виникла проблема ліквідності, що спричинила зростання відсоткових ставок. Високі відсоткові ставки за кредит, обов'язкова вимога застави, вартість якої значно перевищує суму кредиту, практично унеможливають доступність кредитних ресурсів для тих суб'єктів малого підприємництва, які започатковують свою справу.

У другому кварталі 2015 року було проведене спеціальне опитування, що стосувалось питань державної підтримки та оцінки діяльності державних органів [2]. Вибірка включає 114 малих підприємств (де працює до 50 працівників). На думку опитаних підприємців, основними напрямками державної політики для підтримки бізнесу мають бути інформування, дерегуляція та розвиток електронного адміністрування. Так, найважливішими інструментами у зазначеній сфері, згідно із думкою керівників підприємств, є створення інформаційного ресурсу про правила і умови ведення бізнесу та про зміни законодавства (69% опитуваних), зменшення кількості документів, необхідних для ведення підприємницької діяльності (59%) та переведення адміністративних послуг в електронний вигляд (43,6%). Малі підприємства більшою мірою потребують спрощення доступу до державних закупівель та державних гарантій за кредитами (по 44,7%), тобто залишаються більш залежними від державної політики у фінансовій сфері. На важливості спрощення доступу малих підприємств до державних закупівель також наголошує 38,7% середніх підприємств. На необхідності пільгових умов для окремих галузей промисловості наголосили 59,4% опитаних підприємств, при цьому серед великого та середнього бізнесу частка тих, хто дотримується зазначеної точки зору більша (61,8% та 60,8% відповідно), ніж серед малого

(50,9%). Цікаво, що 31% опитаних менеджерів не визначилися з відповіддю, і лише 9,6% вважають, що пільги не потрібні.

Висновки. З метою ефективного функціонування малого підприємництва в Україні як одного із дієвих факторів забезпечення якісного економічного зростання в державі необхідно удосконалити законодавчі та нормативно-правові акти в галузі формування сприятливого середовища господарювання. Регулювання та спрощення процедури реєстрації та ліквідації підприємств в Україні та зменшення кількості ліцензій і дозволів також є пріоритетним напрямком розвитку підприємництва в Україні. Важливим аспектом розвитку малого підприємства є не тільки державне фінансування і можливість кредитування під гарантії держави, але і заохочення інвестиції з-за кордону.

Список літератури.

1. Сімків Л.Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання / Л.Є. Сімків // Глобальні та національні проблеми економіки, 2015.№3.-С.560-564.

2. Табінський В.А., Телятник В.М., Сімон А.П. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / В.А. Табінський, В.М. Телятник, А.П. Сімон // Молодий вчений 2017.- № 3.-С.848- 850.

УДК 331.5.024.5

ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ЖИТТЄВА ПЕРСПЕКТИВА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Лисак О.І., к.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Summary. *The importance of supporting youth entrepreneurship and its influence on the socio-economic development of the region is determined.*

Keywords: *youth entrepreneurship, labor market, youth unemployment, business incubator.*

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток будь-якої держави не може бути успішним без забезпечення ефективної зайнятості економічно активного населення. Особливо важливою в даному контексті є проблема забезпечення працевлаштування молоді, адже саме молоді люди мають стати авторами і творцями інноваційних змін.

Основні матеріали дослідження. Молоді люди є особливо вразливими в питаннях працевлаштування. Рівень молодіжного (до 35 років) безробіття в Україні становить 22,8%, тоді як в Європейському Союзі цей показник становить 19,7% [1].

За даними Державної служби статистики чисельність безробітної молоді у віці до 35 років з 2005 р. зменшилась майже в 2 рази, проте її частка в загальній кількості безробітних зросла з 22,9% в 2005 р. до 31,3% в 2018 р. В 2013-2014 рр. частка безробітної молоді становила більше 42%. Як повідомляє на своєму сайті [2] Національний банк України, економічний ріст 2016-2017 років жодним чином не покращив ситуацію із працевлаштуванням, особливо молоді.

Відсутність практичного досвіду роботи ускладнює одержання першого робочого місця, навіть у молоді з вищою освітою.

Опитування «Молодь України 2017» [3] показало, що 43% молодих людей вважають навчання в освітніх закладах України такими, що не відповідають потребам ринку праці.

На нашу думку така ситуація склалася внаслідок того, що лише трохи більше третини молодих людей, що навчаються, проходили стажування. До стажувань існує двояке відношення: студенти розуміють важливість практичної підготовки та стажувань для отримання досвіду практичної діяльності, водночас вони часто мають негативний досвід виробничих практик та стажувань на базі навчальних закладів. Молоді люди віком 21-29 років стажувалися у 45% випадків, оскільки більш відповідально відносяться до процесу працевлаштування.

Водночас у звіті Національного банку України причиною молодіжного безробіття названо відсутність необхідної кваліфікації та практичного досвіду, що відповідає вимогам роботодавців. [2]

Отже, молоді люди є вразливими та доволі часто мають проблеми при пошуку роботи. Міжнародний проект EXCEPT, над яким працює консорціум із 10 дослідницьких інститутів з 9 країн Європи, включно з Київським економічним інститутом (при КШЕ) вивчає ситуацію молоді на ринку праці та визначає негативні наслідки молодіжного безробіття, зокрема його негативний вплив на здоров'я, добробут та ризики бідності. Тобто безробіття молоді є серйозною проблемою, ігнорувати яку не вдасться, адже короткострокові та довгострокові негативні наслідки її є цілком реальними та потребують вирішення державними органами влади, що відповідають за молодіжну політику та політику в сфері зайнятості. Одним із шляхів розв'язання проблеми молодіжного безробіття є підтримка підприємницької ініціативи.

Молодіжне підприємництво – це самостійна ініціативна на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється молодими людьми віком до 35 років. Стимулювання молоді до особистої ініціативи дозволяє одночасно вирішувати декілька задач. Окрім скорочення рівня безробіття наслідком молодіжного підприємництва є розвиток малого та середнього бізнесу, зниження соціальної напруги та соціально-економічний розвиток регіонів.

Згідно дослідження «Цінності української молоді 2016» 44,4% молодих людей визначають професію бізнесмен, підприємець як привабливу для себе, а 58,3% - такою, що забезпечує успіх [4].

На державному рівні підтримка молодіжного підприємництва регламентується Законом України «Про сприяння соціальному становленню та

розвитку молоді в Україні», однак через брак фінансування багато статей цього Закону носять декларативний характер. Також в українському законодавстві відсутні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність саме молодих підприємців та безпосередньо термін «молодіжне підприємництво».

Тому важливо переймати досвід Європейських країн та США щодо умов для підприємницької діяльності молодих людей, оскільки в цих країнах 96% підприємців – це малий та середній бізнес. Та, незважаючи на це, означені країни постійно вживають заходи, спрямовані на формування підприємницького потенціалу та створення сприятливих умов щодо підтримки молодіжного підприємництва. Як показує практика розвинених країн, без ефективного підприємництва не можливе успішне функціонування регіону та країни в цілому. Згідно досліджень «Цінності української молоді 2016» серед молодих людей лише 5% діючих підприємців, ще 38% бажають займатися підприємницькою діяльністю, проте не можуть її проводити внаслідок певних причин (недостатній рівень знань, складні економічні та політичні умови, недосконала податкова система для молодіжного підприємництва, відсутність стартового капіталу тощо).

В рамках вирішення проблем трудової міграції, зменшення безробіття серед молоді, підтримки малого і середнього підприємництва органами місцевої влади разом із закладами вищої освіти організуються академічні бізнес-інкубатори. Прикладами такої успішної взаємодії влади та науки є: Start-up Business Incubator KNU, компанія Polyteco КПП імені Ігоря Сікорського, мережа академічних стартап-інкубаторів Youth Entrepreneur Incubator (YEP), бізнес-інкубатор «Бі-Запоріжжя» тощо. Основним завданням таких бізнес-інкубаторів є надання консультаційної підтримки соціально-активним молодим людям, студентам, які прагнуть втілити власні мрії у життя та розпочати підприємницьку діяльність. Учасники бізнес-інкубатору отримували безкоштовну підтримку власних бізнес-ініціатив, необхідні знання задля започаткування власної справи, розвивали вміння формувати команду та набували здібностей лідера.

Політика держави та органів влади на місцях повинна полягати у мінімізації її негативних наслідків та максимальному сприянні розвитку підприємницької ініціативи молоді. Це дозволить молодим людям реалізувати себе та забезпечити себе засобами для існування. Сприяння молодіжним підприємницьким починанням дозволить зменшити рівень безробіття молодих людей, створити додаткові робочі місця та закласти підґрунтя для економічного розвитку регіону.

Для подолання негативних молодіжного безробіття життєво необхідно є розробка заходів щодо заохочення молоді жити, навчатися та працювати у власній країні.

Висновки. Мережа академічних бізнес-інкубаторів забезпечує взаємозв'язок науки та практики, здійснення підприємницької діяльності. З одного боку, науковці допомагають впровадженню в практичну діяльність передових технологій та провідних наукових підходів. З іншого боку, практика бізнесу окреслює нове коло проблем та встановлює нові задачі для наукових досліджень. Щільна співпраця науковців з підприємцями-початківцями в

нашому регіоні надасть змогу нівелювати негативний вплив ризиків на підприємницьку діяльність при початкових етапах її становлення та стати фундаментом для подальшого розвитку.

Список літератури.

1. Гриневич, Л. Надто важливий. Чому потрібно прийняти новий закон про освіту? 19 червня, 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua/view/nadto-vazhlyvyi-chomu-potribno-pryiniat/>.
2. Національний банк зберіг незмінним прогноз інфляції на 2018-2020 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=73913121&showTitle=true
3. Українське «покоління Z»: цінності та орієнтири [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-oriyentyry/>
4. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit__doslidjennya_2016.pdf

УДК 37.015.311

ПІДГОТОВКА КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМЦІВ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ КРЕАТИВНО-ЗНАННЄВОЇ ЕКОНОМІКИ

Олексенко Р.І., д.філос.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

***Summary.** The relevance of the research is to create the conditions for the formation of a creative personality, as a result of the formation of a creative and knowledge economy, which requires this type of personality.*

***Keywords:** creative personality, creative-innovative entrepreneur, creative-knowledge economy.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, час вимагає нових методів та підходів до підготовки, та формування креативно-інноваційних підприємців. У цьому полягає першочергове завданням сучасним ЗВО які роблять підготовку фахівців економічного профілю.

Основні матеріали дослідження. Особливості формування світоглядних цінностей креативного ресурсу і капіталу підприємців в умовах глобальних викликів і трендів розвитку сучасного світу передбачає інтеграцію різних філософських, соціологічних, культурологічних, економічних концепцій. Це інформаційний, комунікаційний і інноваційний менеджмент, креативна

економіка, управління інтелектуальною власністю, комунікативне право, сучасні форми організації і практична філософія, які формують культуру управління знаннями і ресурсами, підготовкою висококваліфікованих фахівців. [2].

Зараз по актуальному Глобальному індексу інновацій, який щорічно складає Корнельський університет, школа бізнесу INSEAD і Всесвітня організація інтелектуальної власності, Україна піднялася відразу на 7 позицій у порівнянні з минулим роком. Так, якщо в аналогічному рейтингу 2017 року країна займала 50 місце, то в 2018-м піднялася на 43 позицію. Всього до рейтингу увійшло 126 країн.

Лідером рейтингу знову стала Швейцарія, індекс якої склав 68,40 балів. За нею йдуть Нідерланди, Швеція, Великобританія, Сінгапур, США, Фінляндія, Данія і Німеччина. Топ-10 замикає Ірландія (57,20).

З табл. 1 ми бачимо, що індекс України в 2018 році склав 38,50 балів - це найвище значення для нашої країни в історії рейтингу. В цьому році Україна закріпилася в топ-50, випередивши Таїланд, В'єтнам, Росію, Чилі, Молдову, Румунію і Туреччину [3].

Таблиця 1

Global Innovation Index 2018 rankings

Country	Economy Score (0–100)	Rank	Income	Rank	Region	Rank	Efficiency Ratio	Rank
Switzerland	68,40	1	HI	1	EUR	1	0,96	1
Netherlands	63,32	2	HI	2	EUR	2	0,91	4
Sweden	63,08	3	HI	3	EUR	3	0,82	10
United Kingdom	60,13	4	HI	4	EUR	4	0,77	21
Singapore	59,83	5	HI	5	SEAO	1	0,61	63
United States of America	59,81	6	HI	6	NAC	1	0,76	22
Finland	59,63	7	HI	7	EUR	5	0,76	24
Denmark	58,39	8	HI	8	EUR	6	0,73	29
Germany	58,03	9	HI	9	EUR	7	0,83	9
Ireland	57,19	10	HI	10	EUR	8	0,81	13
Israel	56,79	11	HI	11	NAWA	1	0,81	14
Korea, Republic of	56,63	12	HI	12	SEAO	2	0,79	20
Japan	54,95	13	HI	13	SEAO	3	0,68	44
Hong Kong (China)	54,62	14	HI	14	SEAO	4	0,64	54
Luxembourg	54,53	15	HI	15	EUR	9	0,94	2
France	54,36	16	HI	16	EUR	10	0,72	32
China	53,06	17	UM	1	SEAO	5	0,92	3
Canada	52,98	18	HI	17	NAC	2	0,61	61
Norway	52,63	19	HI	18	EUR	11	0,64	52
Australia	51,98	20	HI	19	SEAO	6	0,58	76
Austria	51,32	21	HI	20	EUR	12	0,64	53
New Zealand	51,29	22	HI	21	SEAO	7	0,62	59
Iceland	51,24	23	HI	22	EUR	13	0,76	23
Estonia	50,51	24	HI	23	EUR	14	0,82	12
Belgium	50,50	25	HI	24	EUR	15	0,70	38
Malta	50,29	26	HI	25	EUR	16	0,84	7

Czech Republic	48,75	27	HI	26	EUR	17	0,80	17
Spain	48,68	28	HI	27	EUR	18	0,70	36
Cyprus	47,83	29	HI	28	NAWA	2	0,79	18
Slovenia	46,87	30	HI	29	EUR	19	0,74	27
Italy	46,32	31	HI	30	EUR	20	0,70	35
Portugal	45,71	32	HI	31	EUR	21	0,71	34
Hungary	44,94	33	HI	32	EUR	22	0,84	8
Latvia	43,18	34	HI	33	EUR	23	0,69	39
Malaysia	43,16	35	UM	2	SEAO	8	0,66	48
Slovakia	42,88	36	HI	34	EUR	24	0,74	28
Bulgaria	42,65	37	UM	3	EUR	25	0,79	19
United Arab Emirates	42,58	38	HI	35	NAWA	3	0,50	95
Poland	41,67	39	HI	36	EUR	26	0,69	42
Lithuania	41,19	40	HI	37	EUR	27	0,63	58
Croatia	40,73	41	UM	4	EUR	28	0,70	37
Greece	38,93	42	HI	38	EUR	29	0,59	74
Ukraine	38,52	43	LM	1	EUR	30	0,90	5
Thailand	38,00	44	UM	5	SEAO	9	0,71	33
Viet Nam	37,94	45	LM	2	SEAO	10	0,80	16
Russian Federation	37,90	46	UM	6	EUR	31	0,58	77
Chile	37,79	47	HI	39	LCN	1	0,60	68
Moldova, Republic of	37,63	48	LM	3	EUR	32	0,89	6
Romania	37,59	49	UM	7	EUR	33	0,66	47
Turkey	37,42	50	UM	8	NAWA	4	0,75	25
Qatar	36,56	51	HI	40	NAWA	5	0,57	81
Montenegro	36,49	52	UM	9	EUR	34	0,63	56
Mongolia	35,90	53	LM	4	SEAO	11	0,72	30
Costa Rica	35,72	54	UM	10	LCN	2	0,68	43
Serbia	35,46	55	UM	11	EUR	35	0,63	57
Mexico	35,34	56	UM	12	LCN	3	0,59	72
India	35,18	57	LM	5	CSA	1	0,65	49
South Africa	35,13	58	UM	13	SSF	1	0,55	83
Georgia	35,05	59	LM	6	NAWA	6	0,58	79
Kuwait	34,43	60	HI	41	NAWA	7	0,74	26
Saudi Arabia	34,27	61	HI	42	NAWA	8	0,47	104
Uruguay	34,20	62	HI	43	LCN	4	0,64	51
Colombia	33,78	63	UM	14	LCN	5	0,50	94
Brazil	33,44	64	UM	15	LCN	6	0,54	85
Iran, Islamic Republic of	33,44	65	UM	16	CSA	2	0,82	11
Tunisia	32,86	66	LM	7	NAWA	9	0,63	55
Brunei Darussalam	32,84	67	HI	44	SEAO	12	0,31	124
Armenia	32,81	68	LM	8	NAWA	10	0,80	15
Oman	32,80	69	HI	45	NAWA	11	0,51	92
Panama	32,37	70	UM	17	LCN	7	0,61	64
Peru	31,80	71	UM	18	LCN	8	0,47	100
Bahrain	31,73	72	HI	46	NAWA	12	0,55	84
Philippines	31,56	73	LM	9	SEAO	13	0,61	62

Kazakhstan	31,42	74	UM	19	CSA	3	0,44	111
Mauritius	31,31	75	UM	20	SSF	2	0,47	105
Morocco	31,09	76	LM	10	NAWA	13	0,61	65
Bosnia and Herzegovina	31,09	77	UM	21	EUR	36	0,50	97
Kenya	31,07	78	LM	11	SSF	3	0,69	41
Jordan	30,77	79	LM	12	NAWA	14	0,65	50
Argentina	30,65	80	UM	22	LCN	9	0,51	91
Jamaica	30,39	81	UM	23	LCN	10	0,57	80
Azerbaijan	30,20	82	UM	24	NAWA	15	0,49	99
Albania	29,98	83	UM	25	EUR	37	0,44	110
The former Yugoslav Republic of Macedonia	29,91	84	UM	26	EUR	38	0,47	103
Indonesia	29,80	85	LM	13	SEAO	14	0,61	66
Belarus	29,35	86	UM	27	EUR	39	0,37	119
Dominican Republic	29,33	87	UM	28	LCN	11	0,60	71
Sri Lanka	28,66	88	LM	14	CSA	4	0,58	78
Paraguay	28,66	89	UM	29	LCN	12	0,54	86
Lebanon	28,22	90	UM	30	NAWA	16	0,50	98
Botswana	28,16	91	UM	31	SSF	4	0,39	118
Tanzania, United Republic of	28,07	92	LI	1	SSF	5	0,72	31
Namibia	28,03	93	UM	32	SSF	6	0,41	116
Kyrgyzstan	27,56	94	LM	15	CSA	5	0,45	106
Egypt	27,16	95	LM	16	NAWA	17	0,66	45
Trinidad and Tobago	26,95	96	HI	47	LCN	13	0,43	114
Ecuador	26,80	97	UM	33	LCN	14	0,51	93
Cambodia	26,69	98	LM	17	SEAO	15	0,61	60
Rwanda	26,54	99	LI	2	SSF	7	0,31	125
Senegal	26,53	100	LI	3	SSF	8	0,60	70
Tajikistan	26,51	101	LM	18	CSA	6	0,60	67
Guatemala	25,51	102	LM	19	LCN	15	0,56	82
Uganda	25,32	103	LI	4	SSF	9	0,45	108
El Salvador	25,11	104	LM	20	LCN	16	0,43	112
Honduras	24,95	105	LM	21	LCN	17	0,47	101
Madagascar	24,75	106	LI	5	SSF	10	0,69	40
Ghana	24,52	107	LM	22	SSF	11	0,51	90
Nepal	24,17	108	LI	6	CSA	7	0,45	107
Pakistan	24,12	109	LM	23	CSA	8	0,66	46
Algeria	23,87	110	UM	34	NAWA	18	0,42	115
Cameroon	23,85	111	LM	24	SSF	12	0,58	75
Mali	23,32	112	LI	7	SSF	13	0,59	73
Zimbabwe	23,15	113	LI	8	SSF	14	0,60	69
Malawi	23,09	114	LI	9	SSF	15	0,52	89
Mozambique	23,06	115	LI	10	SSF	16	0,52	88
Bangladesh	23,06	116	LM	25	CSA	9	0,53	87
Bolivia, Plurinational State of	22,88	117	LM	26	LCN	18	0,43	113
Nigeria	22,37	118	LM	27	SSF	17	0,50	96
Guinea	20,71	119	LI	11	SSF	18	0,47	102

Zambia	20,66	120	LM	28	SSF	19	0,45	109
Benin	20,61	121	LI	12	SSF	20	0,35	123
Niger	20,57	122	LI	13	SSF	21	0,36	120
Côte d'Ivoire	19,96	123	LM	29	SSF	22	0,40	117
Burkina Faso	18,95	124	LI	14	SSF	23	0,28	126
Togo	18,91	125	LI	15	SSF	24	0,36	121
Yemen	15,04	126	LM	30	NAWA	19	0,36	122

Ядром формування світоглядних цінностей креативних підприємців в умовах глобальних викликів і трендів розвитку сучасного світу є креативна особистість, яка втілює в собі вищий прояв людської діяльності - творчість, яке стимулює виробництво інноваційних матеріальних і духовних благ. Це вимагає:

- створення сприятливого бізнес-середовища з належною оцінкою креативності та легкістю початку нового бізнесу;
- розвиток культури креативної економіки і підготовка глобальних творчих талантів та зміцнення компетенції в створенні інновацій як основи креативної економіки, виходячи з того, що четверта промислова революція характеризується розвитком цифрових технологій, глобалізацією та зміною взаємодій між особистістю і суспільством [2]

Першочерговим завданням, що постає перед Україною, є підготовка інноваційних, високопрофесійних креативних підприємців, які стануть рушійною силою у розвитку креативно-знаннєвої економіки.

Для вирішення цього завдання освіти конче необхідно сформувати логічно вибудовану інноваційну систему знань яка почне спрацьовувати під дією креативно-творчої ідеї [1]. Це стане запорукою появи успішних інноваційних компаній та успішних підприємців з новим сучасним інноваційним мисленням. Саме інноваційно-креативне мислення дає можливість у подальшому створювати продукти які затребувані глобальним ринком, для якого слід готувати глобальних менеджерів з глобальним інноваційним мисленням [4,5].

Висновки. Таким чином, на нашу думку формування креативно-інноваційних підприємців на сучасному етапі становлення та розвитку ринкової економіки, формування креативних підприємців з ринковою свідомістю в Україні є першочерговим завданням НЗО у підготовці креативної особистості в умовах інформаційного суспільства та «суспільства знань».

Список літератури.

1. Олексенко Р.І. (2017). Особливості формування світоглядних цінностей креативних підприємців в умовах глобальних викликів та трендів розвитку сучасного світу. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В.. 228 с.
2. Олексенко, Р. І. (2018) Формирование ценностей креативного ресурса и капитала предпринимателей в условиях рискогенного общества: неоаксиологический анализ. Третья международная научная конференция "Интеллектуальная культура Беларуси: методологический капитал философии и контуры трансдисциплинарного синтеза знания". Минск. С.226-229.
3. Електронне джерело. Режим доступу: <https://ain.ua/2018/07/11/ukraina-stala-innovacionee/>

4. Воронкова, В. Г. (2013) Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего. Антропологічні виміри філософських досліджень. Дніпропетровськ. № 3. С. 79–80.

5. Воронкова В. Г. (2008) Гуманізація освіти, науки, політики, влади, суспільства // Ін-т вищої освіти АПН України, Нац пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. №1-2(7). С. 204-220.

УДК 338.26

РЕГІОНАЛЬНИЙ СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Педченко Г.П., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. Proposes a system of indicators for the characterization of the entrepreneurship condition. The statistical analysis on the basis of cluster analysis was conducted. The rating of clusters of regions according to selected indicators was carried out with the generalization of their position using the sum of places.

Keywords: entrepreneurship, regions, cluster analysis, rating.

Постановка проблеми. Проведення системних реформ, які охоплюють різні аспекти економічного життя регіонів України, потребує науково обґрунтованих концептуальних пропозицій щодо сприяння розвитку підприємництва в контексті інтеграційних процесів. важливою складовою реформування має бути створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, формування цивілізованого підприємницького середовища в кожному регіоні держави, яке б відповідало загальносвітовим і європейським стандартам. [1, с. 6]. При цьому існує низка причин об'єктивного й суб'єктивного характеру, що перешкоджають прогресивному поступальному розвитку суб'єктів господарювання в окремих регіонах України. Таким чином, виникає потреба постійного моніторингу та оцінки регіонального стану підприємництва.

Основні матеріали дослідження. Для моніторингу та оцінки стану підприємництва в регіонах доцільно використовувати наявні дані Держстату [2] щодо суб'єктів підприємництва, зокрема підприємств та фізичних осіб-підприємців. Також в системі показників має сенс виокремлювати показники по малих підприємствах, тому що, на нашу думку, підприємства малого бізнесу виступають двигунами економічного зростання і розвитку. Ці підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної системи регіону, наближують її до потреб конкретних споживачів водночас надаючи робочі місця та забезпечуючи джерело доходу значної частини населення [3].

Для характеристики стану підприємництва та подальшого аналізу нами пропонується система показників:

1. Кількість підприємств-суб'єктів господарювання в розрахунку на 10 тис. осіб населення регіону (Кп).
2. Кількість малих підприємств в розрахунку на 10 тис. осіб населення регіону (Км).
3. Кількість фізичних осіб-підприємців в розрахунку на 10 тис. осіб населення регіону (Кф).
4. Частка зайнятих працівників на підприємствах в структурі населення регіону (Зп), %.
5. Частка зайнятих працівників на малих підприємствах в структурі населення регіону (Зм), %.
6. Частка зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців в структурі населення регіону (Зф), %.
7. Частка найманих працівників на підприємствах в структурі населення регіону (Нп), %.
8. Частка найманих працівників на малих підприємствах в структурі населення регіону (Нм), %.
9. Частка найманих працівників у фізичних осіб-підприємців в структурі населення регіону (Нф), %.
10. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) на підприємствах в розрахунку на 1 підприємство (РПп), млн. грн.
11. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) на малих підприємствах в розрахунку на 1 мале підприємство (РПм), млн. грн.
12. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) фізичними особами-підприємцями в розрахунку на 1 фізичну особу-підприємця (Пф), млн. грн.
13. Витрати на персонал підприємств в розрахунку на 1 зайнятого працівника (ВПп), млн. грн.
14. Витрати на персонал малих підприємств в розрахунку на 1 зайнятого працівника (ВПм), млн. грн.
15. Витрати на оплату праці підприємств в розрахунку на 1 найманого працівника (ОПп), млн. грн.
16. Витрати на оплату праці малих підприємств в розрахунку на 1 найманого працівника (ОПм), млн. грн.
17. Частка прибуткових підприємств в регіоні (П%п), %.
18. Частка прибуткових малих підприємств в регіоні (П%м), %.
19. Прибуток підприємств в розрахунку на 1 підприємство (Пп), млн. грн.
20. Прибуток малих підприємств в розрахунку на 1 мале підприємство (Пм), млн. грн.

Таблиця 1

Середні показники стану підприємництва України у 2017 році по кластерах регіонів

Кластер	Кп	Км	Кф	Зп	Зм	Зф	Нп	Нм	Нф	РПп
и	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	99	454	57	14,1	6,9	4,9	13,8	2,4	4,6	16,6
2	70	362	64	11,4	5,8	3,5	11,1	2,2	3,2	17,6
3	49	416	64	6,9	6,3	2,7	6,7	2,1	2,5	9,9
4	56	303	79	8,4	5,3	3,0	8,2	2,2	2,8	12,8

5	21	102	55	5,5	1,6	0,9	5,4	0,6	0,9	24,7
6	291	554	279	60,1	7,8	13,2	59,5	2,2	12,7	38,6
Кластер и	РП _м	РП _ф	ВП _п	ВП _м	ОП _п	ОП _п	П% _{оп}	П% _{ом}	П _п	П _м
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	0,41	4,60	86,9	58,0	73,2	49,9	73,3	73,1	1,26	0,43
2	0,39	3,93	83,9	52,6	70,8	46,3	74,8	74,8	1,47	0,41
3	0,33	3,21	69,9	51,5	59,1	45,0	73,0	72,8	1,12	0,35
4	0,38	3,93	75,4	51,2	63,7	44,7	75,2	75,0	1,22	0,48
5	0,34	3,21	93,1	53,7	78,6	46,6	77,5	78,2	1,86	0,42
6	0,59	6,0	117,8	83,1	99,3	71,7	66,1	65,6	3,96	0,60

Головним інструментом обрано кластерний аналіз, який є одним з методів багатовимірної статистики. Для класифікації регіонів за обраними показниками використовуємо алгоритм методу k-середніх, який належить до групи ітеративних методів еталонного типу з виділенням 6 кластерів, по яких за допомогою ПП STATISTICA було розраховано середні показники стану підприємництва (табл. 1).

Для подальшого аналізу використовуємо рейтингове оцінювання кластерів за всіма показниками з узагальненням їх позиції за допомогою суми місць. Еталонним для країни очікувано став кластер 6, представлений одним об'єктом – м. Київ, який є безперечним лідером майже по всіх показниках. Високий рівень підприємництва відмічається в 3 областях (Київська, Одеська та Харківська області) кластеру 1, який є лідером по показнику залучення найманих працівників на малих підприємствах та наступним після м. Київ по 11 інших показниках. Оцінку стану підприємництва вище середнього одержали 11 областей (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Херсонська та Черкаська) кластеру 2, який стабільно утримував 3 сходинку по 12 показниках. Рівень 6 областей (Івано-Франківська, Кіровоградська, Рівненська, Сумська, Тернопільська та Чернігівська) кластеру 4 був оцінений як середній, при цьому дана група має високі рейтинги за показниками щільності ФОП, залучення найманих працівників на малих підприємствах та прибутковості підприємств. Донецька та Луганська області, об'єднані у кластер 5, мають найвищий рейтинг за часткою прибуткових підприємств та високий - за показниками реалізованої продукції, витрат на персонал, оплати праці та розміру прибутку на підприємствах, за рахунок чого одержали оцінку «нижче середнього» та обійшли у загальному рейтингу Хмельницьку та Чернівецьку області, які входять до кластеру 3.

Висновки. Запропонований методичний підхід до дослідження особливостей та оцінки регіонального стану підприємництва України дає змогу ідентифікувати групи регіонів, які є подібними за системою вищезгаданих економічних показників, що можна використовувати в координації регіональних стратегій економічного розвитку та для прийняття рішень щодо державного стимулювання певних регіонів в аспекті заохочення до активізації розвитку підприємництва за конкретними критеріями. Крім того, такий підхід дає змогу ідентифікувати регіональні структури за ознаками соціальних,

гуманітарних та економічних процесів та будувати комплексні рейтинги регіонів за інтегрованими ознаками залежно від мети рейтингування.

Список літератури.

1. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія // За заг. ред. док. економ. наук, професора А.І.Ковальова — Одеса: Атлант, 2014. — 178 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Федорова А.С. Аналіз проблеми розвитку підприємництва на регіональному рівні [Електронний ресурс] / А.С. Федорова, В.В. Голомб. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_fedorova.htm

УДК 658

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Прус Ю.О., к.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

м. Мелітополь, Україна

Петрига О.М., к.е.н.

*Дніпровська філія Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»*

м. Дніпро, Україна

Summary. The main threats to the economic security of the use land resources agricultural enterprises are considered/

Keywords: economic security, land resources, agricultural enterprises/

Постановка проблеми. Безпека використання земельних ресурсів виступає вирішальним елементом забезпечення сталого управління ними та є важливим фактором розвитку економіки. Необхідність дослідження проблем забезпечення економічної безпеки у сфері використання земельних ресурсів викликана перш за все тим, що в результаті тривалої земельної реформи в Україні не відбулося суттєвого удосконалення земельних відносин у сільськогосподарському виробництві, подальше їх реформування відбувається переважно у напрямку приватизації земель територіальних громад, законодавчо заблоковано найбільший сегмент ринку земель – ринковий оборот земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва [1]. Несформованість земельних відносин проявляється у порівняно низькій ефективності використання земельних

ресурсів, тому вивчення економічної безпеки у цій сфері на макро-, мезо- та мікрорівні економіки є важливою дослідницькою задачею.

Основні матеріали дослідження. Землю, як ресурсну складову економічної безпеки агропідприємств необхідно розглядати з позиції захищеності та збереженості джерел формування ресурсних переваг порівняно із конкурентами, що найкраще характеризує її призначення [2, с.343].

У загальному вигляді безпечне використання земельних ресурсів означає, що протягом терміну володіння (чи користування) земельною ділянкою власник (чи користувач) не має взагалі або має можливість нейтралізувати чи уникнути загрози.

Загрози як чинники, що створюють значну небезпеку стійкому функціонуванню економічної системи, унеможливають або обмежують реалізацію економічних інтересів, заважають досягненню цілей підприємства, порушують його стійкий розвиток, спричинюють припинення господарської діяльності.

Ефективне забезпечення економічної безпеки аграрного підприємства вимагає системної оцінки загроз економічній безпеці у сфері використання земельних ресурсів. Постійне відстеження і визначення цих загроз значно полегшує підтримання економічної безпеки на належному рівні, а також дає можливість своєчасно розробляти і здійснювати практичні заходи щодо зниження негативного впливу загроз чи їх повної ліквідації.

На нашу думку, до найважливіших загроз економічній безпеці у сфері використання земельних ресурсів аграрних підприємств слід віднести:

- можливість захоплення земельної ділянки іншими суб'єктами;
- короткий термін оренди;
- висока частка орендованих земель;
- зниження родючості ґрунтів;
- фрагментація землекористування;
- подрібнення землеволодіння.

Захоплення земельної ділянки іншими суб'єктами може відбуватися економічним та неекономічним способами. Економічний спосіб передбачає купівлю земель у орендодавців певного підприємства з метою створення нового або розширення існуючого підприємства-конкурента. Те саме відбувається коли конкуренти пропонують власникам землі більш вигідні умови договору оренди. У будь-якому випадку цей спосіб захоплення ґрунтується на законах попиту і пропозиції – у разі, якщо підприємство не може запропонувати власнику землі ціну чи орендну плату вищу, ніж пропонує конкурент, розмір його землекористування зменшиться.

Неекономічний спосіб захоплення земель – це рейдерство, тобто вилучення майна на нібито законних підставах, в основі виникнення яких лежать прогалини в законі або системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб тощо). Рейдерському захопленню можуть піддаватися активи підприємства в цілому, коли з'являються абсолютно інші власники статутного капіталу, до яких переходить контроль в тому числі й за земельними ділянками, продукцією та отриманим прибутком.

Також рейдерському захопленню можуть піддаватися тільки земельні ділянки аграрного підприємства. Це відбувається внаслідок подвійної державної реєстрації прав оренди земельних ділянок, коли щодо однієї земельної ділянки наявні два зареєстрованих права оренди за різними орендарями, що було наслідком Найчастіше такі ситуації виникають через зміну процедури державної реєстрації права оренди (договорів оренди) земельних ділянок, яка відбулася 01 січня 2013 року. Законодавством не було передбачено автоматичного перенесення відомостей про реєстрацію договорів оренди земельних ділянок з Державного реєстру земель до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, що призвело до того, що у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно була відсутня інформація про чинні правовідносини оренди земельних ділянок, права на які виникли до 2013 року.

В період до зміни чинного порядку реєстрації договорів оренди земельних ділянок могли спостерігатися випадки укладення договорів оренди власниками земельних паїв фактично одночасно із різними орендарями, а територіальні органи земельних ресурсів іноді вносили відомості до Поземельної та записів до Книги записів про державну реєстрацію державних актів на право власності на земельну ділянку та на право постійного користування земельною ділянкою по тим договорам, які були першими до них подані, не дивлячись на дату укладення договору.

Висока частка орендованих земель для підприємства є загрозою економічної безпеки тільки одночасно з коротким терміном дії договору оренди. Масштабна втрата земель при не укладенні нових договорів оренди призводить в кінцевому підсумку до ліквідації підприємства.

Зниження родючості ґрунтів виступає безпосередньою загрозою економічної безпеки в тому випадку, коли підприємство-орендар несе перед власником-орендодавцем відповідальність за погіршення кості землі. Відсутність такої відповідальності для підприємства не створює загрози, хоча зниження родючості ґрунтів є загрозою для економічної безпеки держави.

Фрагментація землекористування аграрних підприємств означає, що воно складається з кількох несуміжних між собою земельних ділянок, що перебувають у власності або/та на умовах оренди. Чим далі ці ділянки розташовані одна від одної, тим більші виробничі та трансакційні витрати несе підприємство на їх обслуговування, тим більший рівень загрози економічній безпеці. При цьому чим менший розмір ділянок, тим складніше проводити інтенсифікацію виробництва, застосовуючи сучасні високопродуктивні комплекси сільськогосподарських машин.

Висновки. Отже, забезпечення економічної безпеки використання земельних ресурсів аграрних підприємств є умовою її сталого розвитку, тому досить важливим є її ретельне дослідження і прийняття кардинальних рішень щодо її покращення.

Список літератури.

1. Мартин А.Г. Розвиток земельних відносин в Україні у середньостроковій перспективі: цілі та завдання / А.Г. Мартин // Інтернет

видання «Земельна спілка України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.zsu.org.ua/andrij-martin/65-2010-12-01-12-46-11>

2. Економіка аграрного підприємства. Навчальний посібник / О.М. Петрига, Т.І. Яворська, Ю.О. Прус; за ред. О.М. Петриги, Т.І. Яворської. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2016. – 498 с.

3. Ортіна Г.В. Антикризисний потенціал реального сектора економіки / Г.В. Ортіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – №18. – С.81-84.

4. Олексенко Р.І. Методичні підходи до формування конкурентоспроможності підприємства / Р.І. Олексенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №19. – С.27-30.

5. Прус Ю.О. Орендна плата та ефективність сільськогосподарського виробництва / Ю.О. Прус // Науковий вісник Національного аграрного університету Вип.51 / Редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. – К.:2002. – С. 213-216.

УДК 332.334.12.4

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ НА БАЗІ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Свиноус І.В., д.е.н.

Білоцерківський національний аграрний університет
м Біла Церква, Україна

Summary. The value of peasant farms as an economic and social component of the national economy at the present stage is proved. The necessity of creating a system of service cooperatives as a guarantee of competitive functioning of small forms of agrarian production is substantiated.

Key words: agrarian sector, service cooperatives, peasant farms, non-profit organizations.

Постановка проблеми. За сучасних умов однією з особливостей функціонування аграрного сектору економіки України є домінування малих форм аграрного виробництва у цілій низці галузевих напрямків. Протягом останніх 5-ти років у картоплярстві питома вага даної категорії сільгоспвиробників в загальній структурі становила понад 95%, у виробництві плодово-ягідних культур – перевищувала 80%, в овочівництві понад 86%. Також досить суттєві позиції зазначеної групи аграріїв і галузі тваринництва. Частка їхньої продукції за аналізований термін у виробництві молока становила близько 75%, у бджільництві – понад 95%, у вівчарстві – перевищувала 85%.

Таким чином ми бачимо, що селянські господарства мають значний потенціал для свого розвитку, враховуючи фактичну відсутність конкуренції по зазначених галузевих напрямках з боку великих сільськогосподарських підприємств (і навіть фермерських господарств), а також приймаючи до уваги наявність власних земельних та трудових ресурсів. Разом із цим слід відмітити, що процес ефективного розвитку малих форм аграрного виробництва значною

мірою стримується недостатнім рівнем міжгосподарської співпраці серед сільгоспвиробників. Важливу роль у даному аспекті має відігравати створення системи об'єднань кооперативно-корпоративного типу як форми інтеграції та консолідації ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного виробництва.

Основні матеріали дослідження. Приймаючи до уваги зазначені обставини, нами пропонується до реалізації проект створення системи обслуговуючої кооперації для суб'єктів малого аграрного виробництва. Його основною метою є підвищення рівня ефективності функціонування сільськогосподарського виробництва даної групи аграріїв за рахунок їхньої інтеграції у мережу багатогалузевих кооперативних об'єднань.

Перший етап. Передбачає створення обслуговуючих кооперативів, основною метою діяльності яких є надання своїм членам інформаційно-консультаційних послуг в сфері планування господарської діяльності, оцінки її результатів у відповідності до специфіки їхнього функціонування, а також моніторинг загальнонаціональних та регіональних трендів в економічному середовищі.

Другий етап. Передбачає формування системи логістичних центрів, метою яких має стати забезпечення ефективного збереження та реалізації сільськогосподарської продукції, уникаючи зайвих втрат при зберіганні, а також енергетичних затрат при транспортуванні сировини.

Третій етап. На даному етапі селянські господарства мають сформувати серед себе обсяги виробництва сільськогосподарської сировини, достатні для завантаження переробних потужностей у відповідних обсягах та галузевих напрямках.

Четвертий етап. Його метою є формування системи власного фінансово-кредитного забезпечення ефективної економічної діяльності селянських господарств. Способи інтеграції фінансових ресурсів та механізм їх утворення на базі малих форм аграрного виробництва було розроблено ще в XIX ст. засновниками руху кредитних спілок. О.В. Чайнов, узагальнивши та адаптувавши європейський досвід до потреб селянських господарств, чітко визначив основні завдання, яких мають досягти аграрії, а також окреслив коло проблем, із якими стикаються ініціатори створення кредитних спілок[7]. На нашу думку, створення елементів системи кредитної кооперації має остаточно завершити формування мережі обслуговуючих кооперативів, коли селяни не тільки матимуть певні обсяги вільних коштів, достатніх для вступних і пайових внесків, а й навчаться довіряти один одному, привчаться до думки щодо необхідності спільного ведення господарської діяльності як запоруки власної підприємницької успішності.

Висновки. Проаналізовано перспективи розвитку обслуговуючої кооперації в Україні на базі селянських господарств. Визначено низку факторів, які визначають сучасний стан та напрямки подальшого функціонування аграрної сфери. Доведено необхідність консолідації ресурсного потенціалу малих форм аграрного виробництва як засобу підвищення рівня конкурентоспроможності їхньої діяльності. Запропоновано поетапний механізм створення багатогалузевої системи споживчої кооперації на основі селянських господарств споживчого та товарного типів. Визначено основні проблеми, що

стримують процес розвитку об'єднань кооперативно-корпоративного типу у відповідності до принципів моделі постіндустріального інформаційного суспільства.

Список літератури.

1. Туган-Барановский М.И. Социальные основы кооперации./М.И. Туган-Барановский – М.: Экономика, 1989. – 496с. – (Экон. наследие).
2. Чаянов А. В. Краткий курс кооперации / А.В. Чаянов// Брошюра. - М.: Кооперативное товарищество, 1925. – 80с.
3. Kalchenko S., Yeremenko D., Hrybova D. Features of the use of resources potential in peasants farm. Baltic Journal of Economic Studies. Vol 4, No 4 (2018) S. 140-144

УДК 338.433

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Слюсарева Л.В., к.е.н.

*Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна*

Жмайлова О.Г., к.е.н.

*Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Summary. *The role of corporate social responsibility and its importance in ensuring the competitiveness of business in Ukraine is considered.*

Keywords: *corporate social responsibility, business, competitiveness of business.*

Постановка проблеми. Проблематика корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в умовах сьогодення є надзвичайно актуальною. Наявна нефінансова звітність українських підприємств свідчить, що підвищення конкурентоспроможності потужних вітчизняних виробників є результатом покращення рівня корпоративної соціальної відповідальності. З економічної точки зору соціалізація підприємницької діяльності є механізмом економічної зацікавленості щодо згортання виробництва одних і максимально швидкому нарощуванні виробництва інших товарів, виходячи з конкретних умов і місця території у внутрішньому та міжнародному розподілі праці. Її значення полягає у гармонізації інтересів усіх суб'єктів ринку (сприяє налагодженню зв'язків між суб'єктами господарювання, продавцями і покупцями, зростанню ділової активності, збільшенню капіталовкладень і кількості робочих місць), оптимізації структури господарського комплексу.

Основна мета дослідження полягала у вивченні корпоративної соціальної відповідальності бізнесу як елемента управління сучасним підприємством, здатного впливати на зростання його конкурентоспроможності.

З огляду на результати дослідження, важливими для успішного впровадження корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в Україні мають стати передумови, де на рівні окремих підприємств першочерговим завданням буде розбудова відкритих стосунків із українським споживачем.

Основні матеріали дослідження. Корпоративна соціальна відповідальність – це конкурентна перевага, заснована на тому, що підприємство бере на себе відповідальність за соціальні та екологічні наслідки своєї діяльності. Підтвердженням цього є дані Глобального звіту про корпоративну соціальну відповідальність, де зазначено, що в Україні 70% покупців готові платити більше за продукцію тих компаній, які проявляють відповідальність щодо суспільства та навколишнього середовища. Турбота бренду про навколишнє середовище впливає на рішення про покупку 84% українців (і 85% глобальних споживачів), а соціальні ініціативи бренду важливі для 68% українців (і 80% глобальних споживачів) [1].

Впровадження програми корпоративної соціальної відповідальності бізнесу вимагає врахування таких чинників як: ведення соціально-відповідального бізнесу є ефективним за умови застосування стратегічного планування; узгодження стратегії соціально-відповідального бізнесу з цілями сталого розвитку підприємства та втілення її на підприємстві не є можливим, якщо відсутня підтримка найвищого керівництва компанії.

Згідно джерела [2], до 2025 року переважною частиною працівників підприємств будуть мілленіали – 75%. Покоління Z ставиться до питань екології та соціальної відповідальності дуже серйозно. Згідно з дослідженням Cone Communications, 64% опитаних мілленіалів не працюватимуть у компанії, якщо у неї немає сильної програми корпоративної соціальної відповідальності. Отже, орієнтація української економіки на інтереси споживача та першочерговість захисту його інтересів, відновлення довіри українського споживача до національного продукту і, відповідно, розвиток внутрішнього споживчого ринку має стати умовою розвитку української економіки та конкурентної спроможності національного продукту.

На національному рівні цьому сприятимуть прийняття національної стратегії споживання, яка з-поміж інших питань, мала б запропонувати кроки до розв'язання проблем, що стосуються таких аспектів, як: розробка уніфікованих національних стандартів виробництва, гармонізація стандартів з правилами СОТ та ЄС; підвищення вимог та розвиток інфраструктури щодо контролю відповідності імпортованої продукції; підвищення правової просвіти українських споживачів щодо їх прав та попередження порушень та «виховання свідомості» стосовно окремих аспектів споживання, як-от: збалансованість споживання, життєвий цикл продукту, органічне виробництво (особливості маркування); сприяння реалізації права вибору споживача, через контроль дотримання норм щодо маркування, достовірності змісту рекламних повідомлень; встановлення балансу збуту та споживчого попиту.

Висновки. Таким чином, сьогодні для забезпечення конкурентоспроможності підприємства вимагає використання різних способів. Одним із ефективних, на нашу думку, слід вважати соціальну відповідальність, впровадження якої приносить вимірний економічний результат – підвищення репутації, покращення фінансових показників, ріст продажів, покращення продуктивної праці і як наслідок підвищення конкурентоспроможності бізнесу.

Список літератури.

1. Глобальний звіт про корпоративну соціальну відповідальність [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nielsen.com/ru/ru/insights/reports/2015/global-corporate-social-responsibility-report-2015.html>
2. Навіщо бізнесу нести КСВ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bakertilly.ua/news/id1557>

УДК 330.341.1

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Тебенко В.М., к.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Summary. In the article the main trends of functioning and development of domestic business are described in modern terms. The main problems of formation and functioning of entrepreneurship in the country are identified.

Keywords: small business, entrepreneur, entrepreneurship, innovation, business, startup.

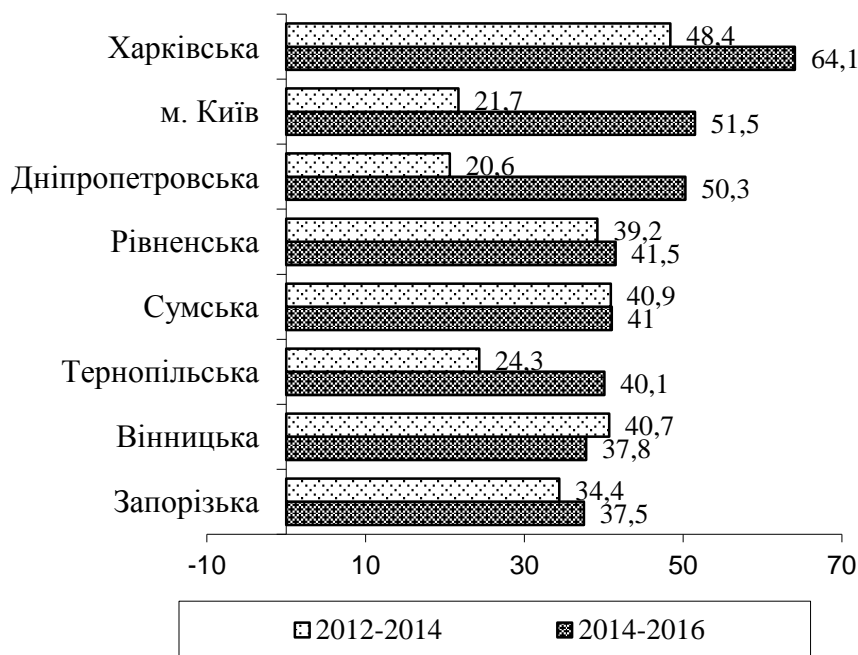
Постановка проблеми. Основна маса інновацій в умовах ринку реалізується підприємницькими структурами, яким на сучасні зміни і тенденції розвитку потрібно швидко реагувати. Завдяки нововведенням фірми реалізують свій інноваційний потенціал і конкурентні позиції, а для більшості підприємств інновації сьогодні стають і умовою виживання на ринку.

Основні матеріали дослідження. Інноваційне підприємництво передбачає застосування інновацій на всіх рівнях та у всіх сферах діяльності підприємства, й розглядається як практичне втілення якісно нових рішень на кожній ланці бізнес-процесів. Тому, саме пошук новітніх рішень та їх практична реалізація становлять суть інноваційного підприємництва. Інноваційне підприємництво – це засіб досягнення комерційної мети і чинник економічної стабільності й зростання, оскільки інновації орієнтовані на задоволення ринкового попиту, конкретних запитів споживачів. Інноваційне підприємництво в Україні, через низку як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів, розвивається дуже повільно [1].

Більшість дослідників до основних перешкод розвитку інноваційного підприємництва в Україні відносять: суперечливу інноваційну політику, несприятливий інвестиційний та інноваційний клімат, практику призупинення дії окремих статей законів щодо фінансування інноваційної діяльності, прийняття нових законодавчих актів без належного аналізу і оцінки виконання попередніх. Однак, для вибору та застосування найбільш сприятливих заходів стимулювання інноваційної діяльності необхідно здійснювати постійний моніторинг стану розвитку інноваційного підприємництва.

За Глобальним інноваційним індексом 2018, Україна піднялась на сім позицій у інноваційному рейтингу Global Innovation Index, посівши 43 місце. У першій трійці - Швейцарія, Нідерланди та Швеція. Сусідня Угорщина посіла 33 місце, Словаччина - 36, Польща - 39, Російська Федерація - 46, Молдова - 48, Румунія - 49, Білорусь - 86. У доповіді 2018 року проаналізували інноваційний ландшафт в енергетиці наступного десятиліття і потенційні області для проривних розробок в таких сферах, як виробництво електроенергії, зберігання, розподіл і споживання енергії. Також розглянули шляхи появи революційних інновацій на низовому рівні [2].

На рисунку 1 наведені лідери серед регіонів України по сумарному індексу інновацій за 2014-2016 рік.

Рис. 1. Регіони-лідери за сумарним індексом інновацій, %

Джерело: Сформовано автором за даними [3]

Згідно з розрахунками сумарний індекс інновацій в середньому по Україні склав за 2012-2014 роки - 29,3 %, за 2014-2016 роки - 31,6 %. Серед регіонів найвищий сумарний індекс інновацій в 2014-2016 роках має: Харківська область - 64,1 %, Дніпропетровська - 50,3 %, найменший індекс має: Волинська область - 11,1% та Чернівецька область - 10,2 %.

Економічне зростання регіону великою мірою залежить від інноваційної активності підприємницьких структур, від їх прагнень, зусиль і здатності використовувати у своїй діяльності новіші технології, творчо підходити до

визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого вдосконалювати та оновлювати продукцію, отримуючи більші доходи і зміцнюючи свої ринкові позиції. Серед регіонів в 2017 році вищою за середню в Україні частка інноваційно активних підприємств була в Харківській (28,1 %), Тернопільській (27,5 %), Миколаївській (26,9 %), Черкаській (24,4 %), Кіровоградській (22,6 %), Івано-Франківській (21,7 %), Запорізькій (19,1%), Сумській областях (20,5 %).

Серед регіонів України в 2017 році найбільший обсяг реалізованої інноваційної продукції був на підприємствах Запорізької області - 4041,2 млн.грн. (22,8 % загального обсягу), Донецької області -3301,9 млн.грн., та Харківської області - 2515,9 млн.грн. Найменший обсяг реалізованої інноваційної продукції у % до загального обсягу промислової продукції серед регіонів України 0,05 % (9,3 млн.грн) був в Рівненській області.

Головною причиною низької інноваційної активності вітчизняних підприємств на даному етапі розвитку є відсутність довгострокової мотивації, додаткові витрати, які зазвичай потребують значного фінансування, високий рівень ризиків, відсутність вільних власних коштів для фінансування насамперед інноваційної діяльності, недосконалість законодавчої бази в сфері інновацій, нестабільність економіки, відсутність стійких та інформаційних зв'язків між сферами науки та підприємництва.

Прийняття рішень на всіх етапах виробництва та управління відбувається все частіше в ситуаціях недостовірності та невідомості, умовах неможливості точного передбачення подій та кінцевих результатів. Підприємець, який розробляє і реалізує інновації, як ніхто інший повинен бути готовим до ризику, але разом з тим і до відповідальності за наслідки своєї інноваційної діяльності – фінансові, моральні і соціальні.

Почати займатися підприємництвом чи відкрити свій стартап, на перший погляд, здається, найголовнішим завданням для підприємця, але більш важливим є втримати свої позиції на ринку. Так, дані представлені Statistic Brain [4], показують, що рівень закриття підприємств, які діяли на ринку до п'яти років становить 55%, а рівень закриття підприємств які досягли позначки в 10 років становить 71%. Отже, до стабільного підприємництва, та багаторічної діяльності на ринках доходять близько 29% усіх підприємств. Причому близько 25% підприємців в США стикаються з невдачею в перший же рік створення, ще 36% - на другий рік, і 44% - на третій.

Висновки. Проблема розвитку інноваційного підприємництва в Україні зумовлена переходом економіки на якісно новий – інноваційний тип розвитку. Економічне зростання країни в сучасних умовах значною мірою залежить від її здатності адаптуватися до технологічних зрушень, а збільшення обігу та зростання виробництва – від інновацій. Дослідження інноваційної активності підприємств України показує, що найбільш вагомими факторами, що вплинули на інноваційну діяльність, є зменшення обсягів фінансування та витрат на виконання державних програм, наявність прогалин у законодавстві та недостатній попит на інноваційну продукцію.

Список літератури.

1. Ткаченко Т. П. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / Т. П. Ткаченко, Р. В. Тульчинський - Режим доступу до ресурсу: http://economy.kpi.ua/files/files/40_kpi_2010_7.pdf
2. Україна у глобальних рейтингах 2017-2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uifuture.org/post/ukraine-u-globalnih-rejtingah-2017-2018/>
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2017 році. Статистичний збірник // [Відпов. за випуск О.О. Кармазіна].– К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2018. – 177 с.
4. Как вероятность неудачи стартапа зависит от его ниши. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ain.ua/2013/10/09/kak-veroyatnost-neudachi-startapa-zavisit-ot-ego-nishi/>

УДК: 658:005.7

ІДЕНТИФІКАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Яворська Т.І., д.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Петрига О.М., к.е.н.

*Дніпровська філія Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»
м. Дніпро, Україна*

***Summary.** The classification and essence of management of business processes are considered. The main tendencies in identifying business processes are presented/*

***Keywords:** business processes, business process management, business process identification/*

Постановка проблеми. Управління бізнес-процесами - це комплексний підхід до реалізації цілей організації. Він стосується оптимізації способів ведення бізнес-процесів в організаціях з метою підвищення ефективності їх діяльності. Ідентифікація ключових процесів, що відбуваються в компаніях, дозволяє їм реалізувати цілі ефективного управління підприємством. Тому у першу чергу підприємство має вивчити бізнес-процеси, які відбуваються, оскільки управління ними спрямоване на підвищення ефективності його діяльності.

Основні матеріали дослідження. Ідентифікація ключових процесів, які відбуваються на підприємствах, дозволяє більш ефективно керувати організацією, оскільки управління компаній стає орієнтованим на результат. У зарубіжній літературі існує декілька класифікацій бізнес-процесів, які мають

багато подібних характеристик. Однією із них є класифікація бізнес-процесів як цільового ланцюга із наступною структурою:

- основні процеси є головними для першочергових бізнес-операцій і безпосередньо пов'язані з обслуговуванням зовнішніх клієнтів. Вони як правило, є основною діяльністю у формуванні ланцюга вартості;
- процеси підтримки часто мають внутрішніх клієнтів і складаються з допоміжної діяльності у забезпеченні основних процесів. Зазвичай вони є адміністративною, вторинною діяльністю у ланцюжку вартості;
- процеси бізнес-мережі виходять за межі організації і включають постачальників, клієнтів і посередників;
- управлінські процеси - це процеси, за допомогою яких компанія планує, організовує та контролює ресурси [3].

П. Сінгх підкреслює, що типова організація повинна мати не менше 15 ключових процесів, які залежатимуть, серед іншого, від видів підприємницької діяльності, галузі або цілей організації. Визначення ключових процесів за допомогою структурованого підходу, вирівнювання їх результатів для досягнення бізнес-цілей, розробка відповідних заходів та виділення достатніх ресурсів для їх вдосконалення є запорукою успіху організації [4].

Під бізнес-процесами деякі українські науковці розуміють систему безперервних, взаємопов'язаних, відповідним чином упорядкованих і керованих дій (процедур, операцій, виконуваних функцій), яка, в свою чергу, є елементом механізму формування доданої вартості (споживчої цінності) через перетворення організаційних ресурсів, зосереджених на досягненні однієї комплексної цілі, спрямованих на забезпечення продуктивності та ефективності організації в цілому і забезпеченні донесення доданої вартості (споживчої цінності) до цільового ринку через бізнес-модель підприємства [1].

Дослідження польських науковців у розрізі малих, середніх та великих підприємств (поділ в залежності від кількості працівників) виявляють основні тенденції при ідентифікації бізнес-процесів:

- рівень знань підприємців в управлінні процесами та процесна орієнтація підприємства при управлінні є середньою, проте зростає зі збільшенням розмірів підприємства, тривалості періоду його функціонування та поліпшення фінансового стану;
- підприємства рідко використовують підхід «знизу-вгору» для виявлення та створення бізнес-процесів;
- труднощі у визначенні бізнес-процесів в основному є наслідком неправильного їх розуміння.

При цьому 20 % малих підприємств відмічають, що великою проблемою у визначенні бізнес-процесів є недостатнє знання та відсутність можливостей підвищення кваліфікації в цій сфері. Це вказує на необхідність постійного підвищення рівня управлінських знань, особливо в малих господарюючих суб'єктах, які наймають менш висококваліфікованих фахівців, здатних впроваджувати ефективні економічні рішення, наприклад, процес управління. Середні підприємства взагалі не акцентують увагу на ідентифікації бізнес-процесів, і лише 6 % великих компаній відмітили її, як актуальну [2].

Висновки. Управління бізнес-процесами отримало широке визнання як ефективний підхід для підтримки інновацій, трансформації, організаційного розвитку, управління змінами, структури підприємства тощо. Тому ідентифікація бізнес-процесів в управлінні підприємством, особливо залежно від його розміру, дозволяє концентруватися на визначенні основних із них у напрямку вдосконалення та, при необхідності, розширення.

Список літератури.

1. Чорнобай Л.І. Бізнес-процеси підприємства: загальна характеристика та економічна суть / Л. І. Чорнобай, О. І. Дума // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2013. - № 769. - С. 125-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_769_20
2. Anna Lemanska-Majdzika and Maogorzata Okrзglickaa Identification of Business Processes in an Enterprise Management/ Economics and Finance Procedure 27 (2015) 394 - 403
3. Earl, M.J., (1994), The new and the old of business process reengineering. Journal of Strategic Information Systems 3(1), 5-22.
4. Singh, P.K., 2012. Management of Business Processes Can Help an Organization Achieve Competitive Advantage. International Management Review, 8(2), 19-26

СЕКЦІЯ 2

Теоретичні та практичні засади ефективної системи менеджменту

УДК 658

ГНУЧКЕ КЕРІВНИЦТВО ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЛОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗА ТЕОРІЄЮ — ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ П. ХЕРСІ І К. БЛАНШАРА

Бочарова Н.О., к.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Постановка проблеми. Ділове адміністрування – це галузь управління, яка являє собою сукупність управлінських процесів задля підвищення ефективності в діяльності організації. Теоретичні аспекти адміністрування більш широко представлені у вченнях закордонних дослідників. Це пояснюється тим, що у країнах Європи і Америки НПТ відбувається більш швидкими темпами, це вимагає постійного перегляду та удосконалення основних аспектів проведення управлінської діяльності на підприємстві. Вищенаведені обставини обумовлюють актуальність теми дослідження. Основоположниками розвитку ділового адміністрування вважаються Ф. Тейлор, Г. Гантт, Ф. Гілбрейт, Л. Гілбрейт, М. Фоллет, Г. Емерсон, А. Файоль, А. Маслоу, Р. Лейкерт та інші вчені США і країн Європи.

Основні матеріали дослідження. Важливий внесок у розвиток вчення про ділове адміністрування внесли вчені Поль Херсі та Кен Бланшар. Вони розробили ситуаційну теорію, названу пізніше «теорією життєвого циклу», згідно з якою найбільш ефективні стилі керівництва залежать від «зрілості» виконавців. Керівник визначає цю зрілість, оцінюючи прагнення до досягнення мети, здатність нести відповідальність за свою поведінку, а також рівень освіти і досвід минулої роботи над дорученими завданнями. Зрілість проявляється у готовності працівників виконувати поставлені перед ними завдання. Вона включає в себе дві складові: професійну та психологічну.

Вчені виділили чотири стадії зрілості підлеглих: працівники, що не здатні і не бажають працювати; працівники, що не здатні, але бажають працювати; працівники які здатні, але не бажають працювати та працівники, що здатні і бажають робити все те, що доручає їм керівник.

На думку Херсі та Бланшара, зрілість є динамічною характеристикою, тобто характеристикою конкретної ситуації. В залежності від ступеня зрілості працівників та характеру поставленого завдання керівник повинен маневрувати між певними стилями керівництва, обирати правильну манеру поведінки, щоб найефективніше використовувати потенціал своїх працюючих.

У сучасному трактуванні теорія життєвого циклу організації тісно пов'язана з теорією адаптивного управління. Адаптивне керівництво розглядається як здатність керівника обирати й поєднувати різні стилі управління залежно від ситуації. При цьому підвищення адаптивності керівництва досягається за рахунок переформування творчих груп, перепроєктування завдань або модифікації посадових повноважень.

Науковці виділяють чотири стилі управління в залежності від ступеня зрілості виконавців. (табл.1).

Таблиця 1

**Стилi управління на основі «теорії життєвого циклу»
П. Херсі та К. Бланшара**

Стиль керівництва	Трактування
S1 – «давати вказівки»	Це сполучення низького рівня орієнтації на людину й високого – на завдання. Такий стиль застосовується до підлеглих з низьким рівнем "зрілості". У цьому випадку підлеглі або не хочуть, або не здатні відповідати за конкретне завдання. Тому для них потрібні інструкції, вказівки, твердий контроль
S2 – «продавати»	Це одночасно висока орієнтація як на людину, так і на роботу. Підлеглі хочуть брати відповідальність, але не здатні внаслідок середнього рівня "зрілості". Отже, керівник вибирає поведінку, орієнтовану на завдання, і підтримує ентузіазм виконавців
S3 – залучення підлеглих до прийняття рішень	У такій ситуації підлеглі здатні, але не хочуть відповідати за виконання завдання. Підлеглі знають, що і як треба робити, їм не потрібні конкретні вказівки. Однак вони повинні відчувати свою причетність до виконання поставленого завдання. Керівники можуть підвищити мотивацію підлеглих, надаючи їм можливість брати участь у прийнятті рішень.
S4 – «делегування»	Підлеглі і здатні, і готові брати відповідальність. Поведінка керівника в такій ситуації може сполучати низький рівень орієнтації як на завдання, так і на людські відносини. Керівник дозволяє підлеглим діяти самостійно

Згідно «теорії життєвого циклу» П.Херсі та К.Бланшара найбільш продуктивними є працівники S4 - групи. Вони здатні брати на себе відповідальність та гідно виконувати поставлені їм завдання. Стиль керівництва, що рекомендується в цій ситуації – делегуючий. Він характерний для компаній, в який високий ступінь зрілості, та керівник виконує найважливіші стратегічні завдання організації, проте як численну кількість спеціалізованих і рутинних завдань передає своїм підлеглим.

Для співпраці з працівниками S3 - групи рекомендується застосовувати контактний стиль керівництва. Він передбачає умови, коли менеджер надає перевагу тісному зближенню з підлеглими, вважаючи це важливою умовою для успішного керівництва.

Відповідно, працівники S1 та S2 груп не здатні виконувати завдання без чіткого контролю та вказівок, тому у цій ситуації для підвищення ефективності діяльності організації необхідно використовувати цілеспрямований стиль у колаборації з авторитарним. Тобто чітка постановка цілей і якісний контроль виконання.

У даній моделі термін «зрілість» пов'язаний не стільки з людиною,

скільки із завданням. Автори вважають, що можна володіти високою зрілістю для рішення однієї задачі і низькою для вирішення іншої.

Висновки. Таким чином, «теорія життєвого циклу» П.Херсі та К.Бланшара підкреслює необхідність гнучкого керівництва. В кожній ситуації керівник повинен чітко уявляти свої власні можливості, здібності підлеглих, природу завдань, потреби і повноваження підлеглих, застосовувані стилі керівництва повинні враховувати всі аспекти діяльності організації.

Список літератури.

1. Алимов О.М. Балансування стратегій в стратегічному наборі підприємства / О. М. Алимов, І. А. Ігнатієва // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 7. – С. 109–115.
2. Вересов Н.Н. Психология управления: Учебное пособие. – М., 2001. – 175 с.
3. Козлов В.В. Корпоративна культура. – М.: Альфа-прес, 2009. – 422 с.

УДК 631.15

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Колос З.В., к.е.н.

ВП НУБіП УКРАЇНИ «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани, Україна

Summary. The efficiency of managing the productive potential of agrarian enterprises is achieved under conditions of its rational use, balancing capabilities of the enterprise with the potential of the environment to achieve the stated goals and in order to survive in a competitive environment.

Keywords: management, production potential, efficiency, agricultural enterprise, strategy.

Постановка проблеми. В умовах ринку, що характеризуються нестабільністю макро- і мікро- економічних факторів, одним з першочергових завдань керівництва стає формування та оцінка поточних і перспективних можливостей аграрного підприємства, тобто його потенціалу, збалансування можливостей підприємства з потенціалом зовнішнього середовища для досягнення ви- значених цілей та з метою виживання в умовах конкуренції.

На певному етапі свого розвитку аграрне підприємство потребує заміни застарілих основних фондів і переходу до використання нових технологій; зміни виробничих потужностей, якісних характеристик персоналу; модернізації інформаційної системи та інших чинників ефективної адаптації підприємства до вимог зовнішнього оточення. Йому необхідно набути такого рівня розвитку, яке дасть можливість досягти максимальної економічної ефективності у сформованих умовах зовнішнього середовища.

Основні матеріали дослідження. Ефективність управління виробничим потенціалом аграрних підприємств досягається за умов раціонального його використання для отримання повного кінцевого результату у вигляді виробництва продукції високої якості. Управління виробничим потенціалом відносять до складних завдань з огляду на різну природу відтворення його компонентів. При цьому зрозуміти сутність складних явищ і одержати про них достовірні відомості можна тільки завдяки багаторазовому спостереженню за станом та динамікою, ринковою поведінкою досліджуваного об'єкта. Важливо не просто одержати достовірні матеріали про управлінський процес, а й оцінити якісну його сторону та виробити напрями й заходи з удосконалення досліджуваного процесу. Тому важливою передумовою забезпечення ефективного та конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств є підвищення ефективності управління їх виробничим потенціалом.

Підвищення ефективності управління виробничим потенціалом, забезпечення його раціонального використання значною мірою пов'язано з проведенням якісних змін у складі ресурсів та з підвищенням ефективності в їх використанні. Завдання підвищення ефективності управління виробничим потенціалом сільськогосподарських підприємств Тернопільської області полягає, насамперед, у вдосконаленні використання на інноваційній основі, у підвищенні його комплексності, яка проявляється у тісному взаємозв'язку його складників.

Першочерговим етапом у побудові ефективного управління виробничим потенціалом є встановлення місії суб'єктів господарювання. Ставиться глобальна мета діяльності підприємств, яка відображає його призначення, роль у суспільстві та забезпечення власних виробничо-економічних, екологічних та соціальних інтересів. Після встановлення місії необхідно встановити конкретні цілі діяльності. При цьому ефективне управління виробничим потенціалом повинно бути спрямоване на виконання не тільки основної місії підприємства, але і його часткових цілей, які виходять з місії.

Невід'ємною складовою ефективного управління виробничим потенціалом є проведення, моніторингу процесу ресурсокористування, що, в свою чергу, дасть можливість контролювати управління і вносити необхідні зміни, доповнення та вдосконалення.

Управління ефективністю виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств Тернопільської області необхідно розглядати як систему, яка повинна містити такі напрями, як якість управління та управління результатами.

Висновки. Управління результатами діяльності повинно містити сукупність систематичних процедур і підходів, що використовуються для їх оцінювання та зворотного впливу з метою покращення. При цьому прийняття рішень має відповідати загальним вимогам та принципам, що висувуються до будь-яких управлінських рішень. Вони мають бути обґрунтованими, цілеспрямованими, кількісно та якісно визначеними, правомірними, оптимальними, своєчасними, комплексними та гнучкими.

Тільки за умов дотримання цих принципів прийняті рішення будуть виконувати керуючу (сприяти досягненню поставлених цілей), координуючу

(узгоджувати окремі дії, рішення, діяльність окремих фахівців та підрозділів) та мобілізуючу (активізація виконавців та ресурсів) функції.

Список літератури.

1. Коренков О.В. Виробничий потенціал як складова частина потенціалу підприємства. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Економічна». 2014. № 565. С. 186-190.

2. Ульянченко О.В. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: управлінський аспект: [монографія]. Суми: Довкілля, 2009. – 383 с.

УДК 631:115

УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Судомир С.М., д.е.н.

ВП НУБіП УКРАЇНИ «Бережанський агротехнічний інститут»

м. Бережани, Україна

Summary. Proven that performance management is a management that includes: - management of target installations; - management of financial and financial flows; - management of people; - process management; - information flow management; - management of communications communications.

Keywords: effectiveness, system, management, market, process, development stages.

Постановка проблеми. Перехідний період до ринкової економіки потребує забезпечення швидких змін в усіх підсистемах організаційних формувань АПК, а також підвищення їх конкурентоздатності. Цього можливо досягти завдяки впровадженню дійових систем управління, здатних ефективно використовувати можливості і сильні сторони, усувати слабкі сторони та небезпеки.

Розв'язанню таких задач сприятиме система управління результативністю, яка одержала розвиток в цивілізованих країнах з ринковою економікою. Ринкова економіка потребує такої системи управління виробництвом, яка відповідатиме виробничим відносинам, що склалися, буде враховувати їх динамізм, створювати умови подальшого розвитку і забезпечуватиме вирішення традиційних та інноваційних завдань підприємницької діяльності.

Основні матеріали дослідження. Формування дійової системи управління результативністю господарюючих структур є однією із найскладніших проблем у менеджменті. Це обумовлено багатьма факторами:

– наявністю як головної, так і розмаїттям інших цілей, які вимагають виділення певної неоднозначної системи критеріїв оцінки результативності та механізмів управління щодо забезпечення параметрів результативності;

– складністю у часі та у ситуаційному просторі, з урахуванням конкурентного середовища, визначення пріоритетних критеріїв оцінки

результативності;

–різною структурою стратегічних, поточних та оперативних цілей, які базуються не на адекватних параметрах можливостей організаційних формувань як систем;

–коефіцієнтами ризику факторів зовнішнього середовища внаслідок високого рівня ймовірності їхнього прояву;

–потенціалом конкурентного статусу організаційного формування;

–збалансованістю складових підприємств;

–рівнем розвитку стадій кругообороту фондів;

–раціональним вибором стратегій майбутньої поведінки організаційних формувань;

–адаптивністю зовнішнього та внутрішнього середовища;

–рівнем використання факторів зовнішнього середовища;

–кадровим потенціалом підприємств, потенціалом менеджменту як системи тощо.

Все це потребує здійснення комплексного підходу до формування системи управління результативністю на рівні підприємства. Комплексний підхід передбачає:

–формування цілей майбутньої поведінки господарюючих структур;

–обґрунтування критеріїв оцінки цілей, яких необхідно досягти;

–формування можливостей як основи досягнення цілей;

–функціональне забезпечення стратегічних цілей;

–процесне забезпечення реалізації функцій.

При формуванні дійової системи управління результативністю господарюючих структур та їхніх підсистем необхідно враховувати:

–можливі ситуації в залежності від зон ризику, в яких може знаходитися підприємство;

–життєві цикли розвитку організацій;

– життєві цикли товару;

– життєві цикли інноваційних процесів.

Менеджмент кожного підприємства під час обґрунтування і особливо під час прийняття коригуючих управлінських рішень повинен враховувати можливі зони ризику.

При формуванні системи управління результативністю нами враховано, що критерії оцінки, кількісні та якісні параметри результативності мають різнобічний характер в залежності від вимог суб'єктів контролю, контактних аудиторій, фізичних та юридичних осіб як співучасників діяльності господарюючих структур згідно зі встановленими комунікаційними зв'язками.

При формуванні системи управління результативністю не можна не враховувати життєвих циклів організації, оскільки кожен із них потребує досягнення різної головної мети та використання адекватних дій

Висновки. Таким чином, управління результативністю – це управління, яке включає:

–управління цільовими установками;

–управління матеріально-фінансовими потоками;

–управління людьми;

- управління процесами;
- управління інформаційними потоками;
- управління комунікаційними зв'язками тощо.

Результативність організаційної системи не можна розглядати у відриві від її цілей і особливо – головної мети, стратегією якої є погодження інтересів зовнішніх взаємопов'язаних груп, внутрішньосистемних ресурсів як основи можливостей.

Список літератури.

1. Гудзинський О. Д. Управління результативністю діяльності підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія / О. Д. Гудзинський, Н. В. Гайдамак, С. М. Судомир – К. : ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2011. – 175 с.

УДК 65.012

ПЛАНУВАННЯ ДІЛОВОЇ КАР'ЄРИ НА ПРИКЛАДІ ГК «ТУРБОКОМ»

Шевчук О.Ю., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The advantages of a career process are: potentially a higher degree of job satisfaction at the enterprise, opportunities for professional growth and improvement of living standards, a clear vision of personal professional prospects and opportunities.

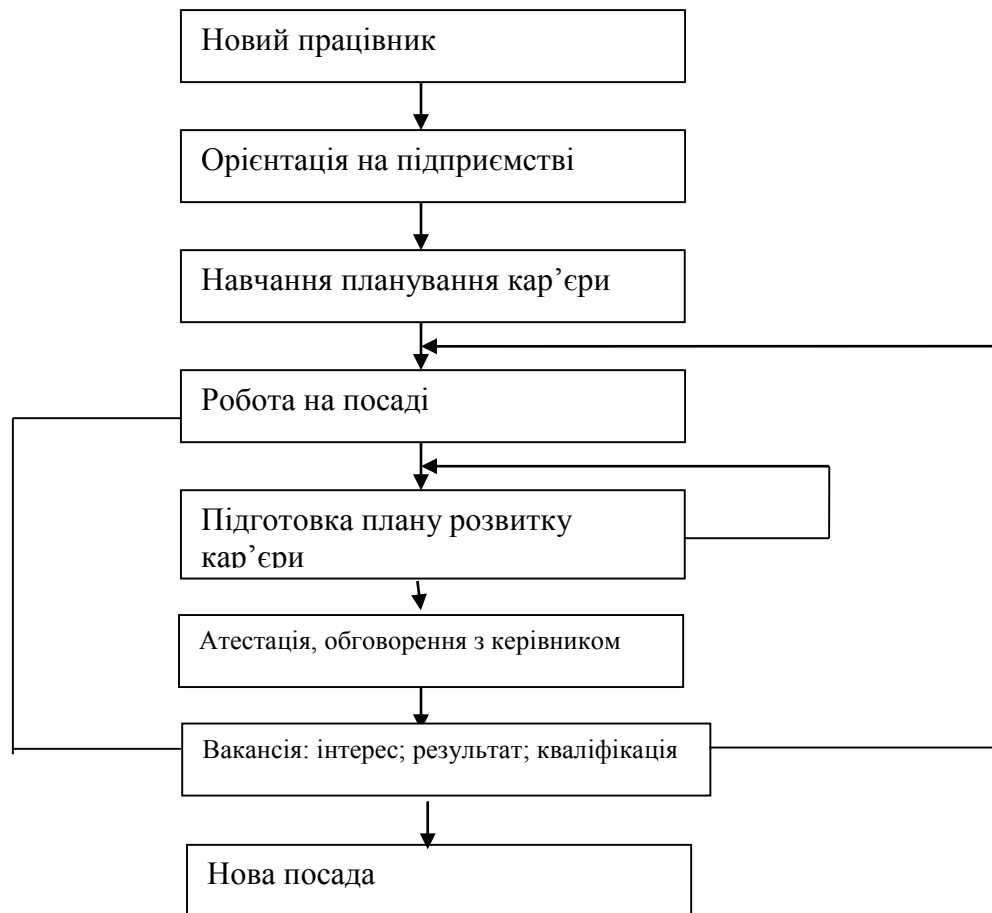
Keywords: career planning, careerogram, labor market, competitiveness, professional development.

Планування кар'єри вимагає забезпечення реального зв'язку між бажанням індивіда досягти високого професіоналізму, високого соціального статусу, а з іншого боку – розвитку організаційної, управлінської і соціальної структури підприємства чи установи.

Однією з найбільш розповсюджених моделей управління цим процесом стала модель партнерства, яку пропонується застосувати в ГК «ТУРБОКОМ». Керівник виступає як наставник співробітника. Його підтримка є необхідною для успішного розвитку кар'єри, оскільки він розпоряджається ресурсами, управляє розподілом робочого часу тощо. Таке навчання переслідує два основних завдання: 1) сформуванню зацікавленість співробітників у розвитку кар'єри; 2) надати їм інструменти для початку управління власною кар'єрою.

Наступним етапом є розробка плану розвитку кар'єри. Робітник повинен визначити власні професійні інтереси та методи їхньої реалізації, тобто посаду, які він хотів би зайняти у майбутньому. Після цього йому потрібно порівняти свої можливості з вимогами до конкретної посади, визначити, чи є план розвитку кар'єри реалістичний. Якщо так, то продумати, що необхідно для

реалізації цього плану. На даному етапі працівник потребує кваліфікованої допомоги з боку відділу кадрів та керівника. Підприємство проводить спеціальне тестування для визначення сильних та слабких сторін кадрового складу, результати якого враховують при плануванні кар'єри.

Рис.1. Процес планування та розвитку кар'єри ГК «ТУРБОКОМ»

План кар'єри складається з урахуванням того, що оптимальний період знаходження спеціаліста на одній посаді може бути у межах 4-5 років. Планомірне, постійне переміщення персоналу позитивно впливає на підвищення його трудової віддачі. За період перебування на посаді людина проходить декілька стадій: адаптація, стагнація і деградація. Практикою доведено, що за 2-3 роки рядові працівники можуть пройти декілька рівнів у ієрархічній структурі (стрибок) та стати високопоставленими керівниками.

Важливим документом в управлінні діловою кар'єрою є кар'єрограма. Кар'єрограма – перелік професійних і посадових позицій в організації, що фіксує оптимальний розвиток професіонала для заняття ним визначеної позиції в організації.

Розробка кар'єрограми починається з ознайомлення працівника з можливими шляхами його посадового просування, професійного розвитку, а також з ієрархічною структурою організації. Працівник повинен визначити власні професійні інтереси й шляхи їхньої реалізації, спрямованість посадового переміщення, погодити їх з керівником, перевірити реальність розвитку кар'єри.

Таким чином, для працівника перевагами кар'єрного процесу є: потенційно вищий ступінь задоволеності від роботи на підприємстві, у якому надаються можливості професійного зростання та підвищення рівня життя; більш чітке бачення особистих професійних перспектив і можливість планувати інші аспекти власного життя; підвищення конкурентоспроможності на ринку праці.

Список літератури.

1. Афонін А. А. Основи мотивації праці: організаційно-економічний аспект. - К.: МЗУУП, 2012.
2. Баннікова Н.В. Адаптаційний період новачка / Н.В. Баннікова // Економіка і управління. – 2015. – №2. – С.19.

УДК 338.439.5:637.5.03

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА РИНКУ КОВБАСНИХ ВИРОБІВ

Шквиря Н.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The features of the behavior of sausage products, given their consumer preferences, motivations, consumption patterns, income distribution system are determined. The basic determinants of influence on purchasing decisions are identified.

Keywords: consumer behavior, surveys, market research, sausage market, consumer preferences.

Постановка проблеми. В сучасних умовах високої невизначеності маркетингової діяльності суб'єктів ринку все більш значущим і важливим для стабільності їх ринкових позицій, зниження ризиків є маркетингові дослідження поведінки споживачів та факторів, що сприяють вибору ними продукції на всіх стадіях процесу здійснення покупки.

Актуальність дослідження поведінки споживачів на ринку ковбасних виробів обумовлена постійним розвитком цієї сфери, оскільки ковбасні вироби є одним з основних продуктів харчування. Вивчення поведінки споживачів дозволяє оцінити переваги споживачів щодо вибору даної продукції й на чому вони ґрунтуються.

Основні матеріали дослідження. Для дослідження поведінки споживачів на ринку ковбасних виробів нами було проведено анкетування, кількість респондентів склала 256 осіб. В якості методу збору первинної інформації було використано опитування споживачів, яке є основним інструментом визначення показників попиту та універсальним методом аналізу і діагностики ринку. Основний робочий інструмент дослідження - спеціально

розроблена анкета. Запитання в анкетах формувалися таким чином, щоб визначити і співвіднести основні соціально-психологічні та демографічні особливості споживачів з їхніми грошовими витратами на ковбасні вироби, дізнатися про їхнє ставлення до цін, якості товарів, місця купівлі, визначити основні критерії вибору ковбасних виробів.

У ході проведених досліджень виявили, що частіше за все ковбасні вироби купують люди віком від 41 до 60 років, а саме 44% з опитаних осіб. Результати проведеного анкетування свідчать, що майже щодня ковбасні вироби купують 8% опитаних, 1-2 рази в тиждень-36%, 1-2 рази на місяць купують 36% опитаних, рідше ніж 1 раз в місяць – 20%.

Частота покупки ковбасних виробів слабо корелює з частотою споживання. Так, близько 39% постійних покупців заявили, що споживають ковбасу щодня або майже щодня. Таким чином, більшість покупців, купуючи ковбасу 1-2 рази на тиждень, розраховує забезпечити свою сім'ю цим продуктом на досить тривалий час - від 3 до 6 днів. Така позиція є непрямим доказом того, що при виборі ковбасних виробів першочергову роль виконує свіжість продукту, яку впродовж тривалого часу можна зберегти, наприклад, спеціальна упаковка. Також важливим чинником, в зв'язку з цим, є швидкість надходження продукції до збутової мережі. Разом з тим, не меншого значення споживачі надають і смаку ковбасних виробів.

Згідно даних анкетування визначено, що найбільшим попитом користуються сосиски та сардельки (3,96 балів), варені ковбаси (3,2 балів) та шинка (3,14 балів). Найменш популярними видами ковбасної продукції є напівкопчені ковбаси та інші м'ясні вироби. Аналіз представлених результатів дослідження дозволяє зробити висновок про консервативність переваг постійних покупців ковбасних виробів. Якби не з'являлися нові тенденції в харчуванні, прихильність українського споживача до традиційних видів ковбасних виробів залишається. Доказом цього є те, що нині ще іншим видам сніданків не вдається повністю витіснити варену ковбасу і сосиски з ранкового столу, і жоден святковий стіл не обходиться без традиційної м'ясної та сирокопченої нарізки. М'ясні делікатеси і копчені ковбаси в першу чергу розглядаються як продукти для задоволення.

З опитування видно, що найбільше споживачі купують ковбасні вироби в діапазоні 300-500 гр.(38%) та 500-1000гр. (34%). Люди, що купують товар в значних кількостях (понад 1кг) складають відносно невелику частину ринку (10%). Одним із важливих для нас запитань є оцінка респондентами якості ковбасної продукції українських товаровиробників. Дослідження встановлено, що споживачі оцінюють якість вище середнього (2,08 балів).

Оцінивши цінову політику з'ясували, що ціни на ковбасну продукцію не влаштовують більшість споживачів, а саме 36%. Основними причинами цього є зниження купівельної спроможності населення за рахунок низьких доходів більшої частини населення та інфляційних процесів. Слід зазначити, що висока ціна на ковбасні вироби викликана постійним зростання цін на сировину для їх виробництва – м'ясо різних видів тварин. 30% респондентів влаштовує ціна на ковбасні вироби Мелітопольського м'ясокомбінату.

Дослідження свідчать, що 22% респондентів вважають завищеними ціни на ковбасну продукцію, більшість (37,1%) відповіли, що ціна не відповідає рівню доходів населення, 28% вважають, що ціна не відповідає якості. Виходячи з цих результатів анкетування підприємствам виробниками ковбасних виробів можна рекомендувати постійно підвищувати якість продукції, удосконалювати комунікаційну політику для покращення іміджу підприємства та виробляти продукцію з орієнтацією на різні сегменти споживачів в залежності від рівня доходів.

Подальші дослідження були спрямовані на визначення чинників, що впливають на вибір споживачів – під час купівлі ковбасних виробів. Таким чином було визначено, що на вибір ковбасних виробів в першу чергу впливає якість (4,4бали), ціна (4,5балів) смакові якості (4,7балів). Найменше при купівлі ковбасних виробів споживачі звертають увагу на привабливість упаковки (2,3балів) та рекомендації інших (1,8балів). Встановлено, що вагомою характеристикою є вид продукції на зрізі - частково має взаємозв'язок із параметром «смак». Привабливий, апетитний вид продукту повідомляє споживача про передбачуваний смак цієї продукції. Склад ковбасних виробів важливий для 42% споживачів, причому як з погляду смакових якостей, так і з погляду наявності або відсутності в продукті всіляких «шкідливих» добавок - фарбників, консервантів, сої, генномодифікованих інгредієнтів. Однак, як показують результати дослідження, склад продукції для більшості покупців не є пріоритетним по відношенню до смаку.

Також, за результатами анкетування, було визначено, що найбільш популярними місцями для покупки ковбасних виробів є - фірмовий магазин (50%), продуктовий магазин (18%) та супермаркет (18%). Тому при збуті продукції слід орієнтуватися на фірмові магазини міста, що мають найбільший попит.

Висновки. В ході дослідження респондентами були сформульовані рекомендації для виробників ковбасних виробів. Більшість респондентів вважають, що виробникам потрібно дотримуватися виробничих стандартів і більше уваги приділяти якості, 56% респондентів вважають, що м'ясокомбінатам слід продовжити роботу з оновлення та розширення якісного асортименту з урахуванням потреб споживачів. 46% опитаних бажає, щоб реклама ковбасної продукції обов'язково відповідала якості. Для поліпшення торговельного обслуговування покупців при реалізації ковбасних виробів споживачі запропонували підвищити контроль за якістю і терміном придатності продукції, розширити торговельну мережу. Також необхідно постійно відстежувати наявність найбільш популярної продукції в торгових точках і при необхідності оперативно її поповнювати.

Отже, результати дослідження є основою для прийняття рішень в області маркетингової діяльності політики м'ясопереробних підприємств. Це буде сприяти зростанню конкурентоспроможності продукції українських товаровиробників.

Список літератури.

1. Балук Н.Р., Басій Н.Ф. Систематизація моделей поведінки споживачів як засіб пошуку напрямків їх удосконалення. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.4. С. 370-376
2. Кузьмінов С.В. Ринковий попит і поведінка споживача: психологічні аспекти взаємообумовленості. Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки. 2014. № 1. С. 84–92.
3. Шквиря Н.О. Сутність та особливості маркетингового планування конкурентоспроможності продукції. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2016. № 3 (32). С. 164-170
4. Шквиря Н.А. Обоснование выбора маркетинговой стратегии предприятия. Трансформация опыта менеджмента агробизнеса Европейского союза в Казахстан и страны Центральной Азии: сборник материалов XI Междунар. науч.-практ. конф. Костанай: КИиЭУ, 2019. С. 159-163.

СЕКЦІЯ 3

Пріоритетні напрями розвитку внутрішнього та зовнішнього секторів економіки

УДК 316.422

THE ROLE OF INNOVATION AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN MARKET FAILURES COMPENSATING

Bakina T.V., Candidate of Economic Sciences
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
Melitopol, Ukraine

Summary. The role of innovation and innovative technologies in market failures compensating has been revealed, the state regulation importance of the innovation process has been established.

Keywords: innovations, market failures, state, innovations, technologies.

Formulation of the problem. Currently, the world economy is characterized by the transition to an innovative way of development, qualitative changes in the productive forces structure, the transformation of socio-economic relations. In the economic literature, the economic system reflecting these changes is interpreted as the "innovation economy", "knowledge economy", "economy based on knowledge", "new economy", etc. Throughout the world, the "knowledge economy" is successful only if the system of mutually beneficial cooperation of the business (large, medium and small) sector with the state, with the help of state innovation policy, in cases where the market cannot cope itself. The innovation sphere quite often turns out to be a zone of so-called "market failures" due to the fact that innovations indirectly affect not only the economic efficiency of an individual firm, but also the economic system as a whole [1]. That is why the innovation sphere and the associated "knowledge economy" requires - in terms of stimulating its development - a special state approach.

Main research material. A situation where the market is unable to coordinate economic processes and economic choices in such a way as to ensure the efficient use and allocation of resources is called "market failure".

"Problems" or "failures" of the market in a broad sense are manifestations of the market mechanism inefficiency, the case when the market is unable to ensure the effective distribution and use of resources.

According to representatives of the "mainstream" market failures are represented by four situations [2]:

1. insufficient competition (monopoly or close to it power);
2. imperfect (asymmetric) information;
3. externality;
4. public goods.

Today, there are a number of opinions in the economic literature that innovation is a product, a commodity, a good or a public good. We agree with the authors who argue that the public good can only be social innovation and, with some assumptions, epochal innovation. Innovation is a private good, provided that it develops from the product to the product sold on the market.

In this regard, there is a clear need to regulate the innovation market to eliminate situations of "failures". We believe that government intervention in the economy is necessary in a taxation of activities situation, which is a source of negative externalities by fines (equal in magnitude to external costs) and compensation in the subsidies form of the external benefits equivalent to producers by positive externalities.

We believe that the "failures" of the innovation market can be overcome in the following way:

- direct participation of the state;
- state order for scientific centers;
- provision of grants for fundamental research;
- tax benefits to enterprises and organizations engaged in scientific and innovative activities.

When creating an innovation system in Ukraine, to reduce the state risks and the investment portfolio diversification it is necessary to create various institutions of direct financing that will compete with each other. It is also necessary to create public-private partnership mechanisms and support for informal venture financing.

Currently, the Ukrainian government is developing a number of programs and measures aimed at stimulating the innovation economy. The state strategy main principle is to develop a state interventions mechanism to stimulate innovative development in certain sectors of the economy, using the existing science and education base in Ukraine. A feature of this strategy is the public-private partnership idea in the financing of innovation.

The state regulatory role the in innovation is very important. Its essence is determined by two groups of factors. First, it is the "market failures", leading to a suboptimal investment level in innovative development, and secondly, it is the systemic problems that arise in the stimulating innovation process.

The main state scientific element and technical policy is the choice of priorities and on their basis support for specific research and development areas, as well as individual scientific organizations. Priority areas are implemented through projects for the creation, development and dissemination of technologies that contribute to changes in the technological basis of the economy.

In this regard, it is necessary to develop a national priorities system, the interaction mechanism with the world high-tech products market on the basis of the fundamental and applied science development, the use of qualified human resources. This will create a competitive industry, economic security and technological independence.

Among the directions of scientific and technological policy, it should be noted the most significant: long-term technological forecasting; creation of infrastructure for scientific and technical activities; measures to intensify diffusion of innovation, in particular, to stimulate interaction between research and education institutions and

industry, small innovative firms and investors; development of the education system; support for the most promising organizational forms in the industry and the creation of new funding sources for them.

Conclusions. Thus, the state should take an active part in the elimination of "failures" of the market, which is forced to take on a number of institutional, innovative, organizational, financial functions to regulate innovation processes and cycles.

References.

1. Івченко В. Становлення та розвиток національної інноваційної системи України як передумови побудови конкурентноспроможної економіки держави / В. Івченко // Стратегія розвитку України. – 2015. – № 1/2. – С. 246–252.

2. Эггертссон Т. Экономическое поведение и институты / Эггертссон Т. ; [пер. с англ. М. Я. Каждана ; науч. ред. перевода А.Н. Нестеренко]. – М. : Дело, 2001. – 408 с.

УДК 339.564:631.1

ПОТЕНЦІАЛ РОСТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ЕКСПОРТ

Заволока Ю.М., к.е.н.,

Сідненко М.В.

*Кременчуцький інститут Університету імені Альфреда Нобеля
м. Кременчук, Україна*

Summary. *The feature and current state of the agroindustrial complex are characterized and the problems of the agroindustrial complex of Ukraine are considered, the solution of which is possible only at the expense of innovation development of the industry, in particular, increasing of the competitiveness of agricultural production.*

Keywords: *agroindustrial complex, economic potential, innovative processes, competitiveness, agricultural production.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день торгівля сільськогосподарською продукцією на зовнішніх ринках відіграє важливу роль практично для всіх країн світу, не винятком є і Україна. Даний сектор міжнародного бізнесу є стратегічно важливим і потребує подальшого розвитку.

Основні матеріали дослідження. У даний час в системі міжнародної торгівлі продовольством і сільськогосподарською продукцією відбувається посилення лібералізації зовнішньої торгівлі, що дозволяє країнам як експортувати, так і заробляти більше. За останні роки вартість глобального експорту товарів продовольчої сільськогосподарської продукції та харчової промисловості збільшилася майже втричі, а його обсяг за той же період виріс приблизно на 60 %. Постійне зростання чисельності населення Землі веде до

зростання попиту на продукти харчування, а зростання вимог покупців – до розширення асортименту цих товарів [2].

Сьогоднішнє становище українського сільського господарства дає йому хороші шанси для закріплення лідируючих позицій в світі. Україна має в своєму розпорядженні 30% світового чорнозему. Це дуже сильна відправна точка для подальшого розвитку сільського господарства. Нажаль, незважаючи на досягнуті успіхи Україна відстає від розвинених країн за рівнем продуктивності праці в сільському господарстві, в результаті деіндустріалізації аграрного виробництва, не найвищої врожайності сільгоспкультур, надлишкової зайнятості, нераціональної організації виробництва. Завдяки впровадженню інноваційних рішень український аграрний сектор може досягти рівня провідних світових виробників сільськогосподарської продукції. Для того щоб країни могли більше заробляти на зовнішніх ринках, необхідно знижувати сировинну складову на користь готової продукції. Промислово розвинені країни як і раніше виробляють і експортують більшу частину доданої вартості агропереробки. У той же час за рахунок розвитку переробки сільськогосподарської продукції та харчової промисловості в країнах, що розвиваються, все більше число підприємств різних держав втягуються в світову торгівлю [1].

Сьогодні, в умовах економічної кризи, зумовленої рядом суб'єктивних та об'єктивних макроекономічних та політико-правових чинників, сільське господарство є тим видом економічної діяльності, яке може забезпечити поступовий економічний ріст та стабільний прибуток. Разом з тим, аналізуючи сучасний стан вітчизняних агропромислових підприємств, що характеризується використанням застарілого та зношеного обладнання, відсутністю інноваційної складової та достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення, нестачею фінансових та трудових ресурсів для розширення виробничих потужностей, нерозвиненою інфраструктурою та багатьма іншими проблемами, стає очевидною їх неспроможність конкурувати із могутніми іноземними суб'єктами господарювання. Постає актуальне питання про розвиток та місце аграрного бізнесу України у глобалізації міжнародної економіки.

Україна у світі визнана державою зі значним потенціалом, особливо у аграрній сфері, і не може розвиватися осторонь від світової економіки. Особливо на даному етапі, коли Україна інтегрувалася до Європейського Союзу, необхідно інтенсивно розвивати зовнішньоекономічну діяльність підприємств, оскільки вони зіткнулися з рядом проблем стосовно реалізації та подальшого розвитку зовнішньоторговельних операцій, які стають основою товарообігу економіки [3].

Обробка сільськогосподарської сировини і постачання на внутрішній і зовнішні ринки вже готового продукту дозволить Україні знизити залежність від імпорту та збільшити експортний потенціал. Разом з тим, з ростом загального рівня доходів населення в світі будуть пред'являтися все більш високі вимоги до вироблених продуктів харчування, що буде орієнтувати національні продовольчі системи на виробництво високоякісної сировини і продовольства. При цьому для подальшого збільшення ролі продовольчих товарів в загальній структурі товарного експорту необхідно збільшувати

виробництво товарів з високим ступенем переробки і, як наслідок, з більш високою доданою вартістю, що дозволить кожній країні не тільки замінити продукцією власного виробництва дорогий імпортований товар, але і розширити експортні можливості.

Для того щоб бути конкурентоспроможним на європейському ринку сільськогосподарської продукції сільськогосподарські підприємства повинні, в першу чергу, забезпечити високу якість продукції, використовуючи при цьому інтенсивні технології [3].

Ключовою умовою впровадження інтенсивних технологій в сільськогосподарське виробництво та покращення якості аграрної продукції є активізація інвестиційного процесу.

Агропромисловий комплекс (АПК) України стає пріоритетною галуззю економіки, і стратегія виходу країни на ринок ЄС має суттєве значення для перспективного розвитку. Адже ЄС є величезним ринком збуту. Одним з найскладніших питань є адаптація вітчизняного сектора економіки до умов та вимог Європейського союзу. Дослідження перспектив входження підприємств аграрного сектору України на ринок Європейського Союзу є актуальним, оскільки очевидна необхідність подальшого розвитку і розширення присутності вітчизняних виробників агропродовольчої продукції на світових ринках.

Для того, щоб залишатися конкурентоспроможним та розвиненим, українське сільське господарство потребує розвитку інфраструктури, проведення дослідження та розробки, й, звичайно ж, інновації. Інновації необхідно розділити на три групи: організаційно-технічні, фінансово-виробничі та виробничі.

Основними проблемами щодо спрямування аграрного сектору України в інноваційному векторі є наступні [4]:

- недостатнє інвестиційне забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності;
- відсутність дієвих заходів та інструментів стимулювання інноваційної діяльності підприємництва;
- низькі витрати підприємств на НДДКР;
- недостатній ступінь впровадження на підприємствах новітніх інформаційних технологій;
- порівно невисока здатність підприємств до запозичення та освоєння, адаптації новітніх технологій;
- низький рівень захисту інтелектуальної власності, служб сертифікації інноваційної продукції.

Без інноваційних процесів неспроможні відбуватися структурні перетворення, динамічне економічне зростання і виведення економіки нашої країни на шлях сталого розвитку. Саме інновації повинні зіграти стратегічно важливу роль у ефективній трансформації і розвитку сільського господарства України, стимулюванні аграрного підприємництва та забезпеченні здатності конкурувати на внутрішніх і зовнішніх ринках в умовах ринкової системи господарювання та інтегрування в глобальне агропромислове виробництво.

Висновки. Таким чином, досягти суттєвого підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору можна на основі створення в

Україні сучасного сільськогосподарського господарства, заснованого на інноваційних технологіях в агросекторі, на бізнес-додатках нової промислової та інформаційної епохи. Саме таке українське сільське господарство буде рухатися в напрямку високої продуктивності та прискорювати розвиток сучасної української промисловості шляхом попиту на її високотехнологічну продукцію.

Список літератури.

1. Бабич А.О. Сучасне виробництво і використання кукурудзи / А.О. Бабич. – К: Урожай, 2018. – 430 с.
2. Заболотній О.Г. Проблеми підвищення ефективності виробництва кукурудзи і технології переробки. Монографія / О.Г. Заболотній. – Вінниця: Книга-Вега, 2012. – 168 с.
3. Клопотова Л.М. Експортний потенціал України / Л.М. Клопотова. – Львів: Знання, 1996. – 24 с.
4. Янковська О.І. Інноваційний процес у сільському господарстві / О.І. Янковська // Наука й економіка. – 2016. – № 4, Т. 2. – С. 54-58.

УДК 303.725.33:339.564(477)

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОБСЯГІВ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ

Захарченко О.Г., к.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

***Summary.** Regression analysis of exports was carried out to determine the degree of inflation of the selected factors: GDP, average national currency, foreign direct investment, export duty.*

***Keywords:** export, regression model, factors of export influence*

Постановка проблеми. Одним з найважливіших факторів інтеграції України до світового господарства є створення механізму сталого розвитку експорту. У структурі експорту України зберігається концентрація сировинних товарів, країна втрачає потенціал збільшення експорту продукції з високою доданою вартістю. Актуальним є виявлення основних чинників, що впливають на формування експортного потенціалу через прояв у певних макроекономічних показниках та систематизація заходів щодо розвитку експортного потенціалу держави. Моделювання представляє інтерес для аналізу економічних процесів зовнішньої торгівлі на макрорівні.

Основні матеріали дослідження. До регресійних моделей належать моделі, що оцінюють обсяги елементів зовнішньої торгівлі (експорту) і їх сукупність в рамках однієї країни, в залежності від значень основних соціально-

економічних показників даної країни. Існуюче різноманіття моделей дозволяє виділити основні фактори, що впливають на обсяги зовнішньої торгівлі, до яких відносять: обсяг ВВП (позитивно впливає на величину експорту), середній курс національної валюти (позитивно впливає на величину експорту), обсяг прямих іноземних інвестицій (позитивно впливає на величину експорту), обсяг вивізного мита (позитивно впливає на величину експорту).

Проведемо кількісний аналіз експорту України за допомогою програмного забезпечення EViews. Використаємо дані Державного управління статистики та Міністерства фінансів України за період з 2006 по 2017 роки (табл.1). Для оцінки параметрів рівняння множинної регресії застосуємо метод найменших квадратів (Least Squares), тому що це дасть змогу отримати такі оцінки параметрів, за яких сума квадратів відхилень фактичних значень результативної ознаки від розрахункових (теоретичних) мінімальна

Після введення даних в програмний продукт проводимо перевірку стаціонарності обраних рядів за тестом Дікі-Фуллера (Augmented Dikey-Fuller test statistic). Всі ряди даних моделі є стаціонарними, оскільки значення t-Statistic за кожним обраним параметром більше значення Test criterial values. Розрахункове значення t-статистики перевищує критичні значення на 5% рівні значущості по всіх змінних, тому нульову гіпотезу про нестаціонарність рядів приймаємо.

Таблиця 1

Вихідні дані для регресійної моделі

Рік	Експорт, млн. грн	Номінальний ВВП, млн.грн	Вивізне мито, млн. грн	Прямі іноземні інвестиції, млн. грн	Середній обмінний курс 1 дол., грн.
	Y	X1	X2	X3	X4
2006	253707	544153	1112	16890	5,05
2007	323205	720731	299	21607,3	5,05
2008	444859	948056	364,8	29542,7	5,26
2009	423564	913345	272,7	35616,4	7,79
2010	549365	1082569	294,8	40053	7,93
2011	707953	1316600	1311,3	44806	8,07
2012	717347	1408889	200,8	50333,9	8,02
2013	681899	1454931	77,9	55296,8	7,93
2014	770121	1566728	220,1	57056,4	11,89
2015	1044541	1979458	201,7	45744,8	21,84
2016	1174625	2383182	613,2	3268,0	25,53
2017	1430230	2982920	643,5	2202,0	26,60

Джерело: складено автором за даними Державного управління статистики та Міністерства фінансів України

Проведені розрахунки із застосуванням математичної моделі в програмному продукті показав, що модель є адекватною та з високим показником коефіцієнта детермінації/ Отримане рівняння моделі має вигляд:

$$Y = 0.432694234056 * X1 + 54.3934987048 * X2 + 1.97948523103 * X3 + 7675.1524545 * X4 - 95715.3454701$$

Отже, використовуючи рівняння регресійної моделі експорту України за період 2006-2017 рр. ми можемо побудувати прогноз на 2018 рік. Так використавши середній обмінний курс 2018 року та прогнозоване значення номінального ВВП на 2018 рік, залишимо інші змінні на попередньому рівні.

$$Y_{2018} = 0.432694234056 * 3340870 + 54.3934987048 * 643,5 + 1.97948523103 * 1871,2 + 7675.1524545 * 27,06 - 95715.3454701$$

$Y_{2018} = 1596242$ млн.грн (58988,97 млн.дол.)

Висновки. Перевіряючи адекватність нашого прогнозу необхідно визначити, що експерти прогнозують зростання експорту в 2018 році на 12,7%. За розрахунками представленої моделі зростання експорту відбулось на 11,6%, що свідчить про її адекватність сучасним реаліям.

Список літератури.

1. Андрусенко І.В., Експортний потенціал України – один з основних чинників розвитку зовнішньоекономічних відносин [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/22866/1/67.pdf>
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 631.15:331.101.6

МАЛІ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ НА СЕЛІ

Збарський В.К., д.е.н.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м.Київ, Україна*

Summary. *The study examines the peculiarities of the formation of the middle class within the Ukrainian village. The necessity of the existence of this layer for preservation of rural settlements in economic, social and administrative aspects is proved. The main factors contributing to the development of the middle class in the system of rural areas are determined.*

Key words: *middle class, rural territories, personal peasant farms, farms.*

Постановка проблеми. У зарубіжній та вітчизняній науковій літературі досі не склалося єдиної точки зору стосовно поняття "середній клас", яке, на наш погляд, є інтегральним показником соціального та економічного статусу людей. Особливо відсутнє таке визначення щодо мешканців сільських громад.

Основні матеріали дослідження. Середній клас – це та частина суспільства, яка займає "середні" статусні позиції між соціальними "верхами" та "низами". Визначення "середнього класу" на селі пов'язане з тим, щоб як якомога скоріше ліквідувати бідність та злиденність. Адже за межею бідності нині опинилося близько 60% сільського населення. Проте й понині не

опрацьовано єдиного підходу до визначення середнього класу. Визначення середнього класу залежить від тієї концепції стратифікації, в межах якої розглядається дане поняття, національних особливостей і часових рамок дослідження. Метою дослідження було розкриття місця і ролі малих форм господарювання у формуванні середнього класу в сільській місцевості

Доведено, що середній клас із числа фермерів і господарств населення формується досить повільно. Він стане інтенсивнішим, коли приватний сектор буде основним осередком економічного розвитку. Держава має підтримувати низький рівень інфляції та стабільність цін, значно скоротити апарат управління, адаптувати вітчизняне до законодавства країн ЄС, задіяти економічні важелі для легалізації доходів, подолати корупцію, повернути вивезені за кордон капітали, збільшити експорт продукції наукоємних технологій тощо.

Переважає частина домогосподарств на селі володіє певними ресурсами: гроші, здібності до праці, професія, кваліфікація, соціальні зв'язки, житло, невеликі земельні ділянки, накопичене майно тощо. Середній клас з усіма переліченими ознаками в належному макроекономічному середовищі формується в результаті успішної стратегії домогосподарств протягом тривалого періоду. Багатоукладний характер української економіки дає змогу особистим селянським господарствам розміщувати свої ресурси в різних її секторах.

Серед них саме ринковий сектор, на якому члени особистих селянських господарств є суб'єктами, в тому числі тіньового ринку, кардинально відрізняється за рівнем одержуваних грошових доходів. Цей рівень настільки великий, що оплата праці в ринковому секторі (наприклад, прибиральниці в комерційному банку), як правило, перевищує оплату праці висококваліфікованого спеціаліста в бюджетній сфері.

Ресурси особистих селянських господарств, які інвестуються в ринкову сферу економіки, забезпечують поточний дохід, який дає можливість реалізувати стратегію споживання, типову для середнього класу високорозвинених індустріальних країн.

Висновки. Таким чином, важливою умовою становлення і формування середнього класу є ефективна економічна стратегія домашніх господарств як суб'єктів економічної діяльності, що здатна забезпечити прибутковість останньої. У методичному плані не опрацьовано одне з основних питань – визначення рівнів доходів, які забезпечують стандарти споживання середнього класу.

Список літератури.

1. Бородіна О. Людський капітал на селі: наукові основи, стан, проблеми розвитку. - К.: ІАЕ УААН, 2003. - 274 с.
2. Геєць В. Фактори і умови формування середнього класу як стабілізуючого ядра суспільного розвитку в Україні // Україна: аспекти праці. - 2002.-№8.-С.6-10.
3. Гнибіденко І., Зайцев Ю. Середній клас в Україні: проблеми ідентифікації та становлення // Україна: аспекти праці. - 2002. - № 8. - С. 11-14.

УДК 338.24:330

СІНГАПУРСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ ДИВО

Ільїн В.Ю., д.е.н.,

Ільїна О.В., к.е.н.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

ім. Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

***Summary.** The article explored the "economic miracle" of Singapore. Within the framework of the practical aspects of the economy, its history, the development of the oil refining business, tourism, integration into the global banking system, the fight against corruption, etc have been investigated.*

***Keywords:** "economic miracle" of Singapore, oil refining business, integration into the global banking system, the fight against corruption, tourism.*

Постановка проблеми. Сінгапурське економічне диво і його причини засновані на жорсткому державному правлінні на базі примату права, яке перекрило такі недоліки, як відсутність природних ресурсів, корисних копалин і прісної води. У країні прийнято беззаперечне підпорядкування закону. Будь-які законодавчі порушення припускають повну відповідальність з боку порушника, соціальний статус якого не грає в даному питанні ролі. Під керівництвом автора «сінгапурського дива» Лі Куан Ю країні вдалося перейти з категорії країн «третього світу» в розряд найбагатших держав. Лі Куан Ю чудовий стратег і дипломат, в основі політики якого лежало прагнення відродити країну за рахунок успішного розвитку народу. За час його правління було прийнято рішення розвинути нафтопереробний бізнес. Співпрацю було налагоджено з Брунеєм і Індонезією, які хоч і займалися розробкою покладів нафти, але самотійно і якісно її переробити не могли.

Основні матеріали дослідження. Для реалізації проекту були запрошені найбільші світові компанії. За допомогою їх коштів, досвіду і зв'язків була побудована найбільша на сьогодні нафтопереробна галузь. Відразу після розквіту даного сегменту економіки було розпочато будівництво першого сінгапурського порту, аеропорту, розвиток банківського бізнесу, сектору електроніки, сфери торгівлі і туризму. Все це і стало передумовами розвитку сучасного Сінгапуру. Держава, яка ще в 1970-х роках потопала в боргах, сьогодні володіє інвестиціями за кордоном в розмірі 300 мільярдів доларів. Більш того, уряд має в своєму розпорядженні близько 200 мільярдів доларів на майбутні проекти. На території Сінгапуру, населення якого становить близько чотирьох мільйонів чоловік, живе не менше 50 тисяч мільйонерів і мільярдерів. Сінгапурське диво, сьогодні вважається прикладом для багатьох країн світу. Сучасне сінгапурське диво можна спостерігати завдяки активному залученню інвесторів в країну всіма можливими способами. Уряд усіма силами намагається допомогти іноземцям реалізувати їх проекти. За неофіційними даними, іноземні інвестори зберігають в банках країни не менше п'ятисот

мільярдів доларів. Сьогодні ВВП країни дорівнюється до 55 тисячам доларів на душу населення. Саме з цього макроекономічного показника країна у два рази випередила Саудівську Аравію, Великобританію, Німеччину і навіть Америку. Особливою частиною історії острівної держави можна назвати боротьбу з корупцією. У країні функціонує Бюро з розслідування корупції (БРК - Corrupt Practices Investigation Bureau), засноване англіцями в 1952 році з метою боротьби з хабарниками в нижніх чинах поліції, інспекцій з контролю в лотковій торгівлі, землевпорядників, які за службовим обов'язком повинні були припиняти дії тих, хто порушує встановлені правила і вирізати скальпелем. Крім того, було зосереджено увагу БРК на великих хабарників у вищих ешелонах влади. У 1960 році змінили застарілий «Закон про боротьбу з корупцією» (Anticorruption Law), прийнятий в 1937 році, і розширили визначення хабаря так, що воно стало включати будь-які блага, які мали якусь вартість. Поправки до законів дали широкі повноваження слідчим, включаючи пошук, арешт та розслідування банківських рахунків і банківських документів підозрюваних і їх дружин, дітей і агентів. Відпала необхідність доводити, що людина, яка отримала хабар, дійсно мала можливість надати необхідну послугу. Податкові інспектори зобов'язані були видавати будь-яку інформацію, що стосувалася підслідного. Внесені зміни в законі дозволяли судам встановлювати ту обставину, що обвинувачений жив невідповідно до своїх достатків або мав об'єкти власності, які він не міг придбати на свої доходи, як підтвердження того, що обвинувачений отримував хабарі. Директор БРК, працюючи під егідою канцелярії прем'єр-міністра, мав владу розслідувати дії будь-якого службовця і будь-якого міністра, справедливо заслуговуючи репутацію борця з тими, хто зрадив довіру людей. З 1963 року була ліквідована анонімність, тобто введено обов'язкове правило для свідків, що викликаються БРК для дачі інформації. У 1989 році був збільшений максимальний штраф, що накладається за корупцію, з 10 000 до 100 000 сінгапурських доларів. Дача неправдивих свідчень БРК або введення слідства в оману стало порушенням, з подальшим ув'язненням і штрафом до 10 000 сінгапурських доларів. Суди були уповноважені проводити конфіскацію доходів, одержаних внаслідок корупційних дій». Сінгапурське «економічне диво» Лі Куан Ю почалося з інтеграції в світову банківську систему. Статус фінансового центру країна отримала за те, що стало можливим цілодобове банківське обслуговування. Країна зайняла «нішу», яка раніше була вільна. Так, наприклад, кошти з Цюріха, банки якого відкриваються в 9 ранку, перенаправляються до Франкфурта, а далі в Лондон. Після закриття банків Цюріха в обід і більш пізнього закінчення роботи фінансових інститутів у Франкфурті та Лондоні естафету приймає Нью-Йорк, на зміну якому приходять Сан-Франциско. В силу специфіки часових поясів з моменту закриття банків на території Сан-Франциско і до 9 ранку по Швейцарії фінансовий світ раніше спав. Сьогодні ця «ніша» належить саме банківському сегменту Сінгапуру. Такий підхід до розвитку фінансової галузі зробив країну не тільки великим фінансовим центром в регіоні, а й забезпечив їй гідне місце на світовій арені. На думку експертів, сінгапурське економічне диво - еталон того, як повинна будуватися

ефективна економічна система. В основі сінгапурського суспільства лежить дисципліна на кожному з соціальних рівнів. Сімейна дисципліна вибудована на традиціях відразу трьох культур: китайської, малайської та індійської. Жителі Сінгапуру мають унікальні за своєю природою риси характеру, такі як високий рівень працездатності, ділова хватка і прагнення до успіху. «Батько» «сінгапурського дива» прем'єр-міністр Лі Куан Ю, (нині міністр-радник) акцентував увагу ще на одну особливість народу - на його слухняність. Суспільство закону, порядку і фінансового успіху спирається на культурні особливості народу. У соціально-економічному плані в країні зроблений упор на зацікавленості населення в своєму особистому зростанні і високі доходи. Під керівництвом уряду функціонують шлюбні агентства з метою розвитку і створення високоінтелектуальних сімей, які дадуть життя здоровому і розумному поколінню, що в перспективі дасть сприятливий вплив на економіку в цілому. Було також прийнято рішення надати всім дітям однакові умови розвитку. У будь-якому навчальному закладі щороку проводяться тести на IQ. Діти, які показали найкращі результати, автоматично стають учнями елітної школи країни Raffles. Саме там відбувалося навчання майбутнього керівництва держави. Сучасний Сінгапур - це мрія будь-якого туриста, що з'єднує класичний пляжний відпочинок з екзотичним вояжем по островам, що зберіг стародавні сінгапурські традиції, шопінгом і екскурсіями. Відмінною рисою Сінгапуру є особлива атмосфера, колорит життя і побуту місцевих жителів і всієї держави, основою якого стали економічні та географічні особливості країни.

Висновки. Незважаючи на очевидні економічні успіхи - зростання середньодушового ВВП з \$ 400 в 1959 році до \$ 60,6 тис. у 2011 році, відсутності корупції і встановлення «прозорого» законодавства, сьогодні Сінгапур критикують за відсутність демократії, свобод, називаючи цю країну «золотою кліткою», де високий рівень життя, але держава контролює всі аспекти людської діяльності. Наприклад, на вулицях не можна смітити, плювати, в країну заборонено ввозити жуйку, щоб мати машину потрібно не тільки купити автомобіль, але ще і право ним користуватися на аукціоні. Історія цієї маленької держави показує, що не розмір має значення. Сінгапур можна порівняти з невеликим підприємством, якому доводиться конкурувати з більш великими сусідами-суперниками.

Список літератури.

1. Сигов Ю. «Сінгапур. Восьмое чудо света». Изд. Альпина нонфикшн 2012. 370 с.
2. Ли Куан Ю. «Из третьего мира - в первый. История Сингапура 1965-2000». Изд. Манн, Иванов и Фербер, 2013. 576 с.

УДК 330.8

МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ НАПРЯМКАХ

Кальченко С.В., д.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. The features of the formation of modern literary genres are considered. The social and economic essence of situations modeled in novels of a detective genre and fantasy genre novels is substantiated.

Keywords: technical structure, literature, socio-economic relations, post-industrial society.

Постановка проблеми. Невід’ємною складовою розвитку постіндустріального інформаційного суспільства є формування ціннісних орієнтирів, які мають запропоновуватися населенню. Однією з форм визначення моральних принципів «інформаційної людини» є напрями сучасної літератури. Даний факт обґрунтував актуальність дослідження системи соціально-економічних відносин, що моделюються в сучасних літературних жанрах.

Основні матеріали дослідження. Процес формування постіндустріальної моделі в межах світового економічного простору та специфіка відповідних тенденцій на рівні національних економік, поряд із іншим, знайшли своє відображення у художній творчості. Більше того, на нашу думку, ці процеси обумовили виникнення та подальший активний розвиток популярних літературних жанрів, а саме детективу та фантастики.

Перед читачами моделюється ситуація, де людина може конвертувати свої професійні вміння та навички у соціальний статус та відповідні владні повноваження. В детективному жанрі (особливо на початку) головний герой є здебільшого чистим інтелектуалом, повністю вільним у виборі клієнта, а головним знаряддям праці є розумові здібності та відповідні професійні навички. Фентезі, як різновид фантастичного жанру, виникло та оформилось майже на сто років пізніше, ніж детективний напрямок, але на сьогоднішній день активно розвивається, а кількість авторів (чого неможна сказати про якість), постійно зростає.

Незважаючи на принципові відмінності жанрів один від одного за принципами побудови сюжетних конструкцій, обидва є літературним відображенням відповідного етапу соціально-економічного розвитку людства. Для більш детального вивчення спільних рис детективного та фентезійного жанрів розглянемо основні спільні риси.

1. Альтернативне осмислення об’єктивної реальності. Детектив фактично підкреслює неспроможність держави ефективно здійснювати функції захисту законних інтересів громадян. Фентезі взагалі передбачає створення

альтернативних (як і інші фантастичні напрямки) світів. Водночас, на відміну від наукової фантастики, автори здебільшого абстрагуються від реалій сьогодення.

2. Специфіка головних героїв, сюжетних конструкцій. Невід'ємною складовою детективного твору є демонстрація потужної розумової діяльності головного героя, його вміння ефективно обробляти інформаційний матеріал. При цьому автори-класики обов'язково демонстрували унікальність методу, його принципову відмінність від підходів, що практикували інші персонажі. Жанру фентезі, як різновиду фантастичного напрямку в літературі, також притаманна акцентуація на ролі інформаційних ресурсів у життєдіяльності людини, хоча і в дещо іншому аспекті.

Зазначені жанри виникли, сформувалися та отримали активний розвиток разом із аналогічними процесами відносно до постіндустріальної інституціональної економіки, для якої, зокрема є характерним наступні елементи.

1. Формування моделі інформаційного суспільства, яке також визначають як «економіку знань».

2. Формування техноструктури як невід'ємного елемента постіндустріальної інформаційної економічної моделі.

3. Формування альтернативного оточення, яке суб'єкти постіндустріальної інституційної економіки створюють самостійно, здійснюючи з часом вплив на соціально-економічні реалії сьогодення.

Висновки. Таким чином ми можемо зробити висновок, що обрані нами для аналізу літературні жанри у своєму розвитку повністю відповідають ідеалам та принципам функціонування постіндустріальної інституціональної економіки, в основі розвитку якої лежить ефективне застосування інформаційних ресурсів. В творах класиків детективу та «фентезі» активно розглядаються питання розвитку інституційного середовища, зокрема роль техноструктури у функціонуванні національної економіки.

Список літератури.

1. Иноземцев В.Л. К теории постэкономической общественной формации / В.Л. Иноземцев. — М.: Таурус, 1995. — 330с.

2. Ковтун Е.Н. Рождение фэнтези: трансформация посылки в российской фантастике конца XX столетия // Словенска научна фантастика. Београд: Институт за књижевност и уметност, 2007. С. 305–327.

3. Мастера детектива. Вып.1: Пер. с англ. и фр. — М.: Правда, 1989. — 640 с.

УДК 330.8

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН В ПРАЦЯХ Г.МАРКУЗЕ

Кальченко С.В., д.е.н.,

Ніколаєвич О.В.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. The theoretical foundations of managerial relations in the concept of Herbert Marcuse are considered. Attention is focused on the psychological aspects of the organization of the system of management of individuals.

Keywords: control, psychology, individual, sublimation, suppression.

Постановка проблеми. Питання ефективної організації управлінських відносин за сучасних умов торкаються усіх сфер бізнесу та державного апарату. Закони постіндустріального суспільства передбачають максимальне врахування індивідуальних особливостей кожної особистості. В цьому аспекті набувають особливої актуальності теоретично-методичні засади формування механізмів управління на основі використання прихованих підсвідомих потреб людини.

Основні матеріали дослідження. Окреме місце у дослідженнях Г.Маркузе займають форми та методи контролю поведінки індивідуума та усьому протязі існування людства. Приймаючи до уваги, що одним з найдавніших інститутів залишається релігія, науковець зазначає, що вона «в історії людства перемикала енергію з реального покращення людських умов на уявний світ вічного врятування». В подальшому, із зростанням ролі державних інститутів та ускладненням системи соціально-економічних відносин вирішення питання забезпечення домінування середовища на особистістю стало запорукою її існування.

Більше того, на думку Г.Маркузе, процес домінування над людськими інстинктами за боку навколишнього середовища триває постійно, він приймає усе нові форми, стимулюючи людину здійснювати бажаний для суспільства спосіб життя. «Панування переросло сферу особистих відносин та створило інститути для влаштованого задоволення зростаючих людських потреб. Але саме розвиток цих інститутів і підриває фундамент цивілізації, що встановилася. Пізній індустріальний період сам підриває її внутрішні межі». Відповідний діалектичний підхід до розуміння подальших перспектив «суспільства високого рівня споживання» є характерним для представників франкфуртської школи.

Цивілізаційний розвиток, з одного боку, має забезпечувати підвищення рівня продуктивності, що сприятиме зростання обсягу затрат праці та часу, а, в той же час, має зберігати незмінним (хоча і трансформованим) механізм інституційного контролю людських бажань, уподобань життєвих орієнтирів як запоруку відсутності перспектив реалізації проекту «Велика відмова». Як

зазначає Г.Маркузе, «для цивілізації, що досягла ступеня зрілості, той же, або навіть менший рівень регламентації інстинктів означав би більш високий ступінь репресії, так матеріальний та інтелектуальний прогрес скорочує необхідність в обмеженнях та тяжкій праці, і цивілізації може надати можливість для значного вивільнення енергії потягів, яка раніше витрачалася на панування та роботу».

Висновки. За сучасних умов набуває особливого значення проблема ефективної організації консолідованої діяльності індивідуумів. Це є надзвичайно актуальним в галузевих напрямках, де розвиток досягається за рахунок використання творчої складовою окремої особистості. В результаті питання керування діяльністю суспільних груп та конкретних індивідів стає запорукою процесу економічного розвитку на рівні галузі, а також національної економіки в цілому.

В роботах Г.Маркузе досліджувалися питання психологічного контролю життєдіяльності людини як в масштабі фірми, так і на рівні держави. На його думку сучасний етап соціально-економічного розвитку характеризується процесом цивілізаційного домінування над людськими інстинктами з боку навколишнього середовища. Формуючи систему людських потреб, соціально-економічні інститути намагаються маніпулювати особистостями.

Список літератури.

1. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек: Исследование идеологии развитого индустриального общества. / Г. Маркузе. – М.: ООО "Издательство АСТ", 2003. – 526 с.
2. Шумпетер Й. Капитализм, Социализм и Демократия. / Й. Шумпетер. — М.: Экономика, 1995. - 540 с.
3. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). / Й. Шумпетер — М.: Прогресс, 1982. — 455 с.

УДК 330.8

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Кібенко К.А.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Summary. The features of the application of foreign experience to ensure the effective development of peasant farms in Ukraine are investigated. The main problems of the implementation of modern measures and ways to stimulate the activities of family forms of agricultural entrepreneurship are formulated.

Keywords: farm, foreign experience, efficiency, institution, development.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку аграрного сектору економіки України характеризується домінуванням малих форм виробничої діяльності в цілій низці галузей. Необхідність вивчення проблеми застосування закордонного досвіду для забезпечення ефективного функціонування селянських господарств обумовили актуальність теми дослідження.

Основні матеріали дослідження. Особливості використання закордонного досвіду забезпечення ефективної діяльності малих форм аграрного виробництва у вітчизняному економічному просторі обумовлені наступними обставинами.

1. Специфічний характер диференціації суб'єктів малого аграрного виробництва в системі національної економіки, обумовлений результатами реформування колгоспно-радгоспної системи організації сільськогосподарського виробництва. Внаслідок відповідних організаційно-майнових трансформацій на даний момент переважну більшість суб'єктів вітчизняного малого аграрного підприємництва становлять фермерські господарства. Однак дана група аграріїв займає порівняно незначні позиції в структурі виробництва сільськогосподарської продукції (в середньому від 6 до 10% по різних видах). Разом із цим понад від 45 до 90% від загального обсягу виробництва припадає на господарства населення, що являють собою унікальну сукупність сільгоспвиробників, аналогів якої в європейській або американській системі аграрного підприємництва немає. Це обумовлює необхідність дослідження досвіду реформування сільського господарства в країнах, де раніше функціонування економічної системи жорстко контролювалося державними установами.

2. Низький рівень інституціоналізації суб'єктів аграрного виробництва сімейного типу. Однією з вимог ефективного розвитку малого аграрного підприємства за сучасних умов є набуття ним статусу соціально-економічного інституту, що не тільки виконує певні функції, а й має своїх представників в системі органів влади, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. В державах із соціально орієнтованою економічною системою, до яких відносять як країни ЄС, так і США, відповідна практика є абсолютно нормальною і дозволяє формувати адекватні відносини між бізнесом, населенням та владними інститутами. Хоча, з формальної точки зору, представники вітчизняного малого аграрного підприємства мають можливість інтегруватися у певні структури (Асоціація фермерів та приватних землевласників), в рамках яких відстоювати свої інтереси, проте ефект від їхньої діяльності доволі незначний. Яскравим прикладом може служити ситуація навколо нормативно-правового закріплення статусу «сімейних фермерських господарств». Незважаючи на численні зауваження з боку представників Асоціації, відповідний законопроект було затверджено у редакції, яка, окрім іншого, стримує економічну активність селянських господарств, що не мають офіційного статусу.

Відсутність з боку держави стратегічного бачення ролі суб'єктів малого аграрного виробництва як селюформуючого та селютворючого фактора, що

на даний момент також значною мірою формують вітчизняний ринок продовольства. Відповідне ставлення знаходить своє відображення навіть у системі нормативно-правової диференціації даної групи аграріїв, яку можна умовно назвати «фермерські господарства та інше». Права та обов'язки фермерів, процедура отримання статусу, характер трудових та майнових відносин, - все це виписано детально ще на початку реформування вітчизняної аграрної сфери. Разом із цим діяльність індивідуальних підприємців-аграріїв, неформальних сімейних господарств тощо здійснюється із мінімальним застосуванням правових норм.

Висновки. Виділено особливості застосування закордонного досвіду щодо забезпечення ефективного функціонування малих форм господарювання, основних з яких є наступні. Специфічний характер диференціації суб'єктів малого аграрного виробництва в системі національної економіки. Низький рівень інституціоналізації суб'єктів аграрного виробництва сімейного типу. Відсутність з боку держави стратегічного бачення ролі суб'єктів малого аграрного виробництва як селоформуючого та селоутворюючого фактора.

Список літератури.

1. Жук В.М. Неформальні інститути селянства у моделюванні реформ та аграрної політики: теорія і практика. Економіка АПК. 2017. №9. С.5-18.
2. Онегіна В.М., Шibaєва Н.В. Інституційна основа аграрної політики: українські реалії й досвід США та ЄС. Економіка АПК. 2016. № 1. С.18-23
3. Кальченко С.В. Розвиток особистих селянських господарств в умовах системних трансформацій аграрного сектору: монографія. – Мелітополь.: «Люкс», 2014. – 408с.
4. Чаянов А.В. Природа крест'янського хазяйства. Труды Всерос. съезда Лиги аграрных реформ. - М., 1918. С.4-5

УДК 332.02:330.341.1

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

Почерніна Н.В., к.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Summary. *The main directions and priorities of the development of the region's scientific and technical potential are described.*

Keywords: *development strategy, scientific and technical potential, region.*

Постановка проблеми. Формування стратегії розвитку регіону орієнтоване на реалізацію цілей сталого розвитку та створення передумов для здобуття довгострокових конкурентних переваг як в межах національної

економіки, так і у сфері міжнародних зв'язків. Метою даного дослідження є визначення пріоритетних напрямків розвитку науково-технічного потенціалу Запорізької області.

Основні матеріали дослідження. Довгострокове планування регіонального розвитку відображає стратегічне бачення розвитку Запорізької області з точки зору її перспектив у соціально-економічній та інноваційній сферах з метою реалізації наявних унікальних особливостей. При цьому під науково-технічним потенціалом розуміється сукупність матеріальних, трудових фінансових, інтелектуальних та інформаційних ресурсів, що можуть бути задіяні у сфері науково-технічної діяльності і здатні забезпечити конкурентні переваги регіону.

На наш погляд, стратегічні орієнтири розвитку науково-технічного потенціалу мають забезпечити покращення рейтингової позиції регіону в тих сегментах, де на сьогодні існують суттєві проблеми. За результатами моніторингу розвитку 25 регіонів України рейтинг Запорізької області був несприятливий за такими напрямками: розвиток малого та середнього підприємництва (22 місце), ефективність ринку праці (23 місце), розвиток інфраструктури (20 місце), відновлювана енергетика та енергоефективність (22 місце). Слабкими позиціями регіону слід вважати фінансову самодостатність (19 місце), доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я (19 місце), раціональне природокористування та якість довкілля (17 місце) [2]. Отже, подолання виявлених дисбалансів є одним із завдань загальної стратегії регіонального розвитку, яка задає «рамкові умови» для стратегічного планування у науково-технічній сфері. При цьому векторами руху є: ресурсозбереження та екологічність, конкурентне інноваційне середовище, найповніша реалізація освітнього та творчого потенціалу населення, створення сучасної інфраструктури виробництва та реалізації науково-технічної продукції.

Формування регіональної стратегії науково-технічного розвитку має ґрунтуватись на наступних принципах: 1) смарт-спеціалізація, спрямована на визначення «окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні» [1]; 2) комерціалізація наукових розробок; 3) дифузія інновацій, тобто використання їх у різноманітних сферах суспільного буття; 4) кластеризація - створення науково-технічних та інноваційних кластерів з метою ефективної взаємодії усіх стейкхолдерів.

Пріоритети регіональної стратегії науково-технічного розвитку мають охоплювати, на наш погляд, чотири напрями, представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

**Складові стратегії розвитку науково-технічного потенціалу
Запорізької області**

Основні напрями	Пріоритети
Нарощування наявного	збільшення потужностей в органічному землеробстві; розвиток бджільництва, садівництва, виноградарства;

потенціалу	будівництво перевантажувальних терміналів для зернових та олійних культур; розвиток рекреаційної сфери та туризму
Науково-технічний прорив	будівництво гелікоптерів та авіадвигунів, трансформаторів, кранобудівництво, брендінг «Мелітопольська черешня», виведення нових сортів насіннєвої продукції
Залучення іноземних розробок	автоматизовані системи управління та контролю на ГЕС та АЕС; логістичні модулі у переробній промисловості; сонячні та вітрові електростанції; виробництво малих засобів механізації в аграрному секторі
Інноваційне проникнення	екологічні технології у виробництві феросплавів, коксу; інформаційно-диспетчерські системи управління транспортом, впровадження цифрових технологій

Висновки. Визначення принципів, напрямів та пріоритетів розвитку науково-технічного потенціалу Запорізької області забезпечить підвищення рівня науковості стратегічного планування на середньострокову перспективу.

Список літератури.

1. Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16>
2. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2017 рік / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/05/Reytingova-otsinka-za-2017-rik-prezentatsiyi-materiali.pdf>

УДК 330.341

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПОЛЬЩІ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Чернявська Т.А., доктор габілітований
Державна вища професійна школа в Коніні
м. Конін, Польща

Summary. The article highlights the current state of the competitiveness of the national economy of Poland. Strategic priorities of social and economic reforms are identified. The main issues affecting the reduced competitiveness of the state's economy and ways to overcome them.

Keywords: priorities of social and economic reforms, economic globalization, the export, potential.

Постановка проблеми. Останні світові події у політичній, економічній та інноваційній площині за ствердженням експертів набувають безпрецедентності і винятковості, що досі не спостерігалися в історії. Все це обумовлює оперативного реагування на сучасні виклики і загрози глобалізаційної економіки в частині побудови ефективної політики національного соціально-економічного розвитку. У цих умовах критичне усвідомлювання природи сучасних трансформаційних викликів є дуже важливим, бо це може бути тією «точкою біфуркації», що може істотно вплинути на траєкторію соціально-економічного розвитку країни. В історії пострадянських країн зафіксовані власні «поворотні пункти», які кардинально змінили вектор подальшого їх розвитку.

Пропонуємо розглянути досвід Польщі, яка впевнено займає провідні позиції у різних світових рейтингах соціально-економічного розвитку і досить часто використовується різними аналітиками для порівняння з Україною.

Основні матеріали дослідження. Сприйняття Польщі на міжнародній арені значно змінилося в минулі кілька років. Треба відзначити, що Польща стала єдиною країною з Центрально-Східної Європи, яка увійшла до складу розвинутих держав. За даними агентства FTSE Russell, польський ринок входить до 25 найбільш розвинених світових ринків. Ринок країни, який потрапляє до цієї групи, має відповідати врегульованим стандартам й правилам функціонування бізнесу, а також відрізнятися світовою якістю ринку капіталу та відповідною інфраструктурою. Окрім цього агентством відзначено, що 37 польських компаній були включені до індексу розвинених країн [1].

Необхідно зауважити, що для того, аби відповідати цьому статусу, необхідно мати високий рівень доходу на душу населення та високі позиції індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП). ІРЛП Польщі за 2018 рік, який розраховується як інтегральний індекс рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття - основних характеристик людського потенціалу, становив 0,865 балів. Польща посідає почесне 33 місце за цим показником серед 189 країн світу [2]. Тому зарахування Польщі до групи розвинених країн накладає на неї не тільки почесний статус, а й обов'язок дотримання високих світових стандартів та належного рівня життя людей.

Так само позитивні результати відображені і в останньому звіті ОЕСР. Так, відповідно до даних звіту рівень життя у Польщі зростає, національна економіка демонструє стабільні результати, ринок праці бурхливо розвивається (не в останню чергу завдяки українцям). Експерти ОЕСР високо оцінюють польський ринок праці, зафіксований найнижчий рівень безробіття за останні 20 років.

Поряд з цим, ситуація не є «безхмарною», що зумовлює пошук та задіяння ефективних інструментів й важелів соціально-економічного зростання. Так, за прогнозами експертів очікується сповільнення темпів росту польського ВВП. У 2018 році очікується зниження до 4,2%, а в 2019 році — 3,7%. В структурі виробленої та експортованої національної продукції все ще низькою залишається частка високотехнологічних товарів.

Відповіддю на дані прогнозу були рекомендації експертів ОЕСР в частині підвищення кваліфікації наявного трудового потенціалу, реформування податкової системи та стимулювання наукових досліджень [3].

Не менш важливою для Польщі є вирішення проблеми трудової еміграції населення та витік інтелектуального капіталу за кордон. Серед інших, однією з головних причин такого явища є порівняно з іншими країнами ЄС невисокий розмір оплати праці. Таким чином, проблема заробітчанства актуальна не лише для українців, але й поляків.

Відповідно до оприлюднених даних «European Citizen Action Service» з моменту вступу Республіки Польща до Європейського Союзу близько 1,12 мільйонів поляків переїхали до інших країн ЄС з метою працевлаштування, що становило біля п'яти відсотків працездатного населення країни. За офіційними даними обліку витоку польської робочої сили національних інституцій, кількість трудових емігрантів коливається від 0,5 до 2 мільйонів осіб. Фахівці ECAS відмічають, що схильність до виїзду за кордон мають поляки віком 25-34 років, які вмотивовані надією на кращу професійну реалізацію. В цьому аспекті фахівці Світового Банку, визначаючи головні проблеми трудової еміграції, рекомендують покращення координування реалізованих напрямків міграційної політики та перехід до циркуляційного руху робочої сили між країнами міграційного коридору [4].

До цього, крім цілком очевидної «демографічної ями», нинішня ситуація ускладнюється негативним прогнозом обсягу польських абітурієнтів - потенційних студентів вищих навчальних закладів країни. Пріоритетним напрямом вирішення цієї комплексної проблеми має стати державна підтримка експорту освітніх послуг. Польська система освіти, яка повністю інтегрована в європейську, означає якість, сучасність, відповідність вимогам ринку праці і перспективність. Диплом, отриманий в польському вищому навчальному закладі, є дійсним в усіх країнах ЄС та в інших країнах світу. Завдяки цьому, молоді фахівці відкривають для себе перспективи працевлаштування, насамперед, в Польщі та в країнах Європи. В той же час, в рамках поширення міжнародного наукового співробітництва польський уряд фактично субсидує експорт освітніх послуг, пропонуючи ряд стипендій, орієнтованих, головним чином, на аспірантів і молодих вчених – представників інтелектуального потенціалу країни.

Пріоритетним напрямом національного соціально-економічного розвитку є підвищення інвестиційної привабливості. Польща зарекомендувала себе як авторитетного та надійного партнера у веденні міжнародного бізнесу. Агентство Bloomberg оприлюднило рейтинг найбільш привабливих для інвестування країн, в якому Польща посідає 4-те місце. При складанні рейтингу використовувалась комбінація таких показників, як обсяг і динаміка ВВП, сальдо поточного рахунку країни рейтингу, оцінка її суверенних активів, кредитний рейтинг, а також валютний курс [5]. Виняткові інвестиційні можливості Польщі приваблюють інвесторів із Західної Європи, а також з США та Азії. Зростаючий інтерес іноземних інвесторів зафіксований в ряді проектів, які підтримуються польським агентством інформації та іноземних інвестицій (РАІН). У 2018 році сприяло реалізації 70 інвестиційних проектів на суму 2,13

мільярда євро — головним чином у сфері електромобільності та сучасних бізнес-послуг. Завдяки цьому створено 19 тисяч нових робочих місць [6]. Окрім цього, пріоритетним напрямком покращення інвестиційного клімату та підвищення національної конкурентоспроможності є державна підтримка розвитку науково-технічних парків, кластерних ініціатив та вільних економічних зон.

Висновки. В країні створено дієвий механізм сприяння розвитку вище описаних центрів інноваційної активності, але і надалі окреслені напрямки залишаються в ключовому сегменті стратегії національного розвитку.

Список літератури.

1. Шатаєва Н. Польща увійшла до складу найрозвиненіших країн світу [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://spidersweb.pl/ukraina/економічний-розвиток-польщі/>
2. Индекс развития человеческого потенциала. Гуманитарная энциклопедия: Исследования [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий, 2006–2019 (последняя редакция: 23.04.2019). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info>
3. OECD (2018). OECD Economic Surveys: Poland 2018, OECD Publishing, Paris. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-poland-2018_eco_surveys-pol-2018-en#page3
4. Гуменюк Ю.П. Польща в системі переревалочно-транзитної трудової міграції: імперативи розвитку [Електронний ресурс] / Ю. П. Гуменюк // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2012. - Вип. 3(2). - С. 56-65.
5. В які країни, що розвиваються, слід інвестувати в 2018 – рейтинг Bloomberg [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/419039/v-yaki-krayiny-shho-rozvyvayutsya-slid-investuvaty-v-2018-rejtyng-bloomberg-infografika>
6. Супрун О. У 2018 році Польським агентством інвестицій та торгівлі реалізовано 70 проектів та створено понад 19 000 робочих місць [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://inpoland.net.pl/novosti/u-2018-roci-polskim-agentstvom-investicijj-ta-torgivli-realizovano-70-proektiv-ta-stvoreno-ponad-19-000-robochikh-misc/>

СЕКЦІЯ 4

Фінансове забезпечення розвитку агробізнесу та сільських територій

УДК 339.924

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Демченко І.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. The author reveals the importance of export potential in the context of European integration. The main threats to the financial security of agrarian business entities have been presented. The indicators of trade balance of Ukraine have been analyzed.

Keywords: export potential, eurointegration, agrarian business entity, entrepreneurship, trade balance.

Постановка проблеми. Євроінтеграція впродовж останніх 10 років є пріоритетним напрямом зовнішньої політики країни. Разом з тим, рушійною силою процесів поступової трансформації нормативно-правового поля, уніфікації соціально-економічних стандартів та комплексної співпраці виступає експортний потенціал аграрних суб'єктів.

Окрім чіткої ідентифікації досягнутих результатів, експортний потенціал показує стратегічні можливості, що характеризуються реальністю та науковою обґрунтованістю на теперішній час. Більш того, потенційні обсяги виробництва, збуту та реалізації стратегічних галузей, яким для України виступає аграрне виробництво, знаходяться у нерозривному зв'язку з продовольчою безпекою країни, її інвестиційною привабливістю та формують матеріальну основу соціально-економічного розвитку.

Основні матеріали дослідження. Зовнішньоекономічна діяльність аграрних суб'єктів характеризується сукупністю механізмів системи економічних, організаційних, правових і соціально-психологічних важелів, що забезпечують ефективну взаємодію вітчизняних підприємств зі світовими господарськими структурами на макро- та мікрорівні з метою прискорення розвитку експортоорієнтованої діяльності, підвищення ефективності торговельних операцій, гарантування продовольчої незалежності та безпеки держави. Така діяльність належить до важливих, але складних напрямів господарювання. Вона передбачає врахування особливостей світового ринку, основу яких становить міжнародний поділ праці й обмін продукцією, а також взаємозв'язку виробництва і споживання в окремих країнах, передбачення

ринкової ситуації. Збільшення обсягів поставок продукції на світовий ринок стає важливим завданням країни [3].

За даними [2] у 2018 році вдалось досягти позитивну динаміку у порівнянні з минулим роком. Так, у січні–жовтні 2018р. експорт товарів становив 38797,8 млн. дол. США, або 110,3% порівняно із січнем–жовтнем 2017р., імпорт – 46747,6 млн. дол., або 117,0%. Відмітимо наявність негативного сальдо зовнішньоторговельних операцій: 7949,8 млн. дол. яке у порівнянні з аналогічним періодом минулого року (4771,5 млн. дол.) зросло. Збільшення від’ємного сальдо торгівельного балансу індикує про підвищений попит бізнесу на іноземну валюту. Відповідно, національна грошова одиниця відчуває додатковий тиск.

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами з 218 країн світу. До основних експортних ринків вітчизняних товарів входять країни ЄС, РФ, Туреччина та Китай. Серед країн ЄС, що становлять основні експортні ринки, найбільшу питому вагу займають Італія, Німеччина та Польща [2].

Разом з тим, дослідження [1] дозволило виявити основні загрози розвитку аграрного підприємництва, що має безпосередній вплив на експортний потенціал аграрних товаровиробників. Зокрема, брак фінансових ресурсів, складність самостійно пройти етапи стандартизації та сертифікації готової продукції, а також відсутність дієвої державної підтримки обмежує спроможність нарощувати обсяги постачання іноземним діловим партнерам. Додатковим обмежуючим фактором виступають низький рівень розвитку логістики, нерівномірні та малі обсяги виробництва окремих товаровиробників.

Нагальною необхідністю стає державна підтримка експорту агропродовольчої продукції. У світовій практиці існує значна кількість механізмів підтримки експорту адміністративного (мита, квоти тощо) й економічного змісту (субсидії, консультації, продукти спеціалізованих установ). Зокрема, заходи економічного змісту базуються на наданні послуг спеціалізованими установами, що мають узагальнену назву експортно-кредитних агентств. Роль їх виконують також експортно-імпортні банки та спеціалізовані страхові компанії .

Висновки. Аграрний бізнес продовжує стрімке перетворення з історично-сировинного напрямку на одну з провідних ланок економічного розвитку країни із представницьким, соціокультурним та стратегічним значенням. Незважаючи на скорочення обсягів фінансування за програмами державної підтримки та традиційну вразливість, галузь демонструє економічне зростання, а її ключові продукти – реальний інтерес з боку міжнародних партнерів. Отже, розвиток агропромислового виробництва а формування його експортного потенціалу – рушійна складова євроінтеграційних процесів України.

Список літератури.

1. Demchenko I., Iatsukh O. The problem of unprofitable activity of enterprises in Ukraine // Baltic Journal of Economic Studies, 2018, № 4 (2), 64-69 Retrieved from: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/382> [DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-2-64-69>]

2. Диденко С. Стало відомо, з якими країнами та чим протягом року торгувала Україна [Назва з екрану]. Режим доступу: <https://ua.news/ua/stalo-vidomo-z-yakumu-derzhavamy-ta-chym-protyagom-roku-torguvala-ukrayina/>

3. Россоха В., Шарапа О. Експортний потенціал аграрних підприємств / В. Россоха, О. Шарапа // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2016. - № 4. - С. 44–63.

УДК 352.07

ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ОТГ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Когут І.А., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. Approaches to the formation of capable joint territorial communities under conditions of financial decentralization and external and internal factors influencing this process are considered.

Keywords: empowered communities, financial decentralization.

Постановка проблеми Кожна територіальна соціально-економічна система - це поєднання виробничої, інвестиційно-будівельної, економічної, науково-технічної, соціальної, санітарно-гігієнічної і інших видів діяльності. Сталий розвиток усіх видів господарювання є основним джерелом забезпечення соціально-економічного розвитку як держави в цілому, так і території. Тільки вміле поєднання загальнодержавних та місцевих інтересів створює умови для ефективного використання природно-ресурсного та економічного потенціалу регіону, на що і спрямовує Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Загалом, для формування дійсно спроможних об'єднаних територіальних громад, в першу чергу, необхідно враховувати наявність кадрових ресурсів, можливості фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Основні матеріали дослідження. Механізм реалізації формування спроможних територіальних громад складається з трьох компонентів: забезпечення інтересів суб'єктів бюджетної сфери (держави, органи місцевого самоврядування, суспільство), ідентифікація загроз, що створюють небезпеку для реалізації інтересів, система захисту, направлена на усунення загроз, своєчасне попередження і профілактику.

Система забезпечення формування спроможних територіальних громад має враховувати: здатність органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, які належать до їх компетенції, для задоволення потреб населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць; історичні,

географічні, соціально-економічні, природні, екологічні, етнічних, культурних особливостей розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць; розвиток інфраструктури відповідних адміністративно-територіальних одиниць; фінансове забезпечення відповідних адміністративно-територіальних одиниць; трудову міграцію населення; доступність послуг у відповідних сферах.

Відповідно фінансова спроможність бюджету ОТГ – це комплексне поняття, що відображає такий стан грошових фондів, при якому території здатні стабільно розвиватися, під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників (рис. 1.).

Рис.1. Загрози формуванню спроможних територіальних громад
 Джерело: Складено на основі аналізу наукової літератури

Для визначення пріоритетності дії чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на формування спроможних об'єднаних територіальних громад використовуємо метод парних порівнянь на основі багатовимірною шкалювання за результатами експертної оцінки.

Аналізуючи рівень пріоритетності дії чинників зовнішнього середовища на забезпечення формування спроможних об'єднаних територіальних громад, можна виділити, що найбільший негативний вплив здійснюють: частка тіньової економіки (21,26%); коливання цін на енергоносії (18,60%); рівень економічного розвитку країни; (17,54%); інфляційні процеси (13,58%).

Серед внутрішніх чинників, які негативно впливають на забезпечення формування спроможних об'єднаних територіальних громад, можна виділити такі чинники: забезпеченість кадрами (21,63%); низький рівень використання податкового потенціалу територій; (15,29%); інвестиційна привабливість регіону та розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності; (14,07%); наявність інфраструктурних об'єктів; (10,20%).

Висновки. Встановлено, що спроможною територіальною громадою є така громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення її органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах жителів громади. Однією з найголовніших проблем, яку треба вирішувати у максимально короткі строки на місцевому рівні є проблема забезпеченості кадрами майже всіх сфер життєдіяльності громади, адже від цього залежить якість реалізації реформи на місцях.

Список літератури.

1. Воробйов Ю.М. Формування фінансової стійкості місцевих бюджетів в умовах підвищення самостійності регіонів: монографія / Ю. М. Воробйов, І. А. Когут – Мелітополь: Видавництво, 2012. – 250 с.

2. Методика экономических исследований: учебное пособие / Ж. В. Чеботарева, [и др.]; под ред. Ф. В. Зиновьева. – Симферополь: Таврия, 1999. – 168 с.

3. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п>.

4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. №333-р // Верховна Рада України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р>.

УДК 336.22

СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Косторной С.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. The differences of taxation systems for agricultural enterprises in Ukraine are considered. The factors that need to be taken into account by enterprises when choosing a taxation system are determined.

Keywords: taxes, agricultural enterprises, taxation system, single tax.

Податкове законодавство України [1] передбачає для сільськогосподарських підприємств можливість вибору системи оподаткування. Обрана система оподаткування має значний вплив на фінансовий стан підприємств.

Станом на 2019 рік є наступні альтернативи:

- загальна система оподаткування – передбачає сплату податку на прибуток за ставкою 18%, а також інших податків і зборів;

- спрощена система оподаткування (третя група платників єдиного податку) – єдиний податок сплачується за ставкою 3% від доходу, за умови сплати ПДВ, або за ставкою 5% у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку;

- спрощена система оподаткування (четверта група платників єдиного податку) – єдиний податок сплачується у відсотках до нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебувають у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди.

Приймаючи рішення про обрання системи оподаткування, керівництву сільськогосподарського підприємства необхідно враховувати наступні фактори:

1. Очікуваний обсяг доходу та прибутку:

- для третьої групи платників єдиного податку встановлено обмеження річного доходу – 5 млн. грн.;

- підприємствам, що очікують отримання високого прибутку, доцільно вибрати єдиний податок четвертої групи. В цьому випадку сума податку не залежить від суми прибутку;

- підприємствам з низьким очікуваним прибутком та збитковим підприємствам доцільно перейти на загальну систему оподаткування;

2. Площа та грошова оцінка земель:

- для платників єдиного податку четвертої групи сума єдиного податку безпосередньо залежить від площі та грошової оцінки сільськогосподарських угідь, при цьому враховуються як власні землі, так і орендовані;

- підприємствам, що спеціалізуються на тваринництві, мають невелику площу сільськогосподарських угідь та значну прибутковість, доцільно використовувати єдиний податок четвертої групи;

3. Спеціалізація підприємства:

- платниками єдиного податку четвертої групи можуть бути сільськогосподарські товаровиробники - юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків;

- п. 291.5-1 Податкового Кодексу містить перелік суб'єктів, які не можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи;

- види діяльності, заборонені для платників єдиного податку третьої групи зазначені в п. 291.5 Податкового кодексу, зокрема:

- виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів;
- видобуток, реалізація корисних копалин, крім реалізації корисних копалин місцевого значення;

- підприємства, дохід яких від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва за попередній податковий (звітний) рік перевищує 50 відсотків загальної суми доходу, при застосуванні загальної системи оподаткування можуть застосовувати річний звітний період, що розпочинається 1 липня;

4. Використання систем зрошення:

- підприємствам, які активно використовують зрошення, доцільно обрати єдиний податок четвертої групи, що передбачає звільнення від рентної плати за спеціальне використання води;

5. Суми дивідендів, що розподіляються між власниками підприємства:

- дивіденди, отримані від підприємства – платника податку на прибуток оподатковуються податком на доходи фізичних осіб за ставкою 5%, в іншому випадку – 9%;

6. Відносини з орендодавцями – власниками земельних паїв:

- якщо підприємство на загальній системі оподаткування орендує земельні ділянки, сплата земельного податку здійснюється самими селянами-власниками – підприємству доведеться відповідно підвищити орендну плату, щоб запобігти втраті земель;

- для підприємств – платників єдиного податку четвертої групи єдиний податок сплачується з власних та орендованих земель, а селяни земельний податок не сплачують;

7. Наявність податкового боргу:

- платники податків, які на день подання заяви про реєстрацію платником єдиного податку мають податковий борг, крім безнадійного

податкового боргу, що виник внаслідок дії обставин непереборної сили, не мають права бути платниками єдиного податку;

8. Складність ведення обліку, звітності:

- облік та звітність при загальній системі оподаткування вимагають більших затрат часу;

9. Існуючі тенденції та очікувані зміни в податковому законодавстві:

- тенденція до збільшення сум єдиного податку четвертої групи через поступове підвищення ставок та індексацію нормативної грошової оцінки земель (табл.1), що робить єдиний податок четвертої групи менш вигідним для підприємств

Таблиця 1

Ставки єдиного податку для платників IV групи (фіксованого сільськогосподарського податку) за 2005 – 2019 роки

№ п/п	Категорія (тип) земель	Ставка податку, %				
		2005 – 2013 роки	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017-2019 рік
1	Рілля, сіножаті і пасовища	0,15	0,15	0,45	0,81	0,95
2	Багаторічні насадження	0,09	0,09	0,27	0,49	0,57

- впровадження податку на виведений капітал (законопроект 8557) [2], мета якого – вивільнення коштів на розвиток та модернізацію підприємств і стимулювання економічного зростання шляхом оподаткування лише тієї частини прибутку підприємств, яка не спрямовується на розширення чи створення виробництва.

За умови прийняття цього законопроекту податкове навантаження на підприємства знизиться, а у багатьох сільськогосподарських підприємств з'явиться стимул відмовитись від спрощеної системи оподаткування.

Висновки. Керівництво сільськогосподарських підприємств повинно слідкувати за змінами податкового законодавства, щоб обрати найбільш прийнятну систему оподаткування. Існуючі тенденції передбачають поступове зниження привабливості спрощеної системи оподаткування для сільськогосподарських підприємств.

Список літератури.

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64356

УДК 332.14+336.14

ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ПРОЦЕСОМ НА МІСТАХ

Осипенко С.О., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. The essence and peculiarities of implementation of public budget as a modern tool for managing the budget process in the cities have been considered.

Keywords: participatory budgeting, public budget, local governments, local budget.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день вже отримано перші позитивні здобутки в рамках реалізації політики децентралізації влади в країні. Однак практика застосування нових механізмів бюджетно-податкового регулювання та територіальної організації влади у 2015 – 2018 рр. засвідчила, що вони потребують певного удосконалення та узгодження для забезпечення в подальшому ефективної реалізації реформи та досягнення її цілей. Так, поряд зі зміцненням фінансової спроможності органів місцевого самоврядування значної уваги потребує реформування підходів щодо участі громадськості у бюджетному процесі, а найголовніше у розвитку громади. Адже, спираючись на досвід європейських країн досягти побудови дійсно децентралізованої моделі влади в країні можливо за умов залучення громадян до процесу безпосереднього впливу на розподіл та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів, здійснення контролю за ініціативами місцевої влади.

Основні матеріали дослідження. Практика побудови децентралізованої моделі державного управління в Україні засвідчила, що поряд з розширенням прав органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень в частині формування доходів місцевих бюджетів і здійснення видаткових повноважень, значної актуальності набуває залучення громадськості до участі у бюджетному процесі на містах. Оскільки на сучасному етапі розвитку суспільства вкрай гостро постає питання відходу від класичної системи представницької влади на місцях до демократії участі, яка забезпечує пряму участь громадян у політичному процесі на рівні територій.

Найбільш дієвим та ефективним способом реалізації демократії участі є залучення громадськості до безпосередньої участі у бюджетному процесі. Відповідно аналізуючи практику залучення громадськості до управління бюджетним процесом на містах в Україні застосовуються такі механізми як:

- участь громадськості у заходах, що проводяться місцевою радою, її комісією і комітетами;
- надання письмових пропозицій та запитів щодо формування місцевих бюджетів та використання бюджетних ресурсів;
- надсилання письмових запитів місцевим радам, їх виконавчим органам, місцевим фінансовим органам, розпорядникам бюджетних коштів;

- здійснення громадського моніторингу використання бюджетних коштів;
- участь в оцінюванні ефективності бюджетних програм;
- громадські бюджетні слухання;
- місцеві ініціативи;
- громадський бюджет (партисипативний або бюджет участі).

При цьому слід зауважити, що більшість серед окреслених механізмів так і не стали дієвими та не знайшли широкого розповсюдження при залученні громадськості до процесів управління на місцях. Найбільш вдало на сьогоднішній день відбувається запровадження лише громадського бюджету, про, що свідчить досвід майже 50 міст України та біля 20 об'єднаних територіальних громад.

Так, розглядаючи поняття громадський бюджет (бюджет участі) слід відмітити, що сутність даної категорії не закріплено на законодавчому рівні до того ж юридичною підставою для його запровадження є виключно нормативно-правові акти місцевого самоврядування, а саме: розпорядження голів; рішення виконавчих комітетів місцевих рад та/або місцевих рад. Відповідно процес юридичного закріплення права на впровадження громадського бюджету набуває форми суспільного договору.

Характеризуючи сутність поняття громадський бюджет вважаємо доцільним розглянути його з позиції значення як для громади, так і органів місцевого самоврядування, адже для даних учасників бюджетного процесу сутність даної категорії може мати своє змістовне навантаження.

Громадський бюджет з точки зору громади – це інструмент прямої демократії, за допомогою якого громадяни беруть активну участь у розподілі частини бюджетних коштів територіальної громади.

Громадський бюджет з позиції органів місцевого самоврядування – це частина місцевого бюджету, з якої обов'язково фінансуються проекти та пропозиції, подані на розгляд місцевій владі безпосередньо громадянами.

Громадський бюджет може прийматись місцевими радами міст та ОТГ у вигляді цільової строкової програми або положення про місцевий громадський бюджет. Прийняття громадського бюджету у вигляді цільової строкової програми є більш ризиковим для реалізації, адже є вірогідність, що строк дії програми після її завершення не буде подовжено і, відповідно, не буде забезпечено подальшу реалізацію громадського бюджету [1, с. 115].

Таблиця 1

Ключові принципи громадського бюджету

Принципи побудови ГБ	Сутність принципів
Результати процедури є обов'язковими до виконання	Для органів місцевого самоврядування проекти, що перемогли та були відібрані в рамках громадського бюджетування повинні бути обов'язковими до виконання. Виконавчі органи готують проекти розпорядчих документів де мають врахувати потребу фінансування громадських проектів, які стали переможцями бюджету участі.
Прозорість та відкритість процесу	Зафіксовані правила і процедури, які супроводжуватимуть процес бюджету участі мають бути прозорими та зрозумілими мешканцями ще до початку процедури в цілому і не повинні змінюватись до закінчення циклу протягом року. Організатори

	процесу повинні подбати також про доступ всіх зацікавлених осіб до отримання інформації стосовно передумов та перебігу процесу
Відкритий та інклюзивний процес	Бюджет участі повинен базуватись на зрозумілих мешканцям процедурах, а його організатори мають надати можливість долучитись до процесу підтримки на різних його етапах
Забезпечення простору для обговорення (дебатів) за участю мешканців	Процес впровадження бюджету участі не можна зводити лише до здійснення мешканцями вибору між конкуруючими проектами. Відбір проектів для подальшої реалізації повинен бути ефектом попередньо проведеного обговорення й дебатів між мешканцями щодо потреб і пріоритетів їхньої місцевої громади.
Підтримка активності мешканців	Процес реалізації бюджету участі повинен базуватись на активності безпосередньо мешканців і створювати для них якомога більше можливостей та простору для взаємодії.
Стратегічне (довгострокове) мислення	Рішення щодо реалізації громадського бюджету повинно бути виваженим і базуватись на його сприйнятті як цільового регулярного механізму прийняття мешканцями спільних рішень стосовно подальшого розвитку даної місцевої громади.

Складено за даними [2]

Мінімальна сума громадського бюджету, як правило, становить не менше 1% від загальної суми доходів місцевого бюджету. При цьому слід зауважити, що проекти які фінансуються з громадського бюджету поділяються на малі, вартість яких в середньому не перевищує 250 тис. грн. та великі – від 250 тис. грн. до 1 млн. грн. При реалізації громадського бюджету органи місцевого самоврядування повинні дотримуватись ряду принципів (табл. 1).

Висновки. Отже, в сучасних умовах посилення реалізації політики децентралізації влади, а також розбудови демократії участі в країні запровадження громадського бюджету дає можливість визначити та вирішити проблеми, які найбільше хвилюють жителів територіальної громади; сформувати довіру громадськості до місцевої влади та сприяє більш ефективному управлінню розвитком територій; створює ефективний механізм взаємодії структурних підрозділів органів місцевого самоврядування та громадян у бюджетному процесі.

Список літератури.

1. Осипенко С.О. Бюджет участі як один з напрямів реалізації політики децентралізації влади в Україні / С.О. Осипенко // Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика: матер. V ювілейної Міжнар. наук.-практ. конф. (5-7 жовтня 2018р., м. Мукачево). – Хмельницький 2018. - 280 с. С. 115-116

2. Громадський проект «Бюджет міських ініціатив» Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://nova-energiya.org/metodichne-vidannya-byudzhetskikh-initsiativ/>

УДК 339.143

ЛОМБАРД – РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Радченко Н.Г., к.е.н.,

Щевелєва О. В.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Summary. The article considers the essence of the concept of pawnshop. The distinctive services provided by the pawnshop are determined. Specific features of its functioning in Ukraine today. The reasons why you should not apply for services to the pawnshop.

Keywords: pawnshops, lending, related services, peculiarities of the operation of pawnshops.

Постановка проблеми. На сьогодні в банківській діяльності не кожен може собі дозволити отримати кредит – це основна проблема населення та причина появи кредитних спілок та ломбардів. Ломбарди проявляють до своїх клієнтів більше лояльності, в лічені хвилини клієнт може отримати кошти, яких він потребує під заставу свого майна за певних відсотків. Необхідно визначити чим викликана така привітність та які проблеми можуть постати після взаємозв'язку з ломбардами.

Проблемним питанням виникнення ломбардів, ведення їх професійної діяльності, основам їхнього розвитку приділяють увагу значна кількість науковців, серед них такі як Внукова Н.М.[1], Гаврилова Н. В. [2], Бутенко К.Б. [3], Булій Н.О. [4] та інші. Але, багато питань залишаються ще невизначеними, а тому потребують дослідження, зокрема визначення особливостей функціонування сучасних ломбардів, оцінка їх позитивних та негативних наслідків під час надання послуг.

Основні матеріали дослідження. Слід зазначити, що функціонування кредитної системи на ефективному рівні – це можливість країни досягти найвищого розвитку національної економіки. Саме кредитні установи, які працюють на фінансовому ринку надаючи різні фінансові послуги мають змогу акумулювати тимчасово вільні кошти населення, економічних суб'єктів та перетворювати їх на кредитний ресурс.

У зв'язку з економічними кризами в минулих роках, фінансові установи отримали значний поштовх у розвитку своєї діяльності.

Саме серед таких установ знаходиться ломбард, що на сьогодні посідає особливе місце в житті суспільства. Такі гнучкі та мобільні установи здатні задовольнити вимоги своїх клієнтів в питанні кредитування.

Ломбард – це фінансова установа, яка згідно законодавства має право надавати фінансові послуги у вигляді кредитів під заставу майна чи майнових прав, а також надання супутніх послуг.

До супутніх послуг ломбарду можна віднести:

- оцінка майна, яке є предметом застави;

- надання посередницьких послуг;
- реалізація заставленого майна.

Ломбард здійснює свою діяльність згідно своїх установчих документів та повинен мати ліцензію. Мінімальний розмір статутного капіталу ломбарду не може бути менше 500 тис. грн. Організаційно-правовою формою ломбарду може бути виключно господарське товариство.

Для того, щоб отримати послугу в ломбарді достатньо лише паспорту, що значно полегшує процедуру оформлення будь-якої операції, у порівнянні з банком.

Окрім легкої можливості кредитуватися є декілька нюансів в діяльності ломбардів, а саме:

1. Дорогі речі ломбард приймає майже за безцінь. Предметом застави можуть бути золоті прикраси, домашня техніка, автомобілі. Максимальна вартість товару в ломбарді зазвичай не співпадає з її справжньою ринковою вартістю. Це пов'язано з тим, що зазвичай коштовні речі здають клієнти, яким швидко необхідні гроші.

2. Нещадні відсотки. В ломбардах працює принцип чим більша сума кредиту, тим менші відсотки за ним щодня. Як правило позичальники не наважуються на великі суми кредиту, тому ломбарди заробляють на менших сумах.

3. Штрафи. Якщо позичальник не встиг вчасно викупити своє майно, вартість кредиту зростає за рахунок пені. Зазвичай це 1-2% в день від суми позики.

4. Не всі речі можуть стати предметом застави. Існує список окремих предметів, які ломбард не приймає: холодна та вогнепальна зброя, шуба з натурального хутра, дизайнерські речі, біжутерія та подібне. Це пов'язано з тим, що перед ломбардом постає проблема з реалізацією цих речей.

Висновки. Як підсумок можна сказати, що ломбарди на сьогодні посилили свою діяльність на ринку фінансових послуг, тим самим помітно стали конкурентами з багатьма банківськими установами та кредитними спілками у сфері кредитування населення та малого бізнесу.

Список літератури.

1. Внукова Н. М. Фінансові аспекти ломбардної діяльності: монографія / Н. М. Внукова / Харківський національний економічний університет. – Харків: 2013. – 149 с.

2. Гаврилова Н. В. Оцінка діяльності ломбардних установ в Україні / Н. В. Гаврилова / Наукові записки // Кіровоградський національний технічний університет. – Кіровоград, 2012. – №12(І). – С. 96-101

3. Булій Н. О. Особливості ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг України / Н. О. Булій // Науковий журнал: тенденції фінансового ринку / ЛНУ імені Івана Франка. – Львів, 2012. – №23. – С. 34-39

4. Бутенко К. Б. Формування фінансової стратегії розвитку ломбардних установ / Л. Ю. Леваєва // Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 22(1). – С. 226-230.

УДК 368

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГЕНТСЬКОЇ МЕРЕЖІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Рубцова Н.М., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. In this article the essence of the concept of "insurance agent" is considered; features and problems of the work of insurance agents in the insurance market of Ukraine and suggestions for its improvement.

Keywords: insurance agent, agency network, channels for the implementation of insurance products.

Постановка проблеми. Розвиток страхового бізнесу в Україні поступово набирає обертів, а отже потребує великої кількості працівників, які мають обслуговувати даний ланку економіки.

Основні матеріали дослідження. Агентська мережа – найшвидший і найефективніший спосіб донесення послуги страхування до роздрібного споживача. Вона залишається головною надією страховиків на зростання або збереження обсягів продажів в умовах фінансової нестабільності в країні. Цей напрямок має велику перспективу розвитку в Україні [1]. Більшість українських страхових компаній все ще характеризуються слабким потенціалом агентських мереж. Поряд з цим, прискорений ритм сьогодення вказує на необхідність створення дієвих мереж страхових агентів та ефективного управління ними.

Страхові агенти – це юридичні або фізичні особи, які є представниками страховика і діють в його інтересах за винагороду на підставі договору доручення із представником – страховиком. У науковій літературі існують різні трактування цього поняття наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення категорії «страховий агент» в науковій літературі

Автор	Поняття
ЗУ «Про страхування», Осадець С.С., Вовчак О.Д.	Фізичні особи або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика і виконують частину його страхової діяльності, а саме: укладають договори страхування, одержують страхові платежі, виконують роботи, пов'язані із здійсненням страхових виплат та страхових відшкодувань. Страхові агенти є представниками страховика і діють в його інтересах за винагороду на підставі договору доручення із страховиком.
Базилевич В.Д.	Фізичні чи юридичні особи, що діють від імені страховика та за його дорученням відповідно до повноважень, наданих страховиком. Документарно відносини «страховик – агент» оформлені агентським договором. Агент може виступати як лише від імені однієї компанії (така практика поширена в Європі), так і від кількох страховиків (практика США).

Яворська Т.В.	Юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, для яких посередницька діяльність на страховому ринку – виключний вид діяльності (страхові агентства); Юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, для яких посередницька діяльність на страховому ринку не виключний вид діяльності (туристичні компанії, консалтингові фірми, транспортні організації, юридичні контори, банки тощо); Громадяни-підприємці, що працюють зі страховою компанією на підставі агентської угоди; Фізичні особи, що працюють страховими агентами. Вони можуть входити до штату страхової компанії або займатися продажем страхових продуктів паралельно з їх основною роботою.
Федорова Т.А., Єрмасова Н.Б.	Фізична або юридична особа, що діє від імені страховика і за його доручення відповідно до наданих повноважень. Він займається продажем страхових продуктів, інкасує страхову премію, оформлює страхову документацію та в окремих випадках виплачує страхове відшкодування (в межах встановлених лімітів). Основна функція страхового агента - продаж страхових продуктів
Кіселев М. В.	фізична особа, яка укладає договір страхування від імені страховика (страхової компанії) за комісійну винагороду, він - позаштатний співробітник страхової компанії. Це фахівець, який займається прямими продажами, тобто взаємодіє безпосередньо з покупцем і споживачем продукту компанії.

Діяльність страхових агентів може включати в себе функції консультування страхувальників щодо пропонованих страхових продуктів; огляд і прийняття на страхування майна; прийом заяви про укладення, продовження та зміни договору страхування; оформлення договорів страхування [2].

Питання професіоналізму страхових агентів для вітчизняного страхового ринку є дуже актуальним. Спостерігаються ситуації, коли агенти, які виступають від імені та за дорученням страхової компанії, не знаючи основних положень Закону України «Про страхування». Якість надаваних послуг у страхуванні залежить від грамотності та компетенції учасників всього ринку, а негативні враження отриманий клієнтом при спілкуванні з однією страховою компанією можуть вплинути на ставлення до страхування в цілому [3].

На сьогодні найбільша кількість страхових агентів задіяні на ринку ОСЦПВ. Відповідно до цього, у 2012 році Верховною Радою України було внесено зміни до п. 49.3 ст. 49 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [4], якими передбачено, що страхові агенти мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності за умови їх реєстрації [5] в МТСБУ в порядку встановленому Уповноваженим органом за поданням МТСБУ. Кваліфікаційні вимоги до страхових агентів, необхідні для здійснення посередницької діяльності з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, встановлюються Уповноваженим органом за поданням МТСБУ.

На виконання цієї вимоги у 2013 році Нацкомфінпослуг, затвердила Кваліфікаційні вимоги до страхових агентів, необхідні для здійснення

посередницької діяльності з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [6].

Професійний підбір персоналу в страхову компанію є запорукою її успішної діяльності та закріплення лідерських позицій на страховому ринку. Тому якість підбору кадрів має бути на найвищому рівні. З цією метою керівництво страхової компанії має професійно підходити до питання залучення та навчання фахівців зі страхування і звертатися за послугами до фахівців у галузі рекрутингу [7].

Висновки. Отже, підбиваючи підсумки вищенаведеного, зазначимо, що для нормального функціонування агентської страхової мережі необхідно законодавчо створювати пільгові умови входження в ринок початківців, поряд з прозорими і зрозумілими правилами функціонування для вже досвідчених страхових агентів і посередників.

Список літератури.

1. Рубцова Н.М., Мазурова І.В. Особливості розвитку страхового посередництва в Україні / Н.М. Рубцова, І.В. Мазурова // Управління соціально-економічним розвитком держави та регіонів: збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2019 р.). / за ред. А.В. Череп. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ, 2019.

2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%92%D0%A0>

3. Ковалёва А. В Украине появились предпосылки для правильного развития рынка страховых посредников. [Електронний ресурс] / А. Ковалёва // Інтернет-журнал про страхування «Форіншурер». – Режим доступу: <http://forinsurer.com/>

4. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від. 01.07.2004 року N 1961-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15?find=1&text=%E2%92%92%E0%EB%B3%F4%B3%EA#w12>

5. Про затвердження Порядку реєстрації страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з ОСЦПВВНТЗ, у МТСБУ: розпорядження від 18.04.2013 № 1270 [Електронний ресурс] / Нацкомфінпослуг. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0760-13>

6. Про затвердження Кваліфікаційних вимог до страхових агентів, необхідних для здійснення посередницької діяльності з ОСЦПВВНТЗ: розпорядження від 23.07.2013 № 2401 [Електронний ресурс] / Нацкомфінпослуг. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1398-13>

7. Мазурова І. В., Рубцова Н. М. Роль Страхових посередників на страховому ринку України / І. В. Мазурова, Н. М. Рубцова // Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів. Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю

факультету економіки та менеджменту ДонНТУ. Т. 2. Секція 2: Проблеми розвитку фінансів та фінансової науки (13-14 травня 2019 р., м. Покровськ) / Уклад. Антоненко В. М. – Покровськ: ДонНТУ, 2019. – 305 с. – С. 151-153

УДК 339.972:336.27(477)+(4)

БОРГОВИЙ ТЯГАР ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС

Трусова Н.В., д.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

***Summary.** The article considers the regulating the debt burden of the financial system with the allowable level of risk of revaluation pressure on the balance the payments of the Ukraine and European Union member-states. Efficient directions of effective borrowing of financial resources and their allocation allowed to form risk-oriented scenarios of management of guaranteed government liabilities in terms of adjusting debt ratios to the limited boundaries.*

***Keywords:** debt burden of the financial system, GDP, debt burden indicators, currency risks, interest rates, public debt.*

Постановка проблеми. Тенденція до зростання боргового навантаження фінансової системи України простежується упродовж вже декількох останніх років. Її визначають високі валютні ризики зовнішньої заборгованості, нестабільна ситуація з рефінансуванням боргів попередніх років, а також тиск боргових виплат на державні фінанси. В умовах кризи країни-члени Європейського Союзу продемонстрували готовність підтримати фінансові установи – банки, страхові й інвестиційні компанії, які перебували на стадії банкрутства, за рахунок вливання бюджетних коштів. Модернізація політики їх боргового навантаження, яка зміцнила фінансову систему та економічне зростання, має стати головним орієнтиром для України щодо врегулювання співвідношення вартості обслуговування боргу із допустимим ступенем ризику ревальваційного тиску на національну валюту, рівня платіжному балансу, а також внутрішньої цінової конкурентоспроможності.

Основні матеріали дослідження. Сучасний етап розвитку глобальної економіки характеризується значним нарощуванням державного боргу багатьма країнами світу. Фахівці міжнародних організацій, зокрема МВФ [1] розглядаючи боргову політику держави за сукупністю дій, вважають, що вона реалізується через визначений комплекс заходів і спрямована на раціональну та ефективну мобілізацію, розподіл, використання і повернення державою запозичених фінансових ресурсів. Кінцевою метою боргової політики є зменшення тиску боргового навантаження, який не буде надмірним при утриманні допустимого рівня валютних, відсоткових ризиків, тобто буде вважатись фінансово безпечним розміром зовнішнього й гарантованого

державою боргу та не заважатиме зростанню рівня платіжному балансу, а також внутрішньо цінovій конкурентоспроможності.

Експерти МВФ оцінюють модель рівня боргового навантаження фінансової системи (b_t) у вигляді емпіричного співвідношення в довгостроковому періоді. При цьому мають бути скоординовані заходи із залучення, обліку, обслуговування та погашення державного боргу, які своєчасно узгоджують зміни темпів зростання реального ВВП із темпів росту інфляції та бюджетного сальдо [1]:

$$b_t = \frac{1 + i_t}{(1 + \pi_t) \cdot (1 + g_t)} \cdot b_{t-1} + d_t + e_t, \quad (1)$$

де, b_t – рівень боргового навантаження фінансової системи до ВВП; i_t – відсоткова ставка, за якою сплачується борг; π_t – темп інфляції; g_t – темп приросту реального ВВП; d_t – темп приросту первинного дефіциту щодо ВВП; e_t – додаткова випадкова величина, що враховує оціночні бухгалтерські корективи первинного дефіциту.

Функціональність даної моделі обумовлює прийняття урядом рішень щодо створення нестандартної ситуації – одночасної наявності доволі високої інфляції та порівняно низьких номінальних відсоткових ставок для комерційних кредитів та державних запозичень. Це супроводжується невеликим, але безперервним економічним зростанням, що поступово приводить до збалансування бюджету [2, с 355].

Згідно загальноєвропейського підходу (політики «фіскальної консолідації») країнами ЄС розроблено низку «фіскальних правил нового покоління» [5 с. 286], які імплементовано за цільовими індикаторами (структурний дефіцит, обсяг видатків бюджету, боргове навантаження фінансової системи), а їх алгоритм розрахунку введено на законодавчому рівні. Так, загальні та індивідуальні фіскальні правила нормування тиску боргового навантаження фінансової системи країн Єврозони спрямовуються на приведення індикатора в діапазон не вище 60% ВВП. При перевищенні діапазону, країни мають розробляти індивідуальні заходи до досягнення граничного рівня даного показника, шляхом щорічних коригувань окремих сегментів державних фінансів.

У межах моделі «боргової кривої Лаффера» визначено залежність зміни ВВП від рівня боргового навантаження фінансової системи для країн, які формують економічне ядро Єврозони (Німеччина, Франція, Іспанія, Нідерланди, Австрія) та добре контролюють рівень індикатора, а також нових країн-членів ЄС (Естонія, Латвія, Румунія, Болгарія, Латвія, Словенія, Чехія, Словаччина, Польща, Угорщина), які мають інший рівень безпечного боргового навантаження. Так, результати розрахунків для країн економічного ядра показали, що у Франції це значення становить 83,8% ВВП, Німеччини – 74,9%, Іспанії – 78,2%, Нідерландів – 61,2%, Австрії – 82,3%. Середня величина критичного боргового навантаження для зазначеної групи «старих» країн-членів ЄС може бути оцінене на рівні 76,1% щодо ВВП. Динаміка тиску боргового навантаження фінансової системи за групою нових країн-членів у

порівнянні із «старими» країнами-членами ЄС має такий діапазон: в Естонії – 9,7% ВВП, Латвії – 37,8%, Румунії – 40,4%, Болгарії – 26,9%, Литві – 37,7%, Словенії – 82,9%, Чехії – 41,6%, Словаччині – 54,0%, Польщі – 48,8%, Угорщині – до 79,6% ВВП. Тобто в двох країнах цієї групи (Угорщині й Словенії) значення боргового навантаження фінансової системи суттєво перевищило поріг у 60%, а в таких країнах, як Польща і Словаччина, наблизилося до цього порога. Розрахунки критичного боргового навантаження фінансової системи України в рамках моделі «боргової кривої Лаффера» показали, що впродовж 2008–2017 рр. середній максимально допустимий тиск боргове навантаження для української економіки, вище якого може скластися ситуація «боргового навісу» становить 51,2%.

Особливо критичним для України є зростання сукупних боргових платежів у середньостроковій перспективі, що значною мірою може спровокувати кризу неплатоспроможності держави (за умови невизначеності щодо подальшого кредитування МВФ та сповільнення економічного зростання). Згідно прогнозу на 2019 р. їх загальний обсяг перевищуватиме 339 млрд. грн., у 2020 р. – 341 млрд. грн. Виплати України за борговими зобов'язаннями впродовж 2018-2022 рр. оцінюються на рівні \$64,2 млрд. США, у т.ч. \$35,5 млрд. США за внутрішнім та \$28,7 млрд. за зовнішнім боргом. У 2018 р. боргові виплати України складуть \$10,9 млрд. США, у 2019 р. – \$11,6 млрд. США, у 2020 р. – \$13,7 млрд., у 2021 р. – \$14,1 млрд. США, у 2022 р. – \$13,9 млрд. США [4].

Висновки. Гармонізації розвитку фінансової системи України та коригування боргових показників до граничних меж має забезпечуватись на посиленні таких дієвих заходів, як: встановлення обмеження запозичень в іноземній валюті на внутрішньому фінансовому ринку, а також загального рівня зовнішнього боргу не вище 50% з метою зменшення валютного ризику; упередження відсоткового ризику при формуванні середньострокового рівня боргового навантаження фінансової системи та розроблення додаткового сценарію щодо реагування на зростання витрат з обслуговування боргу при збільшенні позик за плаваючими ставками; зменшення видатків на покриття обсягу гарантованого державою кредиту, який надається малим і середнім підприємствам, до величини, яка не перевищує еквіваленту 2,5 млн. EUR (подібні обмеження існують у країнах ЄС); посилення захисних механізмів під час надання державних гарантій у відповідності Стратегії управління державними фінансами на 2017-2021 рр.

Список літератури.

1. World economic Outlook. Coping with high debt and slugging growth. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/pdf/text.pdf>
2. Trusova, N. Restrictions of Financing the Budget Deficit of Ukraine / N. Trusova, S. Kalchenko, V. Tsap, V. Ternovsky, O. Levchenko // International Journal of Economic Research. – 2017. – Vol. 14. – № 14. – P. 353-364. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://serialsjournals.com/serialjournalmanager/pdf/1510316241.pdf>.

3. Національний банк України та Міністерство фінансів України здійснили ОВДП з портфеля НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/natsionalnyi-bank-ta-ministerstvo-finansiv-zdiisnyly-reprofailinh-ovdp-z-portfeliu-nbu?category=novini-ta-media>.

4. Kilponen, J., Laakkonen, H., Vilmunen, J. Sovereign risk, European crisis-resolution policies, and bond spreads / J. Kilponen, H. Laakkonen, J. Vilmunen // International Journal of Central Banking. – 2015. - № 11. – P. 285–323. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://EconPapers.repec.org/RePEc:ijc:ijcjou:y:2015:q:2:a:8>.

УДК 336.76

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Якушева І.Є., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The current state and problems of functioning of financial intermediaries in the financial market of Ukraine are considered, the priority directions of efficiency of their activity in the modern conditions are grounded.

Keywords: financial institutions, financial market, financial middlemen, financial infrastructure, financial tools, financial resources, financial structure.

Постановка проблеми. У сучасних умовах фінансовий ринок є сферою, яка найбільш інтенсивно розвивається, постійно оновлюється та здійснює дієвий вплив на стан всієї економіки. Ступень розвитку ринку визначається складом і кількістю фінансових установ, а також асортиментом і якістю запропонованих ними фінансових послуг, що все разом формує інституційну структуру ринку. Підвищення ефективності діяльності інститутів фінансового посередництва є важливим соціально-економічним завданням, наслідком вирішення якого буде більш повне задоволення потреб суб'єктів економіки в необхідному капіталі, якісних фінансових послугах та активізації інвестиційного процесу.

Основні матеріали дослідження. На сучасному етапі домінуючим фінансовим посередником в Україні є банківська система, оскільки за своїм функціональним призначенням саме банківські установи беруть участь у формуванні пропозиції грошей і здійснюють розрахункове обслуговування всіх економічних агентів. Переваги банківських послуг для суб'єктів економіки відомі – універсалізація, широка диверсифікація діяльності і можливість комплексного обслуговування клієнтів. Частка інститутів небанківського фінансового посередництва на ринку є порівняно невеликою але спостерігається тенденція зростання їх значення.

Кількість банківських установ в Україні протягом останніх років постійно скорочувалася на 1.01.2018 року чисельність банківських установ складає 82 установи, а на 31.12.2018 вже 77 [2]. Це пояснюється з одного боку активними заходами НБУ у напрямі виведення з ринку проблемних неплатоспроможних банків, які не відповідають вимогам регулятора (слід зазначити, що регулятивні вимоги до банків постійно підвищуються), не розкрили необхідну інформацію про структуру власності. З іншого боку, в умовах невизначеності, інфляції та девальвації національної валюти, населення намагалося розірвати фінансові відносини з банками, що також сприяло кризі банківської діяльності. Реформа у банківському секторі була потрібною, але ситуація ліквідації такої кількості банків не однозначно вплинула на реалізацію інфраструктурного потенціалу фінансового ринку.

Розмір активів банків за останні п'ять років скоротився незначно, лише на 6%. При одночасному зменшенні кількості банківських установ на 46 % це свідчить про концентрацію банківського капіталу. Крім того, за даними НБУ у 2018 році сумарний чистий прибуток платоспроможних банків становив 21,7 млрд. грн., що є першим випадком прибутковості всієї банківської системи після кризи 2014-2015 років і максимальним обсягом прибутку українських банків за всю історію їх розвитку [2].

Дослідженням встановлено, що останніми роками в Україні спостерігається зростання загальної вартості активів небанківських фінансових посередників – всього на суму 60,8 млрд. грн. Це свідчить про вищу стійкість сфери небанківських інститутів до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх ризиків. На ринку залишилися більш стійкі та фінансово міцні установи.

Серед посередників небанківського сегменту збільшення відбулося в кількості фінансових компаній (на 442 одиниці), кількість довірчих товариств не змінювалася, але чисельність інших фінансових установ ринку скоротилася. Звертає увагу зростання потенціалу фінансових компаній – обсяги активів збільшилися в 1,8 разів. Відповідно, поширюється асортимент і кількість послуг, які надають фінансові компанії. Вони активно диференціювали напрямі своєї діяльності, в першу чергу відмічається розширення залучення коштів для фінансування будівництва житла та факторингового обслуговування суб'єктів господарювання.

Особливо звертає увагу тенденція зменшення ключових інституційних посередників контрактного типу – страхових компаній та недержавних пенсійних фондів (НПФ). Причин цього багато - складності загальної макроекономічної кон'юнктури, зменшення попиту на страхові послуги, погіршення добробуту населення. Виведення частини страхових компаній з ринку також відбулося внаслідок їх невідповідності вимогам регулятора та через ознаки здійснення ризикових операцій. Зменшення кількості недержавних пенсійних фондів та кредитних спілок на протязі аналізованого періоду пов'язано із погіршенням добробуту населення, яке є ключовим клієнтом для цих фінансових установ, і, відповідно, скоротило їх ресурсну базу. Серед перешкод для подальшого ефективного розвитку установ недержавного пенсійного забезпечення можна зазначити звуження інвестиційних можливостей, низький рівень довіри з боку населення, низький рівень соціальних гарантій з боку держави, низький рівень доходів і зацікавленості у довгострокових заощадженнях потенційних клієнтів.

Висновки. В цілому, функціонування фінансових посередників залежить від групи фінансово-економічних, регулятивних та соціальних факторів. До першої

групи входять макроекономічна ситуація в країні, рівень інфляції, динаміка доходів населення. Група регулятивних факторів – рівень державного регулювання (адміністративного та економічного), стан саморегулювання, нормативно-законодавче забезпечення. Соціальні фактори – фінансова грамотність та обізнаність населення, ступень довіри до фінансових установ, доступ до фінансових послуг.

Ефективний розвиток фінансового ринку стримується існуванням на вітчизняному ринку таких фінансових установ, які не виконують та не мають на меті виконувати функції фінансового посередництва і орієнтовані на отримання швидких прибутків. Внаслідок цього, такі інститути посередництва є джерелом значних системних ризиків, і відповідно, каталізатором фінансових криз. Вдосконалення структури ринку і високого рівня надання фінансових послуг торкається побудови системі ефективних взаємозв'язків у трьох напрямках:

– між інститутами фінансового посередництва та реальним сектором економіки (адекватне акумулювання і концентрація фінансових ресурсів, їх перерозподіл в регіональному та галузевому аспектах).

– між самими інститутами фінансового посередництва в процесі реалізації їх функцій і завдань;

– між інститутами фінансового посередництва та державою (забезпечення оптимального співвідношення державного регулювання і саморегулювання).

За аналізований період, внаслідок кризових явищ у вітчизняній економіці, спостерігалася розбалансованість діяльності фінансових установ ринку фінансових послуг, послаблення їх ролі в трансформації фінансових потоків країни.

Роль банків на вітчизняному фінансовому ринку залишається провідною, але у майбутньому є підстави очікувати посилення ролі фінансових посередників небанківського типу за рахунок розширення попиту на інноваційні фінансові продукти. Вдосконалення державного регулювання діяльності фінансових посередників необхідно спрямовувати на подолання розбалансованості банківського і небанківського сегментів ринку фінансових послуг, запровадженні стандартів та прозорих умов їх функціонування (варто чітко прорахувати, наскільки ефективним буде передача повноважень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг Національному банку України та Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку).

Перспективами подальших досліджень у напрямі функціонування інститутів фінансового посередництва вважаємо обґрунтування напрямів стимулювання діяльності на основі впровадження провідних технологій при наданні фінансових послуг, їх диверсифікація і підвищення якості.

Список літератури.

1. Фаріон В.Я. Роль посередників на фінансовому ринку України /В.Я Фаріон/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2518/1/22.pdf>

2. Nezalezhna asotsiatsiia bankiv Ukrainy [online]. Retrieved from: <https://nabu.ua/ru.html>

СЕКЦІЯ 5

Облік, аналіз, оподаткування та аудит в агробізнесі

УДК 657

УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ В БЮДЖЕТУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ

Безверхня Ю.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. In clause the theoretical aspects of budgeting from economic, legal, organizational and material points of view are considered. Approaches to definition of concepts «budget» are analyzed. Types and principles of budgeting are studied.

Keywords: budget, plan, planning, budgeting, budgeting principles.

Постановка проблеми. Бюджетування, як спосіб детального обліку й оптимізації витрат у керуванні, розроблений досить давно й навіть уже встигнув застаріти в Європі, де застосовується протягом останніх пів сотні років фактично на всіх підприємствах.

Основні матеріали дослідження. Під бюджетуванням в управлінському обліку розуміється процес планування. Відповідно бюджет – це план.

Планування є однією з функцій управління й являє собою процес визначення дій, які повинні бути виконані в майбутньому. Планування – особливий тип процесу прийняття рішень, який стосується не однієї події, а діяльності всього підприємства.

Процес планування нерозривно пов'язаний із процесом контролю. Будь-яке підприємство, що досягло середнього розміру й, як наслідок, має таку організаційну структуру, при якій служби підприємства мають певний рівень самостійності, потребує планування та контролю. В основі планування лежить аналіз минулої фінансової й нефінансової інформації. Фінансова інформація, що необхідна для планування, збирається й обробляється в системі фінансового обліку.

Розрізняють поточне (короткострокове) планування строком до року й перспективне планування (строком більш року). Звичайно перспективні плани розробляються на 3-5 років.

Бюджетування припускає поточне (короткострокове) планування. Кошторис (бюджет) – це кількісний план у грошовому вираженні, підготовлений і прийнятий до певного періоду, що звичайно показує планову величину доходу, якого необхідно досягти; витрати, які повинні бути понесені протягом цього періоду; і капітал, який необхідно залучити для досягнення поставленої мети.

Функції бюджетування полягають у наступному:

1. *Планування* операцій, що забезпечують досягнення цілей організації;

2. *Координування* діяльності підрозділів У процесі розробки бюджету плани по окремих центрах відповідальності повинні складатися таким чином, щоб усі вони працювали б узгоджено, прагнучи досягти цілей організації в цілому. Наприклад, плани виробничих підрозділів повинні будуватися на основі планів відділу маркетингу. Плани включають конкретні пункти: скільки товарів і послуг необхідно зробити; які методи, яких людей і яке встаткування використовувати; скільки сировини й матеріалів необхідно закупити; які продажні ціни встановити; якої політики і яких обмежень слід дотримуватися в майбутньому тощо.

3. *Стимулювання*. Процес складання бюджету є також потужним засобом для стимулювання керівників до досягнення цілей їх центрів відповідальності й, отже, цілей усієї організації.

4. *Контроль*. Відхилення фактичних результатів від бюджетних, які визначаються щомісяця, служать для контролю над діяльністю центрів відповідальності і їх керівників. У деяких організаціях премії менеджерів розраховуються як певний відсоток від позитивного відхилення по його центру відповідальності (наприклад, від суми зекономлених матеріалів, фонду оплати праці тощо).

Залежно від поставлених завдань розрізняють генеральний і приватний бюджети.

Бюджет, який охоплює загальну діяльність підприємства, називається генеральним. Його ціль – об'єднати й підсумувати кошторис і плани різних підрозділів підприємства.

Бюджети різних підрозділів підприємства називаються приватними бюджетами. Генеральний бюджет будь-якої організації складається з операційного й фінансового бюджету:

У свою чергу операційний бюджет включає в собі наступні види бюджетів: реалізації (продажів); виробництва (виробничу програму); перехідних запасів; потреб у матеріалах; прямих витрат на оплату праці; загальновиробничих витрат; цехової собівартості продукції; комерційних витрат; загальногосподарських витрат; прибутків і збитків.

Фінансовий бюджет містить у собі:

- прогноз руху грошових коштів;
- прогнозний баланс;
- план капіталовкладень.

На відміну від фінансової звітності форма бюджету не стандартизована. Його структура залежить від об'єкта планування, розміру організації та ступені кваліфікації розроблювачів.

Будучи управлінською технологією, бюджетування може бути застосовне за допомогою практичної реалізації принципів планування і його специфічних принципів: принцип орієнтації системи бюджетування на фінансову структуру, принцип кодування інформації, принцип кількісної визначеності, ступені невизначеності й ризику при формуванні бюджету, принцип безпеки інформації.

Висновки. Таким чином, будучи кількісним вираженням цілей, стратегій і намічених заходів щодо їхньої реалізації, кількісним вираженням плану, бюджети підприємства забезпечують інформаційну базу аналізу включених у них економічних показників.

УДК 657.221:504

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Голуб Н.О., к.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Summary. The article considers the importance of environmental accounting in the enterprise. The main components of environmental accounting are presented. The main issues of information management of ecological activity management are outlined.

Keywords: environmental accounting, information, sources of financing, management, users, environmental activities, accounting.

Постановка проблеми. Постійне збільшення масштабів екологічних проблем, зростання забруднення навколишнього природного середовища вимагають більшої уваги до оцінки негативних наслідків діяльності промислових підприємств і спонукають до пошуку інструментів еколого-економічного управління, що базуються на принципах стійкого розвитку.

З розвитком екологічної кризи особлива роль відводиться екологічній інформації. Інформування про стан та зміни навколишнього природного середовища є важливим для держави, окремого суб'єкта господарювання, суспільних об'єднань, метою діяльності яких є контроль за станом навколишнього природного середовища, антропогенним впливом на нього та розповсюдження такої інформації, а також свідомих громадян. Під екологічною інформацією слід розуміти: сукупність даних про динаміку кількісних та якісних змін стану природних об'єктів довкілля, їх взаємозв'язок і закономірності розвитку призначену для проведення оцінки екологічного стану навколишнього природного середовища та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Основні матеріали дослідження. Діяльність будь-якого підприємства складається з чотирьох відтворюючих процесів: виробництва, обміну, розподілу та споживання, якими необхідно правильно управляти. Перед користувачами інформації стоїть проблема визначення достатнього обсягу достовірної інформації про діяльність суб'єкта господарювання. Користувачами облікової інформації є фізичні та юридичні особи, держава та міжнародні організації, які проявляють інтерес до подій і процесів, що відбуваються на підприємстві, та хочуть мати інформацію про стан майна, результати діяльності, партнерську надійність, впевненість у тому, що

підприємство буде успішно функціонувати в майбутньому. Від вирішення проблеми забезпеченості користувачів необхідною кількістю інформації насамперед залежить успішність діяльності майбутнього підприємства, а облікова інформація є основою для прийняття рішень. Тобто, ефективність життєдіяльності підприємств різних галузей економіки залежить від наявності та вмілого використання економічної інформації, основу якої становить облікова (в середньому 88-90 %). Облікова інформація в системі економічної відображає господарські процеси у вигляді натуральних, трудових і вартісних показників.

Розгляду проблем, пов'язаних з екологічною діяльністю підприємств, у бухгалтерському обліку присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених В.М. Жук, І.В. Замула, Л. Гнилицька, Л. Максимів, С.А. Подолинський, В.О. Шевчук.

Бухгалтерський облік є однією з найважливіших функцій управління, що виявляє і систематизує дані про господарську діяльність, забезпечуючи при цьому прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Отже, поліпшення економічної ситуації в Україні певною мірою залежить від рівня системного підходу до упорядкування та розширення меж облікових даних. Облікова інформація повинна дозволяти своєчасно визначати зовнішні та внутрішні умови, давати можливість досліджувати, аналізувати та вживати заходів щодо усунення суттєвих відмінностей між потенційними можливостями підприємства та вимог процесів, які проходять у навколишньому природному середовищі.

Об'єкти бухгалтерського обліку екологічної діяльності можна поділити на дві групи: об'єкти, що забезпечують господарську діяльність підприємства; об'єкти, що утворюють господарську діяльність підприємства.

Екологічний облік має складові такі як активи та зобов'язання. Окремо можна виділити витрати та джерела фінансування. Витрати можуть носити як капітальний так і поточний характер. Все означене є головним в організації обліково-аналітичного забезпечення підприємства. Саме так інформація стане інструментом екологічної діяльності на підприємстві.

Слід відмітити, що на сьогодні бухгалтерський облік не систематизує екологічну інформацію, або ж відображає її розрізнено та не досить ефективно для користувача. Саме відсутність повної інформації про екологічну діяльність підприємства створює проблеми для користувача, особливо для інвесторів, які не зможуть оцінити в повній мірі економічну та екологічну ефективність фінансування та прибутковості проектів [1, с. 180].

Під екологічною інформацією слід розуміти: сукупність даних про динаміку кількісних та якісних змін стану природних об'єктів довкілля, їх взаємозв'язок і закономірності розвитку призначену для проведення оцінки екологічного стану навколишнього природного середовища та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Основними вимогами до екологічної інформації є: здатність забезпечити збір, накопичення, зберігання, систематизацію, оцінку та використання даних щодо впливу на навколишнє природне середовище в процесі управління.

Наразі існує кілька проблемних питань щодо інформаційного забезпечення управління екологічною діяльністю. А саме немає чіткого нормативно-правового забезпечення екологічної діяльності. Відсутня чітка методика відображення в обліку господарських операцій екологічного характеру. Особливе місце займає фінансова звітність. На сьогодні жодна форма не містить інформації щодо здійснення екологічної діяльності. Саме на підставі цих даних можна оцінити екологічну діяльність підприємства. А також користувачі отримують дані для обґрунтування та прийняття управлінських рішень та пошук фінансування.

Наведемо підстави, на яких питання екологічної діяльності слід об'єднати в корпоративний облік:

– рахунки бухгалтерського обліку підприємства повинні відображати його відношення до навколишнього природного середовища та вплив витрат, ризиків і зобов'язань, обумовлених природоохоронною діяльністю, на фінансовий стан підприємств;

– інвесторам для прийняття інвестиційних рішень необхідно мати інформацію з екологічних заходів і витрат, пов'язаних з екологічною діяльністю;

– питання екологічної діяльності є також предметом управлінської діяльності: менеджерам необхідно виявляти і розподіляти природоохоронні витрати у такий спосіб, щоб продукція була правильно оцінена й інвестиційні рішення базувалися на реальних витратах і вигодах;

– підприємства можуть мати переваги в конкурентній боротьбі, якщо вони будуть спроможні показати, що їх продукція безпечна в екологічному аспекті;

– екологічний облік є ключем до сталого розвитку.

Висновки. Таким чином, система обліку екологічної діяльності повинна включати чотири основні складові: облік екологічних витрат, облік екологічних зобов'язань, звітність про природоохоронну діяльність та джерела фінансування, кожна з яких має економічну значущість.

Розкриття екологічної інформації в бухгалтерському обліку та звітності суб'єкта господарювання сприятиме впровадженню управління екологічною діяльністю суб'єктом господарювання, виконанню положень екологічного законодавства та формуванню екологічної свідомості суспільства, що в сукупності дозволить подолати глобальну екологічну кризу.

Список літератури.

1. Будько О.В. Екологічний облік як складова інформаційного забезпечення управління сталим розвитком підприємства / О.В. Будько/ Економіка в умовах сталого розвитку: контекст підприємств, регіонів, країн: матер. міжнар. наук. конф., м. Дніпропетровськ. 20 листопада 2013 С. 180-182.

2. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності: теорія та методологія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / І.В. Замула. – Житомир. – 2010. – 37с.

3. Жук В.М. Розвиток бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: теорія, методологія, практика автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / В.М. Жук. – Київ. – 2010. – 24с.

УДК 657

ЗВІТНІСТЬ: ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Ілляшенко К.В., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. In clause the information aspects of interrelation of the analysis and accounting reporting are considered, the prevailing role of the reporting in the analysis is determined, the further prospects of interaction of the economic analysis and reporting of the enterprises are proved.

Keywords: accounting, reporting, information, analysis.

Постановка проблеми. У ринковій економіці бухгалтерська звітність грає досить важливу роль, оскільки виступає в якості одного з основних джерел інформації для більшості її користувачів. Зміст і структура бухгалтерської звітності в останні роки перетерпіли істотні зміни. Звітність наблизилася за своїми параметрами до міжнародних вимог, але процес її вдосконалення, як на вітчизняному, так і міжнародному рівнях носить перманентний характер. Питання реформування бухгалтерської звітності є предметом дискусій і досліджень, у яких мова йде, насамперед, про створення ефективної системи звітних даних, що дозволяють користувачам одержувати всю необхідну за кількісними й якісними параметрами інформацію.

Основні матеріали дослідження. Інформація, яка знаходить своє відображення у звітності, є підґрунтям для проведення економічного аналізу. Аналіз здійснюється по-різному, залежно від поставленого завдання: він може бути використаний для виявлення проблем управління виробничо-комерційною діяльністю, для оцінки діяльності керівництва організації, для вибору напрямків інвестування капіталу, може виступати як інструмент прогнозування окремих показників і фінансової діяльності у цілому. Правильне та своєчасне використання звітної інформації для аналізу діяльності підприємства є дуже важливим питанням, що й обумовило тематику даного дослідження.

Взаємозв'язок економічного аналізу та бухгалтерської звітності відбувається за рахунок руху інформаційних потоків підприємства. Так бухгалтерська звітність є формою збирання, узагальнення та підсумовування інформації, а аналіз – процесом оцінки інформації.

Бухгалтерська звітність являє собою сукупність даних, що характеризують результати фінансово-господарської діяльності підприємства за звітний період, отриманих із даних бухгалтерського й іншого видів обліку. Вона являє собою засіб керування підприємством й одночасно метод узагальнення й подання інформації про господарську діяльність.

Звітність виконує важливу функціональну роль у системі економічної інформації. Вона інтегрує інформацію всіх видів обліку та представляється у вигляді таблиць, зручних для сприйняття інформації об'єктами господарювання.

Інформація про господарські операції, здійснені економічним суб'єктом за певний період часу, узагальнюється у відповідних облікових регістрах і з них переноситься у згрупованому виді до бухгалтерської звітності. Така процедура узагальнення облікової інформації необхідна в першу чергу самому підприємству та пов'язана з необхідністю уточнення, а в ряді випадків, і коректування подальшого курсу фінансово-господарської діяльності підприємства. Тому бухгалтерська звітність повинна виявляти будь-які факти, зміст яких може вплинути на оцінку користувачами інформації про стан власності, фінансової ситуації, прибутків і збитків. Відповідно, для цього необхідно об'єднати облікові й аналітичні операції в єдиний процес, здійснювати оперативний мікроаналіз, забезпечуючи безперервність даного процесу, і використовувати його результати при розробці рекомендацій для прийняття відповідних управлінських рішень.

Обліково-аналітична система у широкому змісті – це система, що базується на бухгалтерській інформації, що включає оперативні дані, які використовують для економічного аналізу статистичну, технічну, соціальну й інші види інформації. Бухгалтерська обліково-аналітична система є однією із складових загальної системи, яка базується на бухгалтерській інформації. Її суть полягає в об'єднанні облікових і аналітичних операцій в один процес, проведенні оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності цього процесу та використанні його результатів при розробці рекомендацій для прийняття управлінських рішень. При цьому загальна методологія та нормативні положення обліку й аналізу вдосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі.

Методично пов'язаним процесом у функціонуванні обліково-аналітичної системи є комплексний аналіз, тому що облік і його завершальна стадія – формування звітності – є інформаційною базою для здійснення аналізу. При цьому відбувається прямий і зворотний інформаційний зв'язок.

Найбільш глибоким аналізом звітності є фінансовий аналіз, що являє собою метод оцінки фінансового стану й ефективності роботи господарюючого суб'єкта на основі вивчення залежності та динаміки показників фінансової звітності.

Щоб не зав'язнути у безлічі цифр, що відображаються у звітності, доцільно почати з її огляду, у ході якого можна визначити основні тенденції діяльності підприємства та структурних зрушень у його розвитку. При першому перегляді звітності варто тримати в полі зору не більше десятка статей: активи, прибуток, реалізація, число працюючих в організації тощо. На підприємстві,

яке нормально розвивається відзначатися позитивна динаміка основних показників: підсумку балансу, виторгу від реалізації, чистого прибутку. Скорочення абсолютних значень цих статей вимагає поглибленого аналізу.

Значно допоможе при першому огляді горизонтальний (трендовий) аналіз звітності, у ході якого розраховуються темпи росту або приросту кожної балансової статті, статей звіту про фінансові результати й інших форм звітності.

Таким чином, прибуток організації повинен зростати більш швидкими темпами, чим реалізація, темпи росту якої повинні бути вище, ніж темпи росту активів, а вони у свою чергу повинні перевищувати 100%. Якщо ця умова постійно не виконується, то в перспективі організація може зазнати фінансових труднощів. Тимчасові невідповідності темпів росту можуть бути обумовлені освоєнням нових виробництв, реконструкцією, модернізацією тощо, які в поточному періоді є причиною більш високих темпів росту вартості активів і тимчасового зниження темпів росту прибутків і реалізації.

За умов накопичення інформаційних потоків і децентралізованої обробки інформації необхідно зберегти цілісність аналізу, тобто поєднати процес обробки інформації із процесом ухвалення рішень. Тісний взаємозв'язок обліку й аналізу на усіх рівнях є важливим і досяжним. При цьому будуть оцінюватися не тільки кінцеві результати, але й хід господарської діяльності, який на стадії планування розглядається як сукупність технологічної, технічної, організаційної й управлінської підготовки й обслуговування виробничого процесу підприємств. Чим тісніше буде зв'язок обліку й аналізу, тим ефективніше будуть прийматися рішення.

Значення безперервного обліку й аналізу для економічних процесів пов'язане з можливістю впливу на них шляхом прийняття необхідних управлінських рішень в оперативному режимі. Безперервне застосування прийомів і методів аналізу у процесі формування облікової інформації дозволяє вчасно виявити відхилення та помилки, що, у свою чергу, підвищує якість управління господарською діяльністю, оперативного аналізу та пов'язаних з ним управлінських рішень. Таким чином, ключовим принципом, що дозволяє обліково-аналітичній системі досягти поставлених цілей, є безперервність взаємозалежного функціонування її складових на інформаційному рівні.

Обліково-аналітична система, діючи безупинно, підвищує якість і розширює область практичного застосування облікової інформації, позитивно впливаючи в остаточному підсумку на якість підготовки та подання звітності, тобто на ефективність облікової інформації для її користувачів.

Висновки. З розвитком інформатизації суспільства кількість інформаційних потоків буде невпинно зростати. Тому створення налагодженої, скоординованої й оперативної обліково-аналітичної системи, яка буде поєднувати формування звітності та проведення аналізу підприємства на інформаційному рівні заслугоує на подальші дослідження.

УДК 657.37

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Костякова А.А., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The article deals with the theoretical and methodological aspects of the development of the strategy of competitiveness of enterprises, justified methodological approaches to the development of the strategy of competitiveness of enterprises.

Keywords: company's competitiveness, strategy, competitiveness, strategic accounting.

Постановка проблеми. На сучасному етапі функціонування аграрних підприємств виникає необхідність пошуку стратегічних шляхів їх розвитку та забезпечення економічного зростання у довгостроковій перспективі, оскільки під час управління господарською діяльністю недостатньо ухвалювати лише поточні управлінські рішення з певних її аспектів.

Основні матеріали дослідження. Стратегічне управління виконує велику кількість завдань, які стосуються стратегічного аналізу, реалізації, розроблення та контролю над виконанням стратегій підприємств. Але перш ніж їх формулювати, необхідно вивчити ринок та скорегувати діяльність аграрних підприємств відповідно до їх потреб. Головними завданнями є: організаційно-економічне забезпечення виходу підприємства на нові ринки збуту сільськогосподарської продукції; реалізація інноваційних проектів; забезпечення ефективної взаємодії науки, освіти, виробництва в розвитку інноваційної діяльності; розвиток системи економіко-правової та соціально-екологічної відповідальності за якість продукції тощо.

Впровадження стратегічного управління на підприємстві можливо здійснювати тоді, коли організація є стратегічно орієнтованою, тобто працівники якої мають стратегічне мислення, впроваджується стратегічне планування, яке дає змогу розробляти та використовувати інтегровану систему стратегічних планів, і поточна діяльність підпорядковується досягненню поставлених стратегічних завдань [1, с. 15]. Перевагами стратегічно орієнтованих організацій є: зниження до мінімуму негативних наслідків змін, що відбуваються; здатність покращити керованість підприємством; упровадження системи стимулювання для розвитку гнучкості й пристосованості організації та окремих її відділів до змін; забезпечення динамічності змін через прискорення практичних дій щодо реалізації стратегічних планів на основі відповідної системи регулювання, контролю та аналізу; створення виробничого потенціалу та системи зовнішніх зв'язків, що можуть адаптуватися до змін і дають

можливість досягти майбутніх цілей. Реалізація усіх цих переваг дасть змогу побудувати обґрунтовану послідовність дій щодо реалізації концепції і формування системи стратегічного управління.

З огляду на наявні загальні принципи управління економікою, господарського механізму, а також організаційно-економічного управління підприємством, принципами функціонування механізму стратегічного управління конкурентоспроможністю є принципи перспективності, пріоритетності, реалізації, поетапності та комплексності [1, с. 12].

На результативність стратегічного управління впливає дотримання процесу його здійснення, що включає такі взаємопов'язані етапи, як [34, с. 18]: розроблення місії організації; визначення її цілей; оцінка та аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища; визначення типу розвитку підприємства; вибір стратегії, її реалізація та оцінка.

Найбільш важливим етапом здійснення стратегічного обліку та управління є вибір місії та цілей. Місія підприємства визначає його статус та забезпечує напрям та орієнтири для формування цілей і стратегій на різних організаційних рівнях. Стратегічні цілі вказують напрям діяльності підприємства, встановлюють спосіб мотивування працівників та способи проведення контролю над виконанням планів.

Наступний етап управління стратегічним розвитком аграрних підприємств – дослідження дії факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на їх стан. Нестабільність зовнішнього середовища аграрного сектору викликає соціально-економічні, технологічні та екологічні проблеми підприємств. Аналізуючи зовнішнє середовище, можливо встановити межі, в яких будуть функціонувати підприємства; визначити ймовірні сприятливі ситуації та загрози; відокремити сильні та слабкі сторони суперників, напрями їх розвитку. Аналіз внутрішнього середовища розкриває можливості, сильні й слабкі сторони підприємств, а також потенціал, на який вони можуть розраховувати в конкурентній боротьбі в процесі досягнення власної мети.

Визначення типу розвитку підприємств, на якому вони знаходяться, а відповідно, й їх перспектив, є третім етапом стратегічного обліку та управління. На тип розвитку підприємств впливає співвідношення основних факторів виробництва й результативних показників. На даному етапі необхідно враховувати стан і розмір виробничих потужностей, кількість трудових ресурсів, основних виробничих фондів. Розвиток економіки держави залежить від рівня інноваційної активності окремого підприємства, а саме перенесення акценту на застосування нових технологій, прогресивних організаційних та управлінських рішень, тобто інноваційний тип розвитку є важливим чинником довгострокового успіху аграрних підприємств та, як наслідок, розвитку країни у цілому. Стан підприємства покращується за рахунок скасування збиткових операцій, виходу з неперспективних ринків, відміни застарілих технологій, корегування обсягів виробництва відповідно до попиту та ін.

Наступний етап стратегічного обліку та управління полягає у формуванні портфеля стратегічних альтернатив та виборі стратегії розвитку підприємств. Це дає змогу визначити їхню поведінку на ринку з урахуванням умов зовнішнього середовища та можливого характеру їх змін; провести оцінку конкурентоспроможності та стратегічних конкурентних переваг підприємств; визначити ресурси, які потрібно залучити для досягнення поставлених цілей, та забезпечити їх найбільш ефективне використання. Формування стратегії підприємств ґрунтується на виборі базової стратегії та залежить від аналізу фінансового стану організації, виробництва, персоналу, організаційної культури, іміджу, конкурентних переваг, внутрішнього потенціалу підприємства та типу розвитку. Моделі поведінки визначаються на основі оцінки зовнішнього потенціалу підприємств: високому потенціалу відповідає наступальна модель, низькому – захисна.

Реалізація стратегії як наступний етап управління – процес критичний, оскільки саме він у разі успішного здійснення приводить підприємства до досягнення поставленої мети. Реалізація стратегії здійснюється шляхом розроблення стратегічного плану формування конкурентоспроможності підприємств, що являє собою комплекс конкретних дій із реалізації розробленої стратегії забезпечення конкурентоспроможності. Дана програма включає набір тактичних завдань, побудову графіків виконання стратегії, визначення завдань і функцій виконавців стратегії. Реалізація програми виконання стратегічного плану перевіряється в процесі стратегічного контролю, основним завданням якого є оцінка ступеню відповідності даної стратегії сучасному стану внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств, запланованим цілям. За необхідності здійснюються корегування самої стратегії та дії з її реалізації. Умовами успіху реалізації стратегії вважаються: впевненість її виконавців у своїх здібностях; готовність підприємства до змін, відповідність стратегії потребам середовища. Проблемами, що пов'язані з реалізацією стратегії, є: її невідповідність структурі організації; високі ризики; відсутність досвіду; недосконалість інформаційних систем та методів діяльності тощо.

Список літератури.

1. Стратегічне управління : [навч. посіб.] / Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко ; 2-е вид. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.
2. Довгань Л.Є. Стратегічне управління : [навч. посіб.] / Довгань Л.Є., Каракай Ю.В., Артеменко Л.П. – [2-е вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.

УДК 657

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В АВТОПІДПРИЄМСТВАХ

Левченко О.П., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The article deals with accounting in transport enterprises, features of production and financial activity, the presence and movement of sources of their education, current operations for the transportation of goods, and the carriage of passengers. A number of features are defined in the accounting of transport enterprises.

Keywords: Accounting, passenger transportation, registry, roll, spare parts, lubricants, tires, transport company.

Постановка проблеми. У бухгалтерському обліку на підприємствах транспорту відображається виробничо-фінансова діяльність, наявність і рух засобів джерел їх утворення, поточні операції з транспортування вантажів, перевезення пасажирів. Бухгалтерський облік у транспортних підприємствах має ряд особливостей.

Основні матеріали дослідження. Особливістю обліку в транспортних підприємствах є наявність великої питомої ваги в основних засобах рухомого складу — транспорту, навантажувально-розвантажувальних машин, а також необхідність постійного обліку і контролю їх технічного стану, необхідності заміни окремих вузлів, деталей, їх ремонту.

Обліковують специфічні запаси: паливно-мастильні матеріали (ПММ), шини, запасні частини й агрегати та витрати, пов'язані з їх зберіганням. У завдання обліку входить ретельне ведення не тільки синтетичного, а й аналітичного обліку по кожному виду ТМЦ. Наприклад: рахунок 20 «Виробничі запаси» має субрахунок (рахунок 2-го порядку) 207 «Запасні частини», до якого доцільно відкрити субрахунки 3-го рівня:

2071 — «Запасні частини, придатні до експлуатації» — до даного субрахунка відкрити такі субрахунки: 20711 «Запасні частини, придатні до експлуатації — нові», 20712 «Запасні частини, придатні до експлуатації, що були в експлуатації»;

2072 — «Запасні частини, що потребують ремонту»;

20731 — «Агрегати на складі»;

20732 — «Агрегати в експлуатації».

Наприклад: субрахунок 203 «Паливо», до якого доцільно відкрити субрахунки 3-го рівня:

2031 — «Дизельне пальне» (за сортами);

2032 — «Бензин» (за марками);

2033 — «Мастильні матеріали» (за видами);

2034 — «Рідини».

Для обліку витрат за господарськими операціями транспортних підприємств призначено рахунок 23 «Виробництво». На АТП до цього

субрахунка доцільно відкривати такі субрахунки: транспортування вантажів; перевезення пасажирів; транспортно-експедиційні витрати; інші види діяльності.

Особливістю обліку є відсутність незавершеного виробництва, всі витрати відносять на собівартість реалізованих послуг.

У процесі діяльності обліковують особливі господарські операції: експлуатаційні (перевезення пасажирів, вантажів); гаражне, ангарне обслуговування; витрати, пов'язані з обслуговуванням та зберіганням рухомого складу; технічне обслуговування та ремонт транспортних засобів, причепів, агрегатів; транспортно-експедиційні витрати; транспортно-експлуатаційне обслуговування підприємств і населення; попутне завантаження транспорту; перегін нового рухомого складу; утримання та експлуатація транспортних агентств, станцій технічного обслуговування (СТО), автовокзалів, депо.

Особливістю обліку на АТП є наявність субрахунків до рахунка 63, що відкриваються у трьох розрізах: розрахунки з постачальниками за акцептованими та іншими розрахунковими документами, строк оплати яких не наступив; розрахунки з постачальниками за неоплаченими в термін розрахунковими документами; розрахунки з постачальниками за невідвантаженими поставками.

Порядок обліку та документування перевезень автомобільним транспортом проводиться за Інструкцією про порядок виготовлення, зберігання, використання єдиної первинної транспортної документації для перевезень вантажів автомобільним транспортом і обліку транспортної роботи, затвердженою наказом Міністерства статистики України і Міністерства транспорту України від 07.08.96 № 228/253 (із змінами і доповненнями). Виконання Інструкції є обов'язковим для всіх юридичних і фізичних осіб незалежно від форми власності і відомчого підпорядкування: які здійснюють перевезення вантажів автомобільним транспортом на комерційній основі або для власних потреб; для яких виконується перевезення вантажів на комерційній основі.

Автомобільні перевезення для потреб ведення бухгалтерського обліку класифікуються: у межах міста; приміські; міжміські; міжнародні.

Для ведення бухгалтерського обліку слід розрізняти такі поняття:

Перевізник — юридична або фізична особа, яка виконує перевезення вантажів автомобільним транспортом на комерційній основі (тобто за плату), і цей вид діяльності для неї не може бути єдиним, або одним із інших, або для власних потреб. Замовник автотранспорту — юридична або фізична особа, для якої на її замовлення виконуються транспортні послуги. Вантажовідправник — юридична або фізична особа, яка надає перевізнику вантаж для перевезення автомобільним транспортом. Вантажоодержувач — юридична або фізична особа, яка здійснює приймання вантажу, доставленого автомобільним транспортом.

Для первинного обліку перевезених вантажів і транспортної роботи автомобільного транспорту підставою для списання ТМЦ у відправника вантажу і оприбуткування їх у одержувача, а також для виконання розрахунків між перевізником і замовником автомобільного транспорту використовуються

такі документи: подорожній лист вантажного автомобіля в міжнародному сполученні — типова форма № 1 (міжнародна); подорожній лист вантажного автомобіля — типова форма № 2; подорожній лист службового легкового автомобіля — типова форма № 3; товарно-транспортна накладна — типова форма № 1-ТН; талон замовника — типова форма № 1-ТЗ (використовується під час роботи автомобіля при погодинній формі оплати послуг). Оскільки приведений перелік типових форм є бланками суворої звітності, необхідно їх виготовляти з нумерацією, забезпечити облік їх отримання і зберігання та використання як бланків суворої звітності, вести журнал реєстрації виданих бланків.

Перевізники, які експлуатують автомобілі, зобов'язані при випуску автомобіля на лінію видавати водієві оформлений подорожній лист відповідної типової форми під розписку. Типова форма № 1 (міжнародна) видається і діє на строк відрядження автомобіля та водія для виконання перевезення вантажу в міжнародному сполученні. Типові форми № 2, № 3 видаються тільки на один робочий день (зміну) за умови здачі водієм подорожнього листа за попередній робочий день. На більший строк подорожній лист видається у випадках, коли водій виконує перевезення вантажу у міжміському сполученні понад одну добу згідно з наказом перевізника. Експлуатацію автомобіля без подорожнього листа заборонено.

Бухгалтерський облік базується на документуванні всіх господарських процесів і проведенні періодичних інвентаризацій, забезпечує виявлення та мобілізацію резервів підприємства з метою зниження собівартості продукції (робіт, послуг).

Висновки. Основними умовами правильної організації бухгалтерського обліку є використання найбільш раціональних форм і методів обліку, підвищення його технічного озброєння.

Особливості бухгалтерського обліку наступні:

- безперервне, повне й послідовне відображення господарських операцій;
- обов'язкове документальне підтвердження наявності господарських засобів і здійснення господарських операцій;
- узагальнення даних у грошовому вираженні;
- використання специфічних засобів і прийомів (оцінка, калькулювання, рахунки).

Список літератури.

1. Навчальні матеріали онлайн. Облік на автотранспортних підприємствах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.if.ua/book/2/238.html>
2. Навчальні матеріали онлайн. Бухгалтерський облік на автотранспортних підприємствах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/31015/>

УДК 657

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АУДИТУ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Сахно Л.А., к.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The problem aspects of methodological support of audit activity in Ukraine are analyzed, the latest changes and additions to the current legislation on auditing were analyzed, measures were taken for the regulation of the harmonization of the audit legislation with the norms of the International Standards on Auditing.

Keywords: audit, international standards of audit, financial reporting, statutory-legal support.

Постановка проблеми. Перехід України до ринкових відносин зумовив необхідність створення нових економічних інститутів, що регулюють взаємовідносини різних суб'єктів підприємницької діяльності.

В Україні, починаючи з 1993 року, проведена значна робота, спрямована на становлення інституту аудиторства. Так, Верховною Радою України прийнято Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», Аудиторською палатою України (АПУ) введено Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (МСА).

Основні матеріали дослідження. АПУ за узгодженням з Міжнародною федерацією бухгалтерів здійснює переведення і видання українською мовою МСА. Згідно з Конституцією та Статутом Міжнародної федерації бухгалтерів МСА мають обов'язковий характер для повноправних членів цієї організації. Більш детально права та обов'язки членів МФБ викладені в Положенні відповідності вимогам, що висуваються до організацій-членів МФБ. Під стандартами аудиту розуміють основні принципи, яких слід дотримуватися під час аудиторських перевірок. Насамперед, аудиторські стандарти потрібні тому, що вони дають змогу підтримувати аудиторську діяльність на відповідному рівні, змушують аудитора постійно підвищувати свій науковий і професійний рівень. Крім того, стандарти регламентують порядок здійснення аудиту, чим допомагають самим аудиторам у виконанні їхніх обов'язків. Основними проблемами сучасного професійного аудиту є розробка та впровадження економічного механізму регулювання аудиту, що включає в себе великі штрафні санкції за неякісні аудиторські перевірки, страхування аудиторської відповідальності, розвиток цивілізованої конкуренції на ринку аудиторських послуг тощо [1, с. 225].

Аудиторська палата України затвердила для обов'язкового застосування під час виконання завдань з 1 липня 2018 року як національні стандарти аудиту Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2016–2017 років), перекладені на українську мову. Ці стандарти встановлюються Міжнародною федерацією

бухгалтерів (International Federation of Accountants (IFAC)) – глобальною організацією бухгалтерів, заснованою в 1977 році, до складу якої входять понад 175 членів із 130 країн та юрисдикцій [2, с.75].

В МСА-2016–2017 були переглянуті стандарти:

- МСА 250 «Розгляд законодавчих і нормативних актів під час аудиту фінансової звітності»;
- МСА 800 «Особливі положення – аудити фінансової звітності, складеної відповідно до концептуальних основ спеціального призначення»;
- МСА 805 «Особливі положення щодо аудитів окремих фінансових звітів та окремих елементів, рахунків або статей фінансового звіту»;
- МСА 810 «Завдання зі звітування щодо узагальненої фінансової звітності». На них аудиторам потрібно звернути особливу увагу [3].

Ці зміни є достатньо суттєвими, оскільки вимоги до написання аудиторського висновку не змінювались досить давно і зазнавали значної критики від багатьох зацікавлених осіб в зв'язку з його низькою інформативністю, складністю формулювань та недостатньою прозорістю розподілу відповідальності між керівництвом компанії та її аудиторами.

Також враховуючи зміни в сфері інформаційних технологій, Комітет з міжнародних стандартів аудиту та підтвердження достовірності інформації (IAASB) вирішив оновити стандарт оцінки ризиків в аудиті.

IAASB зазначає, що сьогодні аудитори отримують значну кількість інформації через посередництво ІТ-систем. Саме тому стало вкрай важливо розуміти ІТ-системи підприємств і усвідомити, як зберігається цілісність інформації, а також вплив інформаційних систем на внутрішні контролю.

Щоб оцінити ризики під час аудиту, IAASB пропонує аналізувати ІТ-додатки, ІТ-інфраструктуру та ІТ-процеси компанії, що перевіряється. Крім того, стандартами оцінки ризиків мають передбачатися аналіз інформаційного середовища та тих програмних продуктів, якими користується замовник у своїй діяльності, проте не має програмного коду до них.

IAASB, працюючи над удосконалення Міжнародних стандартів аудиту, пропонує запровадити особливі вимоги до аналізу інформаційної системи та компонентів зв'язку замовника, а також визначення елементів контролю, що стосуються аудиту.

Узагальнимо основні переваги прийняття оновлених МСА:

- Більша прозорість для всіх стейкхолдерів при формуванні думки стосовно фінансової звітності компаній, цінні папери яких допущені до організованих торгів на біржі. Для таких компаній висновок незалежного аудитора повинен включати додатковий розділ, який описує так звані ключові питання аудиту. Ключові питання аудиту (key audit matters) – питання, які, на професійне судження аудитора, були значущими під час аудиту фінансової звітності. В разі повідомлення в аудиторському висновку ключових питань аудиту, аудитор зазначає чому це питання вважалось одним із значущих для аудиту та як наслідок було визначене як одне з ключових питань аудиту, а також як це питання вирішувалося під час аудиту. Виходячи з міжнародного досвіду застосування оновлених стандартів, більшість таких клієнтів буде мати в аудиторському звіті від 2-х до 8-ми ключових питань.

- Більша прозорість розкриття випадків існування суттєвої невизначеності щодо здатності компанії продовжувати свою діяльність на безперервній основі.

- Більш помітне позиціонування думки аудитора стосовно фінансової звітності. Нові стандарти передбачають розміщення думки аудитора на самому початку висновку.

- Більш повна та зрозуміла для стейкхолдерів інформація, яка наводиться разом з фінансовою звітністю, але не становить її частину. Така інформація повинна бути підготовлена та надана аудиторю до випуску аудиторського висновку. Аудитор повинен прокоментувати у висновку відповідність такої інформації по відношенню до фінансової інформації, яка підлягала аудиту.

- Скорочення різниці в очікуваннях стейкхолдерів в ролі і відповідальності керівництва компанії і її аудиторів. Це досягається за допомогою більш розширеного опису відповідальності як керівництва компанії, так і аудиторів, безпосередньо в тексті аудиторського висновку.

Враховуючи вищезазначені переваги прийняття оновлених МСА, слід зазначити, що є й певні недоліки, а саме ряд положень базується на західній загальноприйнятій системі бухгалтерських принципів, які часто суперечать діючим вітчизняним принципам обліку. Отже, наявність в Україні численних проблем гармонізації аудиту лише підтверджує доцільність уніфікації МСА та їх гармонізації відповідно до умов та потреб кожної країни.

Пріоритетними напрямками розв'язання цієї проблеми мають бути:

- розробка науково-практичних коментарів щодо застосування норм МСА, тому що МСА відповідають на запитання «що робити?», але не зазначають «як це робити»;

- використання узагальненого практичного досвіду роботи міжнародних аудиторських фірм;

- розробка та контроль дотримання стандартів внутрішнього аудиту для підприємств України.

Список літератури.

1. Савченко С.Б., Дроздова А. Проблеми нормативно-законодавчого регулювання аудиту в Україні / Савченко С. Б., Дроздова А. В. //Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.- 2014.- №1(72).- с. 225 – 229.

2. Редько О. МСА у питаннях без відповідей, або труднощі перекладу:[стандартів аудиту] / О. Редько // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 12. – С. 44–49. 11. Петрик О.П. Законодавчо-нормативне регулювання аудиторської діяльності в Україні: реалії сьогодення // Бухгалтерський облік і аудит. –2009. – № 8–9. – С. 71–77.

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016-2017 року. URL: <https://www.apu.net.ua/component/content/article/2-uncategorised/1151-miznarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-2016-2017>

УДК 657.1

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО БАЗИСУ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сокіл О.Г., д.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. The enterprise's risk management system has been improved with aspects of accounting and analytical support, the analytical and evaluation procedures of capital management of the enterprise have been improved in the application of the policy of sustainable development.

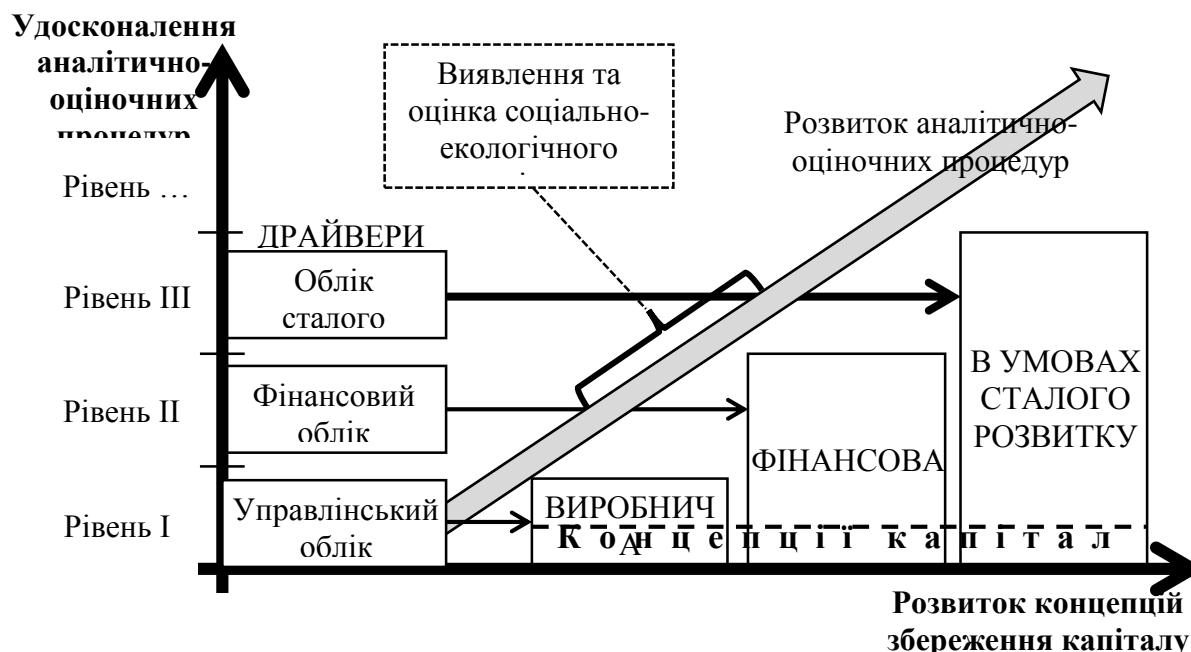
Keywords: accounting and analytical support, sustainability, accounting.

Постановка проблеми. Облікове забезпечення сталого розвитку має набагато більше ризиків менеджменту ніж традиційне забезпечення ризиків фінансової безпеки підприємства. Матричний куб ризик-менеджменту має бути доповнений складовою обліково-аналітичного забезпечення та впорядкуванням процедур досягнення стратегічних, тактичних, операційних та траєкторних цілей сталого розвитку. Це розширює систему контролю за ризиками сталого розвитку, що традиційно ототожнюється в наукових та нормативних джерелах ідентифікацією ризику, його аналізом та оцінкою, складовою облікового виявлення відхилень в економічній, екологічній і соціальній діяльності. Такий підхід спонукає до широкого використання в управлінні сталого розвитку підприємства синхронізованого інструментарію та цільового впорядкування процедур досягнення стратегічних, тактичних, операційних та траєкторних цілей. Загальне та часткове оцінювання ризику сталого розвитку здійснюється монетарно та немонетарно.

Основні матеріали дослідження. Політика сталого розвитку впливає і змінює уявлення та збагачує наявні концепції збереження капіталу. Насамперед йдеться про соціально-екологічні складові капіталу підприємства. Зростання глибини й масштабу аналітично-оціночних процедур до усіх складових капіталу посилюється розвитком теорії і практики бухгалтерського обліку. Відтак сформульовано обліково-аналітичні аспекти удосконалення концепції збереження та примноження капіталу підприємства в умовах сталого розвитку (рис. 1).

Пропонується розвиток аналітично-оціночних процедур капіталу розглядати у поєднанні зі зміною уявлень про концепції збереження капіталу. Драйверами масштабування аналітично-оціночних процедур є досягнення підприємством певного рівня організації бухгалтерського обліку. На нижчих рівнях забезпечується лише якісна оцінка виробничого та фінансового капіталів, на вищих – соціального, людського, інформаційного, екологічного та інших складових сучасної капіталізації підприємства. Результативність визначається від простого зіставлення комплексу відповідних показників на

початок та кінець періоду оцінки, до системного аналізу широкого кола чинників впливу, які забезпечує процес розширення об'єктів обліку та аналізу.

Рис. 1. Обліково-аналітичні аспекти удосконалення концепцій збереження капіталу підприємства за умов сталого розвитку*

* Авторська розробка.

Організація підприємствами обліку сталого розвитку окрім формування відповідної облікової політики аналітичних процедур передбачає і потребує побудови наскрізного внутрішнього контролю. Системна організація безперервного наскрізного контролю обліково-аналітичних процесів сталого розвитку сільськогосподарського підприємства запобігає дисбалансу методів і важелів управління. Удосконалення методологічних положень наскрізного внутрішнього контролю запропоновано через застосування методів – верифікації, валідації, випробування та важелів – обліку, звітності та аналізу. Це уможливорює контроль за план-фактичними відхиленнями бізнес-процесів та використанням усіх обліково-аналітичних важелів управління для формування та трансформації даних, ухвалення раціональних і своєчасних рішень щодо досягнення та сприяння сталому розвитку в усіх сферах господарської діяльності аграрного підприємства.

Висновки. В умовах сталого розвитку вкрай важливо визначати вартість не тільки усіх складових капіталу підприємства, але і його фінансових, соціальних, екологічних активів на певні звітні дати. Вирішення цієї проблеми потребує удосконалення методичного інструментарію дослідження впливу наскрізного контролю на обліково-аналітичне забезпечення на основі показників ефективності та індикаторів сталого розвитку аграрних підприємств, що охоплює: контроль показників рентабельності конкретних видів (сортів, класів) продукції; контроль за формуванням і цільовим використанням амортизаційного фонду; контроль обліково-аналітичного управління інвестиціями в капітал сталого розвитку сільськогосподарських підприємств та його інструментарію; контроль розмежування вартісної оцінки всього майна

підприємства, сформованої за рахунок економічного, екологічного та соціального капіталів. Усі напрямки контролю повинні забезпечуватися окремими методиками системи наскрізного внутрішнього контролю, що сприятиме ефективності формування інформації для управління сталим розвитком сільськогосподарського підприємства.

УДК 333.6

АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА: ІНФОРМАЦІЙНО-ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Трачова Д.М., к.е.н.

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Постановка проблеми. Невідповідність необоротних активів підприємств України сучасній епісї економічного розвитку не дозволяє вітчизняній продукції бути конкурентоспроможною. У країнах з високими темпами науково-технічного розвитку держава приділяє особливу увагу складовій інформаційного забезпечення інноваційного оновлення необоротних активів. Досвід Канади та Японії є прикладом найефективнішої інформаційно-облікової державної політики в частині стимулювання інноваційного розвитку та інвестицій в технологічне переозброєння підприємств.

Основні матеріали дослідження. Комплексна побудова інформаційного простору, суцільні статистичні обстеження, гнучка система взаємодії держави і суб'єктів господарювання, прозорі програми підтримки амортизаційної політики дали змогу знизити рівень зносу необоротних активів до 38% у Канаді та 26% в Японії, за даними Світового банку показник рівня інвестиційно-інноваційної активності в цих країнах складає близько 44%. Ключовим елементом зростання інноваційної активності стало запровадження амортизаційної політики, спрямованої на своєчасне формування власного інвестиційного ресурсу за рахунок амортизаційних відрахувань. Комплексна політика в цих країнах зумовила збільшення частки амортизації у валових інвестиціях в середньому з 43% до 54,5%. Досягти таких результатів у провадженні амортизаційної політики дозволило якісне обліково-інформаційне забезпечення. Акумуляування розширених баз даних, обмін, аналітичні процедури та формування звітної інформації здійснюється виключно в електронному вигляді, що забезпечує оперативність, відкритість та ефективність управлінських рішень.

Вітчизняні підприємства мають суттєво нижчий рівень технологічного озброєння, а відтак потребують прискореного інноваційного відновлення. На сьогодні середній ступінь зносу необоротних активів на підприємствах України

становить близько 60%. Одночасно сума капітальних інвестицій складає трохи більше 5% від вартості необоротних активів. Частка інноваційних капіталовкладень досягає 15% у загальній сумі інвестицій.

Незважаючи на необхідність оновлення активів, у структурі витрат підприємств частка амортизації не перевищує 4%. За даними Світового банку, рівень інвестиційно-інноваційної активності України становить 20% при 40% для країн Європи. В таких умовах підприємства мають бути орієнтовані на формування власних інвестиційних ресурсів, основною складовою яких є амортизація.

На даний час в Україні діє прийнята у 2001 р. Концепція амортизаційної політики, яка не призвела до суттєвих змін. Однією з причин неефективності є відсутність у ній базових положень, що формують для відповідних регуляторних інститутів та підприємств звітно-облікову основу ефективного провадження амортизаційної політики. З огляду на це дослідження теоретико-методологічних, методичних та практичних питань оцінки відповідності амортизаційної політики вимогам інноваційно-інвестиційного розвитку, виокремлення ролі бухгалтерського обліку в реалізації амортизаційної політики, а також розробка основ методології і організації інформаційного забезпечення амортизаційної політики є надзвичайно актуальними.

Для реалізації організаційних заходів оптимізації інформаційно-облікового забезпечення реалізації єдиного інформаційного середовища амортизаційної політики пропонується концептуальний фреймворк, який дозволить сформулювати завдання для реалізації інформаційної платформи. Фреймворк - це спосіб представлення емпіричних відносин між аспектами предмета дослідження. Він описує основний напрямок і обмеження теорії або дослідження. Фреймворк відображає використовувану в дослідженні перспективу (погляд, фокус). Це логічна структура для класифікації та організації комплексної інформації, яка задає певний погляд на систему в рамках визначених у ньому змінних і дій з ними. Фреймворк можна розглядати з різних точок зору; деякі з них можна узагальнити наступним чином. Організована структура ідей, концептів та інших речей, залучених засобом комунікації. Фреймворк також можна розглядати як загальне уявлення про концептах і практиках, залучених в проект. Фреймворк задає загальний напрямок дослідження [1].

На даний момент товаровиробники повинні забезпечити інформаційну базу даних про ступінь зносу власних необоротних активів, які вони прагнуть замінити, наявність і розмір амортизаційного фонду підприємства, загальну вартість проекту модернізації та потребу у фінансовій співучасті держави чи спеціалізованих фондів. Одночасно товаровиробник бажає одержувати інформацію про існуючі прогресивні технології у різних галузях виробництва, вартісні показники здійснення переобладнання виробництва, варіанти співфінансування процесу модернізації за рахунок держави та інвесторів. При користуванні таким ресурсом підприємство зобов'язується формувати амортизаційний фонд за рахунок збільшення прибутку після модернізації виробництва, та надати підтвердження інноваційного переобладнання підприємства - спеціалізовану звітність саме в цій інформаційній базі. Такий

зворотний зв'язок, з одного боку, має бути контролюючим фактором і не дасть змогу підприємствам витратити не за призначенням дотації чи кошти, отримані внаслідок використання пільг, а, з іншого боку, дасть можливість виробникам обладнання використовувати таку статистичну інформацію для оцінки ефективності своїх розробок, аналізу отриманих скарг і побажань щодо усунення виявлених недоліків при експлуатації.

Швидкість і оперативність обміну інформацією забезпечується тим, що доступ до всього масиву даних має бути вільним. За своєю суттю дані не містять комерційної таємниці, а отже, можуть бути надані й використані без ризику. Не менш важливими учасниками й наповнювачами інформаційної бази повинні бути виробники та розробники технологічного обладнання. Висловлюється думка, що такими учасниками будуть переважно резиденти України, однак, на наш погляд, не слід відсторонюватися від новітніх закордонних розробок і повністю закривати доступ до дотаційних коштів для тих, хто має намір використовувати невітчизняні технології. Українські виробники та наукові установи мали достатньо часу на переосмислення своєї діяльності та її орієнтації не тільки на вітчизняні ринки [2].

Процеси глобалізації й інтенсивного обміну інформацією мають на меті взаємодію різних за місцем фактичного знаходження наукових розробок і розробок винахідників. Це дозволить максимально швидко реагувати на світові технологічні тенденції, а можливо і задавати їм тон. Ключовим учасником цієї інформаційної системи повинна стати держава в особі уповноваженої інституції, можливо Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, створення Департаменту сприяння здійсненню амортизаційної політики. Адже стимулювання до накопичення і використання коштів на оновлення виробничих потужностей повинно здійснюватися, перш за все, державою.

В існуючих економічних умовах більшість підприємств не мають змоги акумулювати вільні кошти на окремому рахунку впродовж певного проміжку часу і тільки після закінчення строку корисного використання тривалістю 5-10 років використовувати цю суму. Вирішення цього питання дещо спростилося для електронних пристроїв і програмних продуктів, для яких, відповідно до положень Податкового кодексу, скорочено строки корисного використання до двох років, що наочно свідчить про ефективність саме державного регулювання [3].

Однак при впровадженні подібних заходів держава обов'язково вимагатиме підтвердження напрямів використання цих коштів та інноваційної складової переобладнання. Одночасно можна окреслити такі програми стимулювання певного напрямку діяльності у разі обмеженості наявних коштів для додаткового стимулювання або певної недоїмки в частині дохідної складової бюджету в результаті збільшення сум амортизаційних відрахувань.

Таким чином, у суспільства вже існує запит до такого напрямку розвитку, а в керівництва держави також є розуміння, такого шляху розвитку економіки в умовах інтеграції до європейського простору. Для сприяння цьому напрямку розвитку має діяти механізм спрощення взаємовідносин між усіма учасниками процесу, усунення бюрократичної складової оформлення зайвих документів та скорочення строків одержання відповідей на запити, які надходять. Участь

фіскальних органів в такій інформаційній базі дозволить значно зменшити терміни одержання звітності, яка має бути універсальною й задовольняти всі запити контролюючих органів. Інвестори повинні мати доступ до всієї інформації, крім її фіскальної складової.

Нині фінансова та статистична звітність не містить інформації, достатньої для реалізації запропонованих концептуальних положень. Для вирішення цієї проблеми запропоновано систему звітності щодо амортизаційної політики в частині визначення переліку, змісту і періодичності її надання регуляторним державним органам, яка формується за рахунок інтегрованої системи показників фінансової та нефінансової інформації, що дозволило скоригувати зміст статистичної звітності підприємств і сформувати систему вільного обміну інформацією та запровадження аналітично-оціночних процедур для моніторингу і контролю амортизаційної політики. Доцільність та ефективність отриманої інформації про активи, що амортизуються, й реалізацію амортизаційної політики в системі управління підприємством можна оцінювати відповідно до обраного для цієї мети інструментарію формування звітності. Пропонується удосконалити систему звітності щодо амортизаційної політики в частині визначення переліку, змісту і періодичності її подання регуляторним державним органам, яка формується за рахунок інтегрованої системи показників фінансової та нефінансової інформації, що дозволило скорегувати зміст статистичної звітності підприємств і сформувати систему вільного обміну інформацією та запровадження аналітично-оціночних процедур для моніторингу і контролю амортизаційної політики.

Висновки. Створення єдиного інформаційного середовища, яке забезпечить оперативний обмін інформацією, прискорить зворотній зв'язок і скасує паперовий документообіг, дозволить вивести амортизаційну політику на технологічний рівень, який спроможний реагувати на зміни в темпі інноваційного прогресу.

Список літератури.

1. Paying taxes 2017 PWC. 2016. URL: http://www.pwc.com/gx/en_paying_taxes/as_sets_paying_taxes_2017_low_resolution.pdf
2. Філіппова С.В., Балан О.С. Методологічні підходи до класифікації інвестицій. Праці Одеського політехнічного університету. 2011. Вип. 3(37). С. 80-85.
3. Хромов Л.И. Теория информации и теория познания. Санкт-Петербург: Изд. Русского философского общества, 2006. 200с.
4. Баб'як Н. Д. Вплив амортизаційних відрахувань на результати фінансово-господарської діяльності підприємств. Фінанси України. 2001. №11. С. 34-41.

СЕКЦІЯ 6

Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ

УДК 336.26

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНОГО ВИБОРУ

Дерлиця А.Ю., к.е.н.

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

Summary. Some issues of public finance management at the level of territorial communities from the standpoint of the theory of public choice and institutional analysis are considered.

Keywords: decentralization, territorial community finance, institutional environment, public administration, public choice.

Постановка проблеми. Поняття управління публічними фінансами сьогодні набуває нового сенсу, виходячи за межі державного управління у його традиційному розумінні. У сучасних умовах дана сфера краще характеризується терміном “публічне управління”, як симбіозом впливу держави, суспільства та менеджменту на основі інформаційної відкритості та підконтрольності громаді. Тому досліджувати проблему управління фінансами територіальних громад доцільно враховуючи аспекти суспільного вибору.

Основні матеріали дослідження. Дослідженням механізмів суспільного управління у межах західної фінансової науки займається спеціалізований науковий напрямок - *теорія суспільного вибору* (public choice theory). Ця наукова концепція виникла в середині ХХ ст. та вивчає процедури формування колективних рішень і діючі механізми їх реалізації у демократичному суспільстві. Ряд науковців-розробників даної проблематики: Й. Шумпетер, Дж. Б'юкенен, К. Ерроу, Ф. Хайєк, Д. Норт стали лауреатами Нобелівських премій. Серед дослідників є також інші всесвітньо-відомі імена: К. Вікселль, Е. Ліндаль, У. Нісканен, Г. Таллок, М. Олсон, Д. Мюллер, А. Даунс та багато інших.

За своєю суттю публічне управління охоплює державне управління, місцеве самоврядування, управління з боку структур суспільства, а також містить елементи корпоративного управління [1, с. 6]. Конкретика системи управління фінансами територіальних громад у глибинному сенсі визначається тим, хто реально, а не номінально, впливає на розробку та реалізацію управлінських рішень. У цьому ключі можна виділити дві складові інституційного середовища управлінського процесу: *цілевизначення*, як механізм з'ясування цілей громади у сфері фінансів шляхом виборного формування представницької влади та *цілереалізація* – механізм втілення суспільних пріоритетів за допомогою функціонування виконавчих органів.

Для територіальних громад етап цілевизначення є надзвичайно важливим. Близькість місцевої влади до членів громади відкриває широкі можливості коригування та впливу на політику впродовж усього політичного циклу, а не лише на виборах. Все ж ключову роль у цілевизначенні відіграє голосування на виборах, завдяки чому у відповідних радах формується репрезентативний склад депутатів, які представляють наявні у громаді інтереси. Поряд із цим, суттєвий вплив на подальшу спрямованість фінансової політики має обрання голів та формування виконавчих органів.

Діяльність партій, лобістських груп, різноманітних громадських організацій є ще одним засобом постійного впливу на місцеве самоврядування з метою реалізації бажаних програм у фінансовій політиці на місцевому рівні. В умовах децентралізації, яка призводить до *послаблення вертикальної залежності* від органів управління вищого рівня, ефективність управлінської системи залежить, на нашу думку, від наступних елементів:

- збалансованості та дієвості розмежування реальних владних впливів, стримувань та противаг у *горизонтальному вимірі* (рада – виконком – голова);
- максимального посилення *низового впливу* – з боку окремих громадян, а також структур громадянського суспільства, які прийнято відносити до так званого “третього сектору”, або “недержавних неприбуткових організацій”, якими є громадські організації, політичні партії, спілки і т.д..

Таким чином, вважаємо, що внаслідок інституційних особливостей, в управлінні фінансами територіальних громад у більшій степені, ніж для інших рівнів фінансової системи, важливу роль відіграють елементи публічного управління, забезпечуючи базові основи формування та постійного коригування політики в сфері публічних фінансів. Державне управління та менеджмент для даної системи мають важливе, однак не визначальне значення.

Процес здійснення суспільного вибору максимально реалізується за допомогою функціонування відповідної місцевої ради. В ідеалі, діяльність депутатів повинна бути спрямована на повне виконання передвиборних програм. На практиці цьому перешкоджають ряд обставин, серед яких не лише особистісно-суб’єктивні чинники, але й об’єктивні процедурні обмеження, які унеможливають здатність реалізації ініціатив окремих депутатів, або груп, які знаходяться за межами сформованих коаліцій (постійних чи ситуативних).

Важливі ефекти на фінанси територіальних громад здійснює лобіювання. Використовуючи свої владні повноваження, місцева влада може створювати деякі переваги та умови сприяння для окремих суб’єктів господарювання. Отримання переваг у земельних питаннях, доступі до оренди комунального майна, кращих умов використання ресурсів під “політичним прикриттям” відоме в економічній науці під назвою економічної ренти. На жаль, у нашій державі такі ефекти переважно мають корупційну основу. Намагання проштовхнути прийняття рішень, які сприяли б отриманню економічної ренти є основною метою лобістських груп. Їх діяльність часто призводить до порушення не лише принципу справедливості, але і перешкоджає економічній ефективності фінансової політики на місцях, оскільки призводить до нераціонального розподілу бюджетних видатків, не сприяє відбору найкращих проектів та програм, обранню ефективних підрядників і одержувачів

бюджетних коштів тощо.

Суттєвий вплив на управління фінансами територіальних громад на стадії цілереалізації має діяльність виконавчих органів. Від них залежить якість постачання благ і послуг, а також ефективність використання фінансових, матеріальних та природних ресурсів. Західна фінансова теорія однією із головних проблем діяльності бюрократії вважає схильність до збільшення обсягів бюджетних видатків і зростання затрат на виробництво послуг. Дані висновки теорії у вітчизняній практиці підтверджуються випадками необґрунтованого розширення штатної чисельності працівників, невмотивованого завищення розміру заробітної плати та премій керівним складом органів місцевого самоврядування. Цьому сприяє специфіка діяльності місцевої бюрократії, яка полягає у складності її об'єктивної оцінки та відсутності критеріїв і показників для кількісного та вартісного виміру.

Сучасна політика України у сфері управління фінансами на рівні територіальної громади здійснюється у руслі заходів загальної трансформації державного управління. Основні її пріоритети задано “Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки”, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142-р. [2]. Європейські стандарти належного адміністрування у цій сфері сформульовані в документі SIGMA “Принципи державного управління”, який містить і розділ “Управління суспільними фінансами”[3].

Висновки. Дослідження проблематики публічних фінансів під кутом суспільного вибору та інституційного аналізу є доволі новим і перспективним для вітчизняної фінансової науки. Такий підхід здатний сприяти поясненню ряду специфічних економічних ефектів, які виникають на рівні територіальних громад і впливають на ефективність і справедливість прийняття фінансових рішень.

Список літератури.

1. Шибанова-Роєнко О., Котов-Дарті С. Проблемні домінанти публічного управління в аспектах антикризового знання // Публічне управління : теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во “ДокНаукДержУпр”. – Спеціальний випуск – Червень, 2013. С.76.
2. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8.02.2017 р. № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#n9>.
3. The Principles of Public Administration, OECD Publishing, Paris. 2017. 105 p. URL: http://www.sigmaxweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration_Edition-2017_ENG.pdf.

УДК 658.0

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІЇ

Дубовик С.Г., к.е.н.

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

Summary. The research deals with the problems of rural development management with the definition of possible development strategies.

Keywords: rural territory, management, development, strategic analysis, opportunities, threats, strategy development.

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкової економіки в Україні основним напрямком аграрних реформ має стати курс на підвищення їх соціальної спрямованості, послідовну переорієнтацію сільської економіки на задоволення потреб населення.

Поглиблення процесу деградації села спричинило пошук нових дослідницьких підходів, в межах яких село, сільське господарство і селянство розглядалися б у їх нерозривній єдності. У наукових колах поступово починає запроваджуватися концепція сільського розвитку як основа державної та регіональної політики розвитку сільських територій. Проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій досліджуються в наукових працях таких відомих вчених, як Л. Богуш, О. Булавки, В. Бутенко, П. Гайдуцького, З. Герасимчук, В. Горкавого, Б. Данилишина, Т. Заяць, Р. Косодія, М. Кропивко, В. Месель-Веселяка, Л. Михайлової, В. Онищенко, Б. Панасюка, В. Пили, І. Прокопи, К. Прокопишак, П. Саблука, В. Трегобчука, О. Цепка, О. Черевка, Л. Шепотько, А. Юзефовича, В. Юрчишина та ін.

Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються питання формування збалансованого сільського ринку праці з чіткими соціальними орієнтирами, проблеми фінансування процесів сільського розвитку, а також інституціональні засади забезпечення розвитку сільських регіонів. Недостатньо уваги приділяється обґрунтуванню концептуальних засад державної політики сільського розвитку, адекватних багатофункціональній природі сільських територій.

Метою роботи є аналіз теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо розробки механізму соціально-економічного розвитку сільської території та удосконалення управління соціально-економічним розвитком даної громади.

Основні матеріали дослідження. На основі проведеного аналізу можна зробити висновки, що соціально-економічний потенціал сільської території села Мутин Кролевецького району Сумської області достатній для визначення подальшої стратегії його розвитку та забезпечення умов розширення підприємницької діяльності та збільшення можливостей подальшого вдосконалення.

Сучасна модель місцевого економічного розвитку базується на капіталі знань та інтелекту і пов'язує тріаду понять «глобалізація - інновація - конкурентоспроможність території».

Такий підхід обумовлений високими темпами розвитку окремих країн і високою концентрацією капіталу в певних територіях та містах. Висока мобільність капіталу та природне ринкове прагнення економіки до рівноваги спричиняють перетік капіталу від одних територій, міст, країн до інших, які були найбільш сприятливі - і найбільш готові до зовнішніх інвестицій. У теперішньому періоді розвитку світової економіки це стосується всіх країн з ринковою економікою. Але, зрозуміло, в кожній країні є різне сприйняття та впровадження цих процесів, що і визначає рівень розвитку їх економіки. Успішність реалізації політики місцевого розвитку суттєво залежить від рівня наявних повноважень місцевих органів влади, а також системи балансу і розподілу повноважень між державним, регіональним (обласним) та місцевим (органами місцевого самоврядування) рівнями влади.

Проведення аналізу стану розвитку сільської території дає підстави стверджувати, що висока частка молоді в структурі населення громади була визначена в якості сильної сторони, можливості можуть виникнути через інвестиції в освіту в певних галузях.

Аналізуючи загрози у такий спосіб, щоб передбачати очікувані проблеми, ми можемо дізнатися, що необхідно зробити в майбутньому. Крім можливостей, зміни в зовнішньому середовищі можуть становити також загрози - наприклад, обмежувальні нормативно-правові норми, підвищення торгових бар'єрів, економічні кризи і т.д.

В результаті проведеного аналізу були виявлені такі сильні сторони села: наявність вільних земельних ділянок для розміщення нових виробництв, ведення фермерських господарств; привабливе дорожньо-транспортне сполучення; високий рівень зацікавленості населення в самозайнятості; ефективне управління освітою; наявність водних природних ресурсів; значна кількість пам'яток культури (пам'ятник мамонту, дерев'яні церкви, скіфські кургани); розвинена інфраструктура освітніх і клубних закладів; наявні активно діючі громадські організації.

Серед слабких сторін функціонування громади виділені такі: нестача спеціалістів, в тому числі, відсутні фахівці, які вільно володіють англійською мовою; накопичення значного обсягу ТПВ, що може призвести до екокатастрофи; відсутність або незадовільний стан доріг внутрішнього сполучення; «старіння громади», трудова міграція; низький рівень заробітної плати у порівнянні з іншими регіонами; незначні можливості реалізації сільськогосподарської продукції (відсутність альтернативних каналів збуту); не розвинена туристична інфраструктура, низький рівень облаштування місць відпочинку; відсутність переробних підприємств (особливо сільськогосподарської продукції); незначні власні ресурси громади.

Можливості (шанси): створення кооперативів у галузі виробництва, переробки та зберігання с/г продукції, розвиток кооперативного руху, підтримка фермерських господарств, розвиток сфери дозвілля, розвиток

професійно-технічної освіти, участь в державних і міжнародних програмах розвитку (МТД), залучення інвестицій в розвиток агробізнесу та еко-туризму.

Загрози (ризики): поглиблення демографічної кризи та трудової міграції, економічна депресія, зменшення бази оподаткування, заморожений конфлікт з РФ із загрозою переходу в гарячу фазу, можливість негативних змін після виборів, згортання курсу реформ, подальше затягування процесу добровільності об'єднання громад, нестабільність національної валюти, недосконала законодавча база, відкладання дозволу на продаж землі.

Базуючись на результатах соціально-економічного аналізу, SWOT - аналізу, вважаємо за необхідне обрати як базову, динамічну (конкурентну стратегію), яка передбачає формування конкурентних переваг селища шляхом мінімізації впливу на розвиток слабких сторін за допомогою можливостей. При цьому громада має максимально використати свої сильні сторони.

Стратегічні цілі розвитку громади - це описані у формальному вигляді орієнтири, яких бажано досягти в довго - або середньостроковому періоді та для визначення яких рекомендується використовувати комплексний підхід, тобто створювати систему 2-4 цілей, які мають відображати потреби громади. Кожна стратегічна ціль включає операційні цілі, які містять конкретні завдання, що дозволяє пов'язати місцеву стратегію з бюджетним плануванням.

Таким чином, вважаємо за необхідне обрати три головні сфери розвитку селища: сучасна інфраструктура і безпека життя, комплексний та сталий розвиток територій, розвиток людського капіталу.

Для досягнення стратегічного бачення, за кожною стратегічною ціллю були визначені операційні цілі. Розроблення і досягнення цілей формує основу для управління громадою. Стратегічні цілі повинні давати відповідь на запитання, що необхідно зробити, щоб досягти бачення розвитку громади.

Операційні цілі, в свою чергу, деталізовані в завданнях. Завдання дають відповіді на питання, яким шляхом, яким чином громада намагатиметься досягнути цілей свого розвитку.

Висновки. Виходячи з наведеного, на даному етапі економічного розвитку доцільним є проведення детального аналізу стану розвитку сільських територій з визначенням їх сильних і слабких сторін для визначення перспективних напрямків їх розвитку.

Список літератури.

1. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні / Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – К., 2013. – 5 с.

2. Без'язичний В., Мамонова В. Формування стратегії соціально-економічного розвитку регіонів // Актуальні проблеми державного управління. — 2013. — №1. — С.108—117.

3. Лебединська О. Стратегічне планування й визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів // Управління сучасним містом. – 2003. – №10-12. – С. 102.

УДК 314.74

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ДЕРЖАВИ

Єфіменко Л.М., к.н.держ.упр.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary: The research provides an overview of the current migration situation in rural Ukraine. The reasons for rural migration have been analyzed. The main directions for reducing migration are suggested.

Keywords: migration, reasons for migration, employment, rural areas.

Постановка проблеми. Міграція – це зростаючий глобальний феномен, і більшість країн одночасно виступають в якості країни походження, транзиту і призначення мігрантів. По мірі проведення структурних перетворень в економіці і відносного скорочення сільськогосподарського сектора переселення людей в межах однієї країни і між країнами стає неминучим. Розвиток сільського господарства і сільських районів відіграє ключову роль в усуненні корінних причин міграції.

Основні матеріали дослідження. Розвиток сучасної економіки вимагає від України переходу до принципово нового типу – інноваційного громадського, основними чинниками якого стають людські ресурси, знання, освіта, інтелектуально-освітній людський потенціал населення. На шляху становлення інформаційного суспільства, формування цивілізації високої духовності, творчості, розвитку масової ініціативи і демократизації суспільних відносин вичерпуються економічні та технологічні можливості людської еволюції. Найважливішою метою і факторами соціально-економічного розвитку стає людський ресурс та суспільство в цілому.

У нових умовах загострюються проблеми розвитку демографічних людських ресурсів і окремих груп населення країни, різко скорочується ресурсний склад населення, що мешкає в сільській місцевості, відбувається втрата людського капіталу сільської спільноти. Можна констатувати, що в сучасних умовах загострюються протиріччя в процесі розвитку населення в цілому і окремих сільських громад України.

За офіційними даними держкомстату України питома вага сільського населення у загальній чисельності станом на 1 січня 2019 р. складає 30,9%. На практиці цей показник є нижчим на 7-10%.

Людські ресурси в сучасному розумінні являють собою найважливіший фактор соціально-економічного розвитку як країни в цілому, так і її окремих територій. Людські ресурси є системним соціально-економічним поняттям, їх розвиток багато в чому залежить від процесів міграції. Остання в сучасних умовах характеризується як процес переміщення людей певної спільноти через

кордони певної території. Дані про зайнятість та міграцію у сільській місцевості містяться у таблиці 1.

Таблиця 1

Зайнятість та міграція в сільській місцевості

Показник	Роки					Відхилення, %
	2014	2015	2016	2017	2018	
Населення, тис.осіб	42929	42760	42584	42386	42153	98,19
у т.ч. міське	29673	29584	29479	29370	29256	98,56
сільське	13256	13175	13104	13015	12896	97,28
Загальна зайнятість, тис. осіб	18073	16443	16276	16156	16360	90,52
Зайнятість в сільській місцевості, тис. осіб	5292	5134	5098	5047	5089	96,16
Частка зайнятих в сільській місцевості, %	29	31	31	31	31	x
Міграція з сільської місцевості, осіб	2999	11939	18660	7918	-10742	x

Джерело: Державна служба статистики України [2]

Дані таблиці свідчать про зменшення населення України та зменшення зайнятості населення в сільській місцевості. Міграційне скорочення склало у 2018 році 10742 особи, хоча протягом 2014-2017 рр. спостерігався міграційний приріст.

Серед основних причин міграції можна виділити наступні:

- бідність і відсутність продовольчої безпеки в сільських районах;
- відсутність перспектив працевлаштування та отримання доходів, особливо у молоді;
- нерівність;
- обмежений доступ до системи соціального захисту;
- виснаження природних ресурсів внаслідок деградації довкілля та зміни клімату.

Процес міграції здійснюється у зв'язку зі зміною постійного місця проживання, працевлаштування суб'єктів в нових соціокультурних умовах життєдіяльності. Міграція характеризується зовнішніми різноспрямованими соціальними процесами: еміграцією (соціальний процес вибуття населення з певної території) та імміграцією (соціальний процес прибуття населення на певну територію).

З метою здійснення трудової діяльності закордоном України перебувають близько 700 тисяч громадян. Перше місце серед трудових мігрантів за віковою структурою посідають особи у віці від 30 до 34 років, майже 48 % з яких мали довгострокові трудові контракти; на другому місці знаходяться особи у віці 45–64 роки, з яких більшість має короткострокові трудові контракти (35 %), що говорить про можливість їх рееміграції на батьківщину, але і більшості ці люди повертаються в Україну вже у непрацездатному віці, задля реалізації можливості отримання пенсії. Третє місце, серед мігрантів посідають особи у

віці від 18 до 29 років, які майже в однаковій кількості (23 %) мають, короткострокові та довгострокові трудові контракти. Зменшення чисельності мігрантів в цій групі спричинено тим, що більшість молоді у цьому віці їдуть навчатися за кордон, та сприймають зайнятість, як короткострокову можливість підзаробити [5].

Висновки. Отже, міграційна політика держави повинна бути спрямована на створення таких умов для сільського населення, щоб міграція була не вимушеною необхідністю, а свідомим вибором. Розвиток сільського господарства і сільських районів може вирішити основні проблеми, що викликають міграцію, такі як бідність сільського населення, відсутність продовольчої безпеки, нерівність, безробіття, відсутність соціального захисту, а також виснаження природних ресурсів внаслідок деградації навколишнього середовища і зміни клімату. Інвестування в сталий розвиток сільських районів, процес адаптації до змін клімату та стійкі засоби до існування в сільських районах – важлива частина глобальних відповідних заходів щодо вирішення проблеми міграції.

Список літератури.

1. Міграція як чинник розвитку в Україні. – К. : МОМ, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.
2. Статистика / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

УДК: 351:68:002.8

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Ортіна Г.В., д.н.держ.упр.
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна

Summary. *The article explores and theoretically substantiates ways to improve the country's investment policy. In the current conditions of dynamic economic development it is necessary to form effective mechanisms of implementation of innovation policy, which will allow to achieve competitive advantages in the domestic and foreign markets.*

Keywords: *investments, innovations, public policy, competitiveness.*

Постановка проблеми. Розвиток національної господарської системи в межах антикризової стратегії, буде визначатися тим, наскільки вони будуть

доповнені відповідними перетвореннями і зусиллями в інституційній, соціально-культурній та політичній сферах.

Основні матеріали дослідження. Успішність реалізації заходів, спрямованих на розвиток національної господарської системи в межах антикризової стратегії, буде визначатися тим, наскільки вони будуть доповнені відповідними перетвореннями і зусиллями в інституційній, соціально-культурній та політичній сферах. Зокрема, за роки ринкових перетворень в Україні так і не було створено повноцінного інституційного середовища, необхідного для стабільної та ефективної економічної діяльності господарюючих суб'єктів, їх економічного і технологічного прогресу.

Розвитку інноваційного підприємництва в Україні сприятиме також формування інститутів цінних паперів (інвестиційних банків і фондів, страхових компаній), метою яких є забезпечення вільного руху акцій та інших фінансових інструментів. Широкі можливості закладені, наприклад, у використанні вторинних фінансових інструментів; використання опціонів дає змогу підприємству отримати безвідсотковий кредит, а покупець-брокер здійснює часткову передоплату майбутнього виробництва нової продукції. При цьому в контракті передбачається, що в разі відмови від поставок безвідсотковий кредит перетворюється на комерційний з відповідною ставкою. Нагальною потребою стає формування в Україні системи венчурного фінансування інноваційних підприємств реального сектору економіки, адже венчурний бізнес органічно поєднує в собі два види підприємництва: фінансове й інноваційне. Доцільне створення двох фондів: галузевого та регіонального. Причиною низьких темпів розвитку венчурного бізнесу в Україні є, з одного боку, те, що держава не бере на себе реальних ризиків інноваційної діяльності, тоді як за кордоном під час створення венчурних фондів внесок держави становить до 40% капіталу фондів. З іншого боку, у чинному законодавстві відсутні юридичні форми, адекватні потребам венчурного бізнесу, а процедури реєстрації венчурних фондів є складними. Через нерозвиненість фондового ринку спостерігається низький рівень ліквідності венчурних інвестицій і невеликий вибір доступних стратегій. Є і проблеми, пов'язані з нестачею кваліфікованих менеджерів. Внаслідок названих обставин більша частина венчурних інвестицій спрямовується не в нові компанії, а у вже наявні. Інструментом активізації інтересу до венчурного фінансування інноваційних проектів може бути проведення венчурних ярмарків. Модель організації Венчурних ярмарків була вперше розроблена в США. У процесі ярмарків вирішуються три основні завдання, такі як оцінка інвестиційного потенціалу у високотехнологічній сфері, надання посередницьких послуг виробникам і споживачам наукомістких проектів, підвищення освітнього рівня учасників у галузі використання різноманітних фінансових інструментів. У США за рахунок проведення венчурних ярмарків у наукомісткий сектор залучається понад 90 млн. дол. на рік. Перетворення знань у головну рушійну силу розвитку суспільства, зростаючі темпи інноваційного оновлення вимагають докорінної перебудови системи освіти. Освіта має стати безперервним і стратегічно орієнтованим процесом, який дасть змогу фахівцям у процесі роботи отримувати нові знання для інноваційних галузей і сфер діяльності. Такий

підхід передбачає державну підтримку освіти на перспективних напрямках, а також субсидування створення робочих місць у наукомістких галузях. Оскільки головним споживачем інновацій є виробництво, необхідно забезпечити його сприйнятливість до нововведень, яка досягається за дотримання таких умов: – інноваційна діяльність є неодмінною умовою виживання і підтримки конкурентоспроможності виробництва; – виробництво має або може залучити необхідні для інноваційної діяльності ресурси; – є вичерпна інформація про можливість інноваційних перетворень і очікувану ефективність інноваційних проектів; – державна політика забезпечує необхідні і достатні преференції для мотивації інноваційної активності підприємств, що враховують ризики і тривалі терміни окупності інновацій. Однією з головних умов ефективного функціонування НІС є інтеграція інноваційної сфери в ринковий простір. При цьому, незважаючи на те, що сама по собі комерціалізація наукових результатів створює передумови востання інноваційної сфери в систему ринкових відносин, без відповідних організаційно-економічних перетворень це завдання не може бути вирішено. Зростання ролі інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку національної економіки пов'язане, з одного боку, з найвищим рівнем напруженості конкурентної боротьби, а з іншого – з перетворенням інновацій в найпотужніший інструмент ринкового змагання.

Список літератури.

1. Застрожнікова І.В. Засади формування механізмів державного регулювання сільського господарства / І.В. Застрожнікова // Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 7. С. 87–90.
2. Застрожнікова І.В. Практичні аспекти методики оцінки рівня державної підтримки суб'єктів фермерського сектора. / Застрожнікова І.В. // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2012. - №2 (18), том 5.
3. Олексенко Р.І., Ортіна Г.В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. № 5 (17). С. 33-39.
4. Олексенко Р.І., Ортіна Г.В. Формування інноваційної політики реального сектору економіки як особливого напрямку розвитку України. Економіка та суспільство. 2018. № 18. С.173-180.
5. Петрига О. М., Яворська Т.І., Прус Ю.О. Економіка аграрного підприємства: навчальний посібник / за ред. О. М. Петриги, Т. І. Яворської. Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2016. 498 с.
6. Прус Ю.О. Інвестиційна діяльність в АПК України. Молодий вчений. 2017. № 1.1. С. 68-72.

УДК 336.2:336.14

РОЗВИТОК ФІСКАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

Трусова Н.В., д.е.н.

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного

м. Мелітополь, Україна

Summary. The article presents the results of fiscal consolidation of local budgets of regional level as a process of restructuring and balancing the specific interests of all entities of redistributive relations, optimizing and improving the structure of the revenue segment of territorial communities, and ensuring stable tax revenues through the improvement of the current taxation system.

Keywords: fiscal consolidation, fiscal autonomy, local budgets, united territorial communities, corporate income tax, Exit Capital Tax.

Постановка проблеми. В умовах нестабільності економічної ситуації та розвитку інституційного середовища, що у сукупності мотивує негативні фіскальні та соціально-економічні наслідки оподаткування, особливого значення набуває розбудова відповідної системи адміністрування податків, яка б забезпечила підвищення рівня консолідації владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування. Натомість, успішність розвитку фіскальної консолідації в Україні залежить від динамічних, багатопільових процесів структурної перебудови податкових відносин, формування системоутворюючих елементів моделі прибуткового оподаткування юридичних осіб для інтенсивної розбудови секторальної регіональної політики, мотивації ефективного використання бюджетних коштів територіальними громадами.

У напрямку наповнення місцевих бюджетів регіонального рівня і упередження випадків нераціонального витрачання коштів, потребує зміни податкова система, яка б прискорила «фіскальний маневр» податку на прибуток, підвищила прогнозованості дохідної частини місцевих бюджетів у ВВП країни, забезпечила збалансування специфічних інтересів всіх суб'єктів бізнесу, з урахуванням міжнародних угод та зобов'язань.

Основні матеріали дослідження. Важливість фіскальної консолідації місцевих бюджетів в Україні забезпечується перерозподільними відносинами інституційного середовища регіонів, досягнення яких може виконуватись не лише за умови посилення фінансової конвергенції та скорочення масштабів диспропорцій регіонального розвитку, але і підвищення темпів зростання національної економіки в цілому. Однак ці ефекти в достатній мірі можуть проявитися тільки в довгостроковому періоді при проведенні ефективної державної податково-бюджетної політики, яка передбачає перерозподіл фінансових ресурсів між регіонами виходячи з пріоритету національних інтересів.

Статистика результативності макрофіскальних правил Д. Леста показала, що держави, які притримувались їх критеріїв, загалом досягли скоригованого первинного балансу місцевих бюджетів регіонального рівня в розмірі +0,12 % ВВП, а ті, які не мали цієї можливості, допустили первинний дефіцит обсягом 0,09% ВВП [1]. Використання рекомендованих індикаторів фіскальної автономії та трансфертної залежності Д. Стегереску [3] дозволили усунути їх формальність застосування. Але, це негативно позначилось на стимулах для субнаціональних урядів через мобілізацію останніми власних доходів на загальнобюджетному рівня [2, с. 620].

В Україні вже сформовано 665 ОТГ, які у системі балансування доходів місцевих бюджетів, за принципом горизонтального вирівнювання, показали позитивні результати. Збільшення доходів місцевих бюджетів майже у 3,0 рази (з 159,4 млрд. грн. у 2010 р. до 464,8,0 млрд. грн. у 2017 р.) забезпечило органам місцевого самоврядування умовами для формування фінансового потенціалу на розвиток інфраструктури регіонів. Без урахування міжбюджетних трансфертів за 2017 р. до дохідної частини місцевих бюджетів України надійшло 170,6 млрд. грн., і, порівнянні з 2015 р. її розмір збільшився на 71,6 млрд. грн. При цьому, з 2014 р. частка місцевих бюджетів (з трансфертами) у структурі Зведеному бюджеті України збільшується, і, на кінець 2018 р. склала 51,5%; частка місцевих податків і зборів у власних доходах місцевих бюджетів зросла до 30%; частка власних доходів місцевих бюджетів (Загальний фонд) у ВВП України – до 7,1%.

Власні надходження місцевих бюджетів ОТГ на одного мешканця за 2016-2018 рр. зросли на 61,8%, надходження з податку на доходи фізичних осіб – збільшились на 77,3%. За цей період відбулось прискорення темпів навантаження місцевих податків та зборів на одного мешканця (з 1006,3 грн. у 2016 р по 1468,9 грн. у 2018 р.). Можливість об'єднаних громад самостійно розпоряджатися та вкладати до 100 млрд. грн. оборотних коштів в розвиток територій, дозволить прискорити зростання ВВП країни щороку на 1-2%, що в свою чергу надасть право на створення нових робочих місць.

В Україні діюча модель оподаткування прибутку юридичних осіб вичерпала себе, через загальне зниження підприємницької активності в країні, накопичення збитків попередніх років, наявність дискреційних можливостей, корупційної складової, а також застосування схем ухилення сплати податку (трансфертне ціноутворення, заборгованість в іноземній валюті та інші інструменти ухилення).

Необхідно зазначити, що на першому етапі фіскальної консолідації та введення податку на виведений капітал держава може недоотримати значні надходження до держбюджету, а отже, і до місцевих бюджетів. Оскільки, в короткостроковому періоді ймовірність фіскальних ризиків висока, тому в якості компенсаторів для заповнення «діри» в бюджеті можуть бути ПДВ, рента, тощо. Саме через падіння надходжень до бюджету Швеція, Македонія і Румунія відмовилися від податку на виведений капітал, але, податок продовжує діяти в Естонії, Латвії та Грузії.

Деякі експерти вважають, що податок на виведений капітал (ПВК) може створити умови для «внутрішньої офшорізації» за рахунок фізичних осіб-

підприємців на єдиному податку. Зазначимо, щорічно з України в офшорні юрисдикції перерозподіляється 250-300 млрд. грн. за рахунок роялті, фінансової допомоги, кредитів материнських структур [4; 5]. На нашу думку, ПВК має бути стимулом до зниження тіньових схем в економіці держави, і, за відсутності повної прозорості фінансових результатів від підприємницької діяльності за умови введення цього податку, держава повинна обкладати офшорні доходи суб'єктів господарювання за ставкою 20%.

Вважаємо, що, комплекс критеріїв формування альтернативної моделі прибуткового оподаткування юридичних осіб з метою наповнення місцевих бюджетів має бути побудований на базі методики оцінки фіскального ефекту від податку на виведений капітал в структурі доходів Зведеного бюджету, за наступними показниками: додаткових інвестицій у вітчизняну економіку; збільшення реального ВВП; фактори-зміни абсолютного розміру податкових надходжень від податку на виведений капітал.

За умови реформи класичної системи прибуткового оподаткування юридичних осіб та запровадження податку на виведений капітал (2018-2019 рр.) Зведений бюджет України отримає податкових надходжень з розмірі 36 млрд. грн. За умови детінізації та ефекту мультиплікатора інвестицій, в 2020-2022 рр. обсяг додаткових податкових надходжень збільшиться до 85 млрд. грн., відповідно, в середньостроковій перспективі позитивний фіскальний ефект від податку на виведений капітал складе 49 млрд. грн.

Висновки. Одним з мотивуючих важелів забезпечення сприятливого фіскального простору для бізнесу та ефективного використання бюджетних коштів територіальними громадами в регіоні має стати механізм дії податку на виведений капітал, який за своїм змістом містить інвестиційну складову, стимулює до реінвестування обігових коштів та розширення виробництва (поповнення власного капіталу) і, як наслідок, прискорює зростання рівня підприємницької активності, встановлює прості і прозорі правила оподаткування, усуває дискретність, зупиняє відтік капіталу з країни, зменшує фіскальний тиск на бізнес, надає відчутний позитивний ефект для економіки України у вигляді стабільного економічного зростання.

Список літератури.

1. Last D. International Experiences with Fiscal Rules: Lecture in Joint Vienna Institute / D. Last. – February 9, 2016.
2. Rodriguez-Rose A., Ezcurra R. (2011). Is Fiscal Decentralization Harmful for Economic Growth? Evidence from the OECD countries / A. Rodriguez-Rose, R. Ezcurra // Journal of Economic Geography. – 2011. - № 11(4). – PP. 619-643. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dx.doi.org/10.1093/jeg/lbq025>.
3. Stegarescu D. Economic Integration and Fiscal Decentralization: Evidence from OECD Countries- 2004 / D. Stegarescu. – ZEW: Centre for European Economic Research Discussion. 2008. – August 18. – P. 04-086. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=686714.

4. Tax on withdrawn capital: a threat to the state or revolutionary innovation // Informational and analytical magazine «Employer». – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/2cF3uV>.

5. Стратегічні пріоритети і завдання податкової реформи в Україні / Інститут стратегічних досліджень України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/podatкова_ref-21822.pdf

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Тези доповідей
II міжнародної науково-практичної конференції
(13-14 червня 2019 р.)

Редакційна колегія: Синяєва Л. В. (відп. ред.), Кальченко С. В.,
Карман С. В., Легеза Д. Г., Нестеренко С. А., Прус Ю. О.,
Сокіл О. Г., Трачова Д. М., Трусова Н. В., Яворська Т. І., Яцух О. О.

Підписано до друку 28.06.2019 р., Формат 60*84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк цифровий. Умовні друковані аркуші 7,61.
Наклад 300 примірників. Замовлення № 2861

Видано та надруковано ФО-П Однорог Т.В.
72313, м. Мелітополь, вул. Героїв Сталінграда, За
Тел. (098) 243 96 51

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції від 29.01.2013 р. серія ДК № 4477